

Na temelju članka 31. stavka 3. Zakona o Vladi Republike Hrvatske (Narodne novine, broj 150/2011), Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj \_\_\_\_\_ godine donijela

## **ZAKLJUČAK**

1. Donosi se Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine, u tekstu koji je dostavilo Ministarstvo socijalne politike i mladih aktom, klase: 233-01/13-02/1, urbroja: 519-03-1-3/4-14-151, od 29. rujna 2014. godine.

2. Zadužuje se Ministarstvo socijalne politike i mladih da o ovom Zaključku izvijesti nadležna tijela, nositelje programskih aktivnosti iz Nacionalnog programa iz točke 1. ovoga Zaključka.

Klasa:

Urbroj:

Zagreb,

**PREDSJEDNIK**

Zoran Milanović

## Obrazloženje

Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine je sveobuhvatan strateški dokument s ciljem unapređenja aktivnosti tijela državne uprave i javnih ustanova koje, svojim djelokrugom i nadležnostima, pridonose zadovoljavanju potreba mladih i podizanju kvalitete njihova života sa svrhom njihove optimalne društvene integracije.

Polazeći od europskih standarda i smjernica „Europske strategije za mlade – ulaganje i osnaživanje“, Nacionalni program usmjeren je na 7 područja: Obrazovanje, profesionalno osposobljavanje i usavršavanje u kontekstu cjeloživotnog učenja, Zapošljavanje i poduzetništvo, Zdravlje i zdravstvena zaštita, Socijalna zaštita i uključivanje, Aktivno sudjelovanje mladih u društvu i politička participacija, Mladi u europskom i globalnom okruženju i Mladi i kultura.

Unutar navedenih sedam prioriternih područja, Nacionalni program sadrži 40 mjera i 118 zadataka, za čiju provedbu je zaduženo 17 tijela državne uprave. Predloženim mjerama i zadacima unutar svakog područja prethodi analitički okvir kao ishodište za njihovo koncipiranje.

U svakom pojedinom području zacrtani su posebni ciljevi koji se žele ostvariti kroz predložene mjere i aktivnosti, a odnose se na mlade u dobi od 15 do 30 godina. Ukupno 19 posebnih ciljeva predstavljaju ključne smjernice djelovanja u narednom razdoblju: (1) Obrazovati mlade za aktivno građanstvo i nenasilje, (2) Jačanje kulture nenasilja u školi s naglaskom na borbu protiv elektroničkog nasilja (cyberbulling), (3) Stvoriti ključne pretpostavke za unapređenje rada s mladima, (4) Olakšati integraciju mladih na tržište rada, (5) Utvrditi i sustavno koristiti kategorije rizika od socijalne isključenosti mladih za prikupljanje podataka o mladima, (6) Učiniti ključne dionike politika za mlade u sustavima obrazovanja, zapošljavanja, zdravstva i socijalne skrbi osjetljivijim i učinkovitijim u zadovoljavanju potreba različitih kategorija mladih u riziku od socijalne isključenosti, (7) Unaprijediti sustav potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti, (8) Unaprijediti institucionalne pretpostavke za rad polivalentnih savjetovališta za mlade, (9) Unaprijediti multidisciplinarni pristup u provedbi zdravstvenog odgoja, (10) Razvijati poticajno okruženje za rad i djelovanje udruga mladih i za mlade, (11) Osigurati aktivno sudjelovanje mladih u procesu donošenja odluka, (12) Povećati broj, kvalitetu i dostupnost volonterskih programa za mlade, (13) Povećati broj kulturnih sadržaja u obrazovnom sustavu, kroz formalne i neformalne programe iz suvremenih kulturnih i umjetničkih praksi, i za to osigurati kontinuiranu financijsku potporu, (14) Olakšati svim mladima, posebno mladima u riziku od socijalne isključenosti, pristup kulturi i kulturnim sadržajima, (15) Osigurati rast financijske potpore te povećati broj kulturnih i medijskih programa i aktivnosti mladih i za mlade, (16) Osigurati raznolikost, razvoj i stabilnost prostornih resursa za provedbu programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade, (17) Osigurati analitičko-istraživačku podlogu za djelovanje u području potreba, problema i potencijala mladih u kulturi, (18) Uspostaviti sustav potpore mladima za sudjelovanje u procesima donošenja odluka na europskoj i globalnoj razini i (19) Povećati obrazovnu, kulturnu i turističku mobilnost mladih na nacionalnoj, europskoj i globalnoj razini.

Nacionalni program ima ugrađene mehanizme vrednovanja kvalitete provedbe, odnosno za svaku mjeru su određeni jasni i mjerljivi pokazatelji ishoda i rezultata. Ti su pokazatelji instrumenti kojima se osigurava procjena kvalitete provedbe pojedine mjere, a uzeti zajedno služe procjeni kvalitete provedbe cijeloga Nacionalnog programa.

Nacionalnim programom se predviđa izrada operativnih planova za provedbu mjera za svaku provedbenu godinu.

Nacionalni program također sadrži Preporuke jedinicama lokalne i područne samouprave koje se pozivaju djelovati u partnerstvu s državom i organizacijama civilnog društva u ostvarenju ciljeva i provođenju aktivnosti za dobrobit mladih.

Na razdjelu svih nositelja mjera u Državnom proračunu Republike Hrvatske za 2014. i projekcijama za 2015. i 2016. godinu osigurana su sredstva za provedbu mjera i aktivnosti Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine unutar redovnih aktivnosti te za provedbu istih neće biti potrebna dodatna sredstva.

**MINISTARSTVO SOCIJALNE POLITIKE I MLADIH**

**PRIJEDLOG**

**NACIONALNI PROGRAM ZA MLADE  
ZA RAZDOBLJE OD 2014. DO 2017. GODINE**

**Zagreb, listopad 2014.**

## SADRŽAJ

UVOD.....	3
1. OBRAZOVANJE, PROFESIONALNO OSPOSOBLJAVANJE I USAVRŠAVANJE U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA.....	20
2. ZAPOŠLJAVANJE I PODUZETNIŠTVO.....	25
3. SOCIJALNA ZAŠTITA I UKLJUČIVANJE.....	35
4. ZDRAVLJE I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	41
5. AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U DRUŠTVU.....	52
6. KULTURA I MLADI.....	64
7. MLADI U EUROPSKOM I GLOBALNOM OKRUŽENJU.....	74
8. PREPORUKE JEDINICAMA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE.....	80
9. ZAVRŠNE ODREDNICE.....	81

## UVOD

### *1. Mladi u suvremenom društvu*

Suvremena generacija mladih u Hrvatskoj, kao i u većini zemalja europskog okruženja, sazrijeva u općim društvenim uvjetima koji se znatno razlikuju od onih u kojima su odrastale ranije generacije mladih. Ta razlika ponajprije je uvjetovana višegodišnjom gospodarskom krizom koja je zahvatila i druga područja društvenoga života. Situaciju mladih u Hrvatskoj dodatno otežavaju okolnosti da odrastaju u tranzicijskom društvu s tek dva desetljeća iskustva izgradnje demokratskog društvenog i političkog poretka i tegobnim iskustvom rata na vlastitu teritoriju čije su materijalne, društvene i političke posljedice još prisutne. No, i bez takvih dramatičnih društvenih poremećaja razdoblje individualnog sazrijevanja uvijek je bremenito specifičnim teškoćama s kojima se suočavaju kako mladi koji se trebaju integrirati u određeno društvo, tako i društvo koje treba prepoznati i apsorbirati novine koje svaka nova generacija u većoj ili manjoj mjeri donosi. Ambivalentna društvena očekivanja od mladih – jer se, s jedne strane, zbog potrebe za društvenom stabilnošću mlade usmjerava da preuzmu namijenjene im društvene uloge i zadaće, a s druge strane, zbog potrebe za sve bržim društvenim transformacijama i razvojem od mladih se zahtijeva kreativni i inovativni doprinos – u proteklih šest-sedam desetljeća bila su plodno tlo za trajni rast društvenog i znanstvenog interesa za mlade sukladno stalno ubrzavanoj dinamici društvenih promjena. Tome su pridonijela i saznanja da mladi prolaze kroz više ili manje intenzivan proces socijalizacije zbog čega su potencijalno najizloženiji utjecajima različitih čimbenika socijalizacije, a njihovi stavovi i obrasci ponašanja, kao još nedovoljno formirani, podložniji promjenama. Stoga se upravo mlade može promatrati kao najosjetljiviji pokazatelj društvenih kretanja i promjena.

U drugoj polovici prošlog stoljeća u društvenim su se znanostima, i to ponajprije u sociologiji, razvila tri klasična i međusobno komplementarna teorijska koncepta u izučavanju mladih kao specifične populacijske skupine. Prvi pristup promatra mlade kao prepoznatljive socijalne (i političke) generacije koje se konstituiraju na osnovi zajedničkog sociopovijesnog iskustva, obrazaca ponašanja i svijesti o generacijskoj pripadnosti, pri čemu se na osnovi tih konstitutivnih elemenata unutar pojedinih generacija formiraju tzv. generacijske jedinice kao oblik i indikator intrageneracijske heterogenosti. Za drugi je pristup karakteristično viđenje mladih kao specifične društvene grupe konstituirane na temelju njihova objektivno drugačijeg društvenog položaja u usporedbi s drugim društvenim grupama (prije svega starijima), kao i distinktivnih obrazaca ponašanja i izgradnje pripadajućeg grupnog identiteta što uključuje subkulturalna i kontrakulturalna grupiranja te predstavlja osnovu za prepoznavanje međugeneracijskih razlika. Treći pristup prepoznaje mlade kao populacijsku skupinu u prijelaznoj fazi između djetinjstva i odraslosti, pri čemu je to tranzicijsko razdoblje obilježeno, više ili manje, sinhroniziranim preuzimanjem trajnih društvenih uloga u sferi rada, obitelji i javnog djelovanja, odnosno procesom socijalnog odrastanja/sazrijevanja i društvenog integriranja.

Paralelno s razvojem teorijskih koncepata provođena su brojna empirijska istraživanja koja su kombinirala postojeće pristupe i rezultirala znanstveno verificiranim spoznajama o mladima u suvremenom svijetu. Temeljno saznanje jest da su mladi heterogena društvena skupina koju, s jedne strane, obilježava unutarnja socijalna raslojenost sukladna diferenciranosti društva kojem pripadaju a, s druge strane, neke zajedničke karakteristike po kojima se prepoznaju kao zasebna društvena skupina. To znači da uz generacijske specifičnosti koje mlade izdvajaju kao prepoznatljivu društvenu skupinu istodobno postoje unutargeneracijske razlike koje su povezane s različitim stupnjem individualne i socijalne zrelosti mladih, socijalnim porijeklom, tipovima socijalizacije, subkulturnim obilježjima i slično. Tako se unutar svake generacije mladih pojavljuju i zajednički i partikularni interesi, problemi, potrebe i potencijali, odnosno mladi su istodobno povezani zajedničkim iskustvom i obilježjima te diferencirani u skladu s razlikama koje postoje u danom društvu.

Univerzalno zajedničko obilježje mladih jest njihova životna dob. Međutim, istraživači nisu jedinstveni u određivanju tzv. granica mladosti. Suglasje je postignuto oko određivanja donje granice na 15 godina života, dok se gornja granica za pripadnost omladini sve rjeđe zaustavlja na 25. godini, a najčešće na 30. godini, pri čemu se uočava tendencija pomicanja granice mladosti do 35. godine života. Podizanje granice mladosti prema sve zrelijoj životnoj dobi je, između ostalog, uvjetovano produženjem prosječnog životnog vijeka stanovništva u većem dijelu suvremenog svijeta kao i duljim zadržavanjem sve većeg broja mladih u obrazovnom sustavu, odnosno produljenjem razdoblja u kojem se pripremaju za ulazak u svijet rada. Iz različitog dobnog definiranja mladih mogu proizaći teškoće metodološke i spoznajne naravi, no postoji i dodatni problem životne dobi kao privremenog obilježja. Naime, pojedincima je životna dob važan izvor osobnog identiteta, ali istodobno i nepouzdan temelj za stvaranje kolektivnog (grupnog) identiteta. To znači da pojedinci prolaze kroz različita životna razdoblja sa sviješću da je pripadnost određenoj dobnj skupini nužno prolazna što otežava razvoj grupnog identiteta i artikulaciju zajedničkih interesa, problema i potreba. Pritom treba imati na umu da se životna dob može promatrati i kao "zanemarena dimenzija nejednakosti" pri čemu je riječ o specifičnom tipu stratifikacije – najmoćnija je srednja dobnj skupina, što znači da su mladi i stari u usporedbi sa sredovječnom populacijom općenito u lošijem položaju.

Upravo usporedba ukupnog društvenog statusa mladih s ukupnim statusom starijih ukazuje na marginalan društveni položaj mladih. Konkretnije rečeno, suvremene mlade obilježava usporeno preuzimanje trajnih društvenih uloga: od profesionalnih preko obiteljskih do javnih, odnosno preuzimanje odgovornosti u procesu društvenog odlučivanja. Takvo prisilno ili svojevolljno izabrano produžavanje mladenačkog statusa posljedično ograničava mogućnosti za iskazivanje postojećih inovativnih i kreativnih potencijala mladih te istodobno postaje pogodno tlo za pojavu i perzistiranje različitih problema mladih i s mladima. Otuda je mlade moguće u isto vrijeme promatrati i kao društveni resurs i kao društveni problem. Štoviše, u postojećim pristupima mladima mogu se prepoznati te dvije međusobno komplementarne tradicije.

Pristup mladima kao resursu podrazumijeva da se mlade promatra kao predstavnike poželjne budućnosti, nositelje dominantnih društvenih vrijednosti koje se prenose s generacije na generaciju, ali i potencijalni izvor inovacija. Mladi su otuda vitalno društveno bogatstvo zbog čega im se trebaju osigurati optimalni društveni razvojni uvjeti. U takvom se kontekstu mlade promatra istodobno i kao buduću društvenu snagu i kao važan društveni resurs sadašnjosti. Drugim riječima, društvena važnost mladih proizlazi iz njihovih potencijala koji trebaju biti aktivirani dok su mladi, bez odlaganja za buduća vremena. Osim toga, i stalno smanjivanje demografskog udjela mladih u populaciji razvijenih zemalja sugerira da mlade treba tretirati kao razmjerno rijedak resurs.

Drugi pristup polazi od mladih kao problema (odnosno, izvora problema i/ili skupine koja je u problemima), što znači da ih promatra kao populaciju u osjetljivom stadiju razvoja i prijemljivu za razne oblike devijantnog ponašanja, a koja još nije zadovoljavajuće integrirana u dano društvo i koju to isto društvo treba štiti. S takvim gledištem često je povezana negativna javna slika o mladima i nepovjerenje društva spram mlade generacije. Posljedice se ogledaju u marginaliziranom društvenom statusu mladih i paternalističkom odnosu društva prema njima. Danas egzistiraju oba pristupa, a koji će u određenom trenutku prevladati ovisi manje o mladima, a više o dinamici društvenih zbivanja i promjena. Ipak, neovisno o tome koji pristup prevladava, zajednički cilj svih suvremenih društava jest adekvatna društvena integracija mladih za što treba osigurati odgovarajuće društvene uvjete.

Nadalje, mladi se pokazuju kao vrlo ranjiv segment populacije, i to iz više razloga, a promjene koje se zbivaju u suvremenom svijetu, gotovo uvijek i svuda, prije i više od drugih pogađaju upravo njih. Osnovni razlog tomu je to što se većina mladih nalazi na razdjelnici između zaštićenog svijeta djetinjstva i kompeticijskog svijeta odraslih, koji od njih očekuje adekvatnu socijalnu integraciju kroz preuzimanje trajnih društvenih uloga. Međutim, ta integracija – danas, kao i u drugoj polovici 20. stoljeća – složen je proces, u kojem se mladi često distanciraju od društva kojeg, zbog svoje ranjivosti i specifičnog životnog iskustva, doživljavaju nedovoljno prijateljskim. Sve dulje trajanje institucionaliziranoga obrazovanja, neizvjesne mogućnosti zapošljavanja (naročito na sigurnim i dobro plaćenim poslovima), otežano socioekonomsko osamostaljivanje, odlaganje zasnivanja vlastite obitelji i otežano uključivanje u procese društvenog (političkog) odlučivanja značajke su fenomena nazvanog produženom mladošću. Takva produžena mladost logično rezultira usporenom društvenom integracijom i zadržava mlade u zavisnom položaju spram društva, odnosno starijih.

Istodobno, suvremeno se društvo ubrzano mijenja što ga čini rizičnim mjestom odrastanja i okruženjem u kojem se mijenjaju obrasci konstrukcije mladosti kao životne etape prijelaza u odraslost. Dalekosežnim promjenama osobito doprinosi globalizacija, praćena ubrzanom razvojem informacijsko-komunikacijske tehnologije, ekonomskim promjenama i povećanim migracijama stanovništva, a što uključuje povećanje rizika i pritiska za modernizacijom te reducira i transformira dosadašnje oblike socijalne reprodukcije. U suvremenom društvu modernizacijski procesi ujedno pridonose slabljenju tradicionalnih veza i načina prenošenja vrijednosti i obrazaca ponašanja s generacije na generaciju, pa su mladi



prisiljeni na neizvjesnije i tegobnije traganje za identitetom i individualnim strategijama društvene integracije.

Rizici kojima su mladi izloženi u suvremenom društvu dodatno se proširuju i produbljuju u tranzicijskim društvima – i u usporedbi s ranijim generacijama mladih u tim društvima i u usporedbi s mladima iz razvijenih zemalja. Odrastanje u takvom jedinstvenom sociopovijesnom razdoblju obilježeno je dvostrukom tranzicijom: prvo, mladi prolaze kroz univerzalno prijelazno razdoblje iz mladosti u odraslost i drugo, taj se proces odvija u društvu koje je i samo u procesu društvene transformacije. Socijalizacija mladih se otuda događa u uvjetima kada su institucije, procesi i društvene norme koje su usmjeravale prelazak u svijet odraslih nestali, ili se i sami temeljito preobražavaju. Iako se smatralo da su upravo mladi “prirodni dobitnici tranzicije” jer su prijemljiviji i bolje osposobljeni za prihvaćanje promjena koje donosi društvena transformacija, dosadašnji analitički uvidi pokazali su kako su mladi u tranzicijskim društvima zasad više izloženi novim i povećanim rizicima nego što su im se otvorile nove i bolje perspektive. Tako se pokazalo da se širi siromaštvo i produbljuju socijalne razlike, a smanjuje se državna i društvena potpora za socijalnu integraciju i promociju; zaoštava se konkurencija na tržištu rada, uz trajno visoke stope nezaposlenosti mladih; raste socijalna nesigurnost, u što je uključen i porast stope kriminala i raznih oblika devijantnog ponašanja; zdravstvena zaštita postaje manje dostupna, iako raste izloženost raznim oblicima rizičnog ponašanja; povećava se kompeticija i pritisak za stjecanjem što viših razina obrazovanja, uz istodobno smanjivanje obrazovnih šansi mladih iz socijalno depriviranih slojeva; devalvirane su nekadašnje društvene vrijednosti, zbog čega na važnosti gubi međugeneracijska transmisija, dok se nove vrijednosti usporeno usvajaju, zbog čega su mladi prepušteni individualnoj potrazi za identitetom i integritetom te snalaženju u izboru životnih ciljeva.

Iskustva i istraživanja društvenog statusa i problema mladih u tranzicijskim zemljama potakla su reafirmaciju klasične paradigme mladosti u sociološkoj znanosti koja istražuje povezanost socijalnog porijekla, orijentacija i ciljeva mladih. Tranzicijska društva pokazala su, naime, da životne šanse mladih nisu primarno individualno stvorene. Drugim riječima, individualni životni izbori događaju se unutar postojeće društvene strukture i limitirani su dostupnošću potrebnih resursa. Uvid u strukturne zadanosti, prije svega u socioekonomsku i socioklasnu dimenziju, nužna je podloga za analizu kulturne dimenzije života mladih, kao što su vrijednosti, slobodno vrijeme, potrošačko ponašanje, subkulturni obrasci i stilovi života. Najkraće rečeno, velike socijalne promjene u svim postsocijalističkim društvima jasno su pokazale kako su postignuća mladih i njihov budući društveni status dominantno uvjetovani startnim pozicijama koje su, pak, posljedica postojećih socioekonomskih i sociostrukturnih zadanosti. Štoviše, današnja generacija mladih koja sazrijeva u uvjetima društvene krize, može manje nego prijašnje generacije koristiti različite kanale društvene prohodnosti. U situaciji kada društvena potpora nije adekvatna logično je očekivati da sve veću važnost dobivaju obiteljski resursi kao najpouzdaniji temelj za ostvarivanje životnih ciljeva mladih.

## 2. Mladi u Hrvatskoj danas: rezultati istraživanja

Navedena znanstvena promišljanja o mladima u suvremenom društvu uopće, i tranzicijskim zemljama posebno, te aktualna kriza u Hrvatskoj i drugim europskim zemljama, znanstveni su i društveni okviri unutar kojih je istraživana današnja generacija mladih u Hrvatskoj. Riječ je o istraživanju *Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj* čiju je provedbu iniciralo i osiguralo Ministarstvo socijalne politike i mladih<sup>1</sup>. Istraživanje je provedeno u cilju dobivanja znanstveno verificiranog uvida u osnovne značajke suvremene mlade generacije a u svrhu definiranja odgovarajuće javne politike prema mladima. Potreba za takvim istraživanjem proizašla je iz saznanja da su mladi izrazito dinamičan segment populacije i da su promjene u suvremenom društvu sve brže što zahtijeva stalno nove znanstvene uvide u promjene koje se zbivaju u generaciji mladih.

Navedeno empirijsko istraživanje je realizirano na reprezentativnom uzorku od 2.000 mladih u dobi od 15 do 29 godina iz cijele Hrvatske (51,1% muških i 48,9% ženskih ispitanika), a provođenje ankete trajalo je od travnja do lipnja 2013. godine. Mladi u uzorku su diferencirani po nekoliko sociodemografskih i sociostrukturnih obilježja koja su ujedno i osnova za analizu unutargeneracijskih razlika, a to su: dobna skupina (15-19, 20-24 i 25-29 godina), socioprofesionalni status (učenici, studenti, nezaposleni, zaposleni, individualni poljoprivrednici), spol i socijalno porijeklo (stupanj obrazovanja oca, regionalna pripadnost, urbaniziranost mjesta stanovanja). Većina podataka iz recentnog istraživanja usporediva je sa rezultatima sličnih istraživanja mladih u Hrvatskoj provedenih 1999. i 2004. godine. Komparacija rezultata tih istraživanja omogućuje uvid u promjene koje su se zbivale u ispitivanim generacijama mladih.

Prije sažetog prikaza dobivenih rezultata istraživanja treba podsjetiti da se mlado stanovništvo u Hrvatskoj i apsolutno i relativno smanjuje: 1953. godine udio mladih od 15 do 29 godina u ukupnoj populaciji iznosio je 27,7%, 2001. godine u ukupnom stanovništvu bilo je 898.734 (20,3%) mladih, dok prema Popisu stanovništva iz 2011. godine u Hrvatskoj ima 794.901 mladih, odnosno 18,6% u ukupnoj populaciji.

Rezultati analize prikupljenih podataka o problemima, potrebama i potencijalima mladih u današnjem hrvatskom društvu omogućuju uvid u društveni status mladih te njihove obrasce ponašanja i vrijednosni sustav. Tako koncipirano istraživanje i dobiveni nalazi ukazuju na neke tendencije važne za razumijevanje mladih, kao i društva u kojem žive. Istodobno, usporedba recentnih podataka s rezultatima istraživanjima mladih u Hrvatskoj 1999. i 2004. godine ukazuje na trendove promjena koje su zahvatile mlade, a koje u pravilu signaliziraju budući smjer promjena u općoj populaciji.

Suvremena generacija mladih u Hrvatskoj odrasta u cjelovitim – najčešće četveročlanim – obiteljima, a takve obitelji žele i sami osnovati. Pritom usporedbe s ranijim istraživačkim rezultatima potvrđuju već poznate trendove porasta broja razvoda među roditeljima i sve kasnijeg stupanja mladih u bračnu zajednicu. Materijalni standard mladih

---

<sup>1</sup> Autorice istraživanja su prof. dr. sc. Vlasta Ilišin iz Instituta za društvena istraživanja i prof. dr. sc. Vedrana Spajić Vrkaš s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

primarno je uvjetovan ostvarenim standardom roditelja, tako da ih tri četvrtine živi u stambenom prostoru u vlasništvu roditelja (pri čemu 82% anketiranih navodi da je glavni razlog duljeg ostanka mladih u roditeljskom domu nedostatak financijskih sredstava za samostalan život) i u kućanstvima čiji su prihodi na granici održavanja postignutog statusa. Unutar tako ocrtanog prosjeka izdvaja se četvrtina mladih s financijskom situacijom koja upućuje na realan rizik od siromaštva, dok je na suprotnom polu desetina onih čije su obitelji financijski znatno iznad hrvatskog prosjeka. Važno je također naglasiti da se materijalni standard i kvaliteta života mladih nakon napuštanja roditeljskog doma primjetno pogoršava.

Utjecaj nepovoljnih socijalnih prilika vidljiv je i na području vrijednosti i interesa mladih. Uz opći pad isticanja gotovo svih vrijednosti njihova je hijerarhija u odnosu na prošla istraživanja uglavnom stabilna, pa su vrijednosti koje konstituiraju privatnu sferu i dalje znatno više prihvaćene od onih koje pripadaju javnoj sferi. Preciznije rečeno, najviše mladih potpuno poželjnim smatraju miran život u krugu obitelji (47%), samosvojnost (42%) i dobar materijalni položaj (39%), dok su im najmanje poželjni medijska slava (12%) i politički angažman (6%). Tendencije slične prethodnima ustanovljene su i u pogledu interesa mladih (koji su promatrani kao tzv. terminalne vrijednosti). Tako se sustavno smanjuje veliki interes za niz ispitivanih pojava, iako hijerarhija iskazanih interesa ostaje uglavnom ista. I u ovom se slučaju pokazuje da su na vrhu ljestvice interesi koji se tiču privatnog života, a na začelju oni koji su povezani s javnim životom. Konkretno, kao i u ranijim istraživanjima, većina mladih (od 81% do 55%) deklarira veliki interes za prijateljstva i poznanstva, seks i ljubav, obiteljski život, brak i djecu, rad i posao, putovanja, školu i obrazovanje te zabavu i razonodu, a samo desetina za vojsku i politiku. Međutim, unazad desetak godina zbilo se nekoliko znakovitih pomaka: porastao je rang interesa za obiteljski život, brak i djecu te osobito za rad i posao, a drastično se snizio za zabavu i razonodu (pri čemu je veliki interes opao čak 20%). Potonji trendovi jasno ukazuju na pritisak gospodarske krize, koja posao i obitelj dovodi u žižu interesa te potiskuje zainteresiranost za zabavu i razonodu (koja je u prethodna tri desetljeća permanentno bila među prva tri interesa, a sada je na sedmom mjestu).

Kakve su tzv. skrivene vrijednosti mladih pokazuju nalazi o percepciji faktora uspjeha u hrvatskom društvu. Ustanovljeno je da mladi znatno manje ističu okolnosti i ponašanja koja se odnose na kompetentnost (21%) te odgovornost i zalaganje pojedinaca (25%) nego ona koja upućuju na korištenje raznih socijalnih mreža, posebice obiteljskih (49%) i sposobnost lukavog "snalaženja" u zadanom okruženju (36%). Što se osobne budućnosti tiče, 54% mladih su optimisti, a 23% pesimisti. Istodobno, 31% mladih su optimisti u pogledu budućeg razvoja hrvatskog društva, dok ih je 42% pesimistično. Usporedba s ranijim podacima ukazala je na snažan rast pesimizma i opadanje optimizma pri čemu je indikativno da su dvije trećine mladih i dalje zadovoljne vlastitim životom.

Istraživački podaci pokazuju da je nezanemariv broj mladih sklon različitim oblicima rizičnog i društveno neprihvatljivog ponašanja. Što se spolnog ponašanja tiče, usporedba s ranijim nalazima pokazuje da je broj onih koji u spolnom odnosu ne koriste zaštitu u blagom opadanju (s 15 na 13%), a trend korištenja prezervativa u porastu (s 31 na 40%). Silazni trend je opažen i u konzumiranju lakih droga (s trećine na četvrtinu mladih), no broj onih koji

konzumiraju teške i sintetske droge, uzeto zajedno, ostao je relativno nepromijenjen (svaki deseti ispitanik koji to čini uglavnom rijetko), osobito u odnosu na populaciju koja te droge uzima redovito. Smanjen je i broj korisnika stimulativnih sredstava i sredstava za smirenje, kao i korisnika duhana (kojih danas ima 38%), što se može pripisati utjecaju kontinuiranih kampanja protiv pušenja i okretanju mladih zdravim stilovima života. Suprotno tome, konzumiranje alkohola ostalo je relativno nepromijenjeno. Samo 18% mladih nikada ne konzumira žestoka pića, a 13% ih ne pije vino i pivo. Većina mladih pije i jedno i drugo povremeno, što kod jedne četvrtine ispitanika redovito završava pijanstvom. Usprkos tim alarmantnim podacima, u Hrvatskoj se i dalje ne pokreću kampanje o višestrukoj štetnosti konzumiranja alkohola. Umjesto toga, neka alkoholna pića se reklamiraju na dnevnoj osnovi, u svim medijima i u bilo koje doba. Što se tiče društveno neprihvatljivih ponašanja kojima mladi potencijalno ugrožavaju osobno ili tuđe zdravlje, sigurnost, život i dostojanstvo, najviše zabrinjavaju podaci o učestalosti vožnje bez kacige (26% nekoliko puta godišnje ili jednom mjesečno, a 37% i češće) ili u pijanom stanju (21% nekoliko puta godišnje ili jednom mjesečno, a 5% i češće), sklonosti tučnjavi (12% nekoliko puta godišnje ili jednom mjesečno, a 2% i češće), vrijeđanju ili ismijavanju drugih osoba (37% nekoliko puta godišnje ili jednom mjesečno, a 10% i češće) te kockanju i klađenju (23% nekoliko puta godišnje ili jednom mjesečno, a 9% i češće).

Obrazovanje je ono područje života koje je mladima izrazito važno zbog čega mu je u istraživanju posvećena posebna pozornost. Ispitivanje je pokazalo da je povjerenje u moć obrazovanja kao kanala socijalne promocije, odnosno instrumenta kvalitetnih promjena u svim bitnim segmentima njihova života, središnje obilježje stavova mladih u tom području. Obrazovanje je za mlade važno sredstvo za ostvarivanje privatnih, profesionalnih, društvenih i političkih potreba i interesa pojedinca. Po njihovu sudu, ono omogućuje bolju komunikaciju sa svijetom (69%), brže napredovanje na radnom mjestu (68%) i bolje plaćen posao (67%), što povezuju s boljim životnim standardom (57%) i većim društvenim ugledom (56%). U skladu s tim, mladi smatraju da obrazovanje treba prvenstveno služiti dobrobiti pojedinca i njegove obitelji (72%), razvoju slobodnog i neovisnog pojedinca (71%) i interesima društva u cjelini (70%). Osim toga, obrazovanje treba potaknuti razvoj ljudskih resursa lokalne zajednice i osigurati održiv razvoj te, s tim u tijesnoj vezi, stvoriti pretpostavke za emancipaciju i uključivanje osoba koje pripadaju diskriminiranim društvenim skupinama. Mladima je gotovo podjednako važno da je ono okrenuto i interesima tržišta rada i države, no nešto su suzdržaniji kad je riječ o interesima integrirane Europe ili kapitala. No indikativan je podatak da dvije petine mladih podupire zahtjev zagovornika marketizacije obrazovanja. Naime, 41% ih smatra da odgoj i obrazovanje treba prvenstveno služiti interesima kapitala, za razliku od njih 24% koji se s tim ne slažu. Usporedimo li taj podatak s prethodnima u ovoj kategoriji, očito je da je dio mladih uvjeren kako stavljanje odgoja i obrazovanja u službu kapitala vodi osobnoj i društvenoj dobrobiti. To nije netočno, no bitno ovisi o tome tko koga nadzire.

S druge strane, očuvanje obrazovanja kao ljudskog prava i javnog dobra ima potporu u svakom drugom ispitaniku koji rješenje problema nedostatka visokoobrazovanih vide u

osiguranju besplatnog višeg i visokog obrazovanja za sve. No premjesti li se obrazovanje na tržište i podredi interesima kapitala, u uvjetima u kojima ne postoji zadovoljavajući sustav potpore učenicima i studentima kojim se kompenzira njihovo siromaštvo, kao što je slučaj s Hrvatskom danas, uskoro bi se moglo dogoditi da se ustavno pravo na obrazovanje, osobito pravo na više i visoko obrazovanje prema sposobnostima, pretvori u privilegij imućne manjine. Taj problem nije ostao nezamijećen među mladima budući da produljenje školovanja povezuju ne samo s osiguranjem besplatnog obrazovanja (47%) nego i s nizom drugih mjera, poput odgovarajućih stipendija i drugih oblika potpore studentima (15%), za što je nužno povećati izdvajanja iz proračuna za tercijarno obrazovanje (13%).

Međutim, ukoliko se obrazovanjem želi povećati konkurentnost mladih na tržištu rada, nužno je poboljšati njegovu kvalitetu. Za mlade to prvenstveno znači učinkovitu pripremu za život stjecanjem visokokonkurentnih znanja i vještina. Put do toga većina vidi u većem povezivanju nastavnih sadržaja s praktičnim radom (91%), prilagođavanju nastavnih tema potrebama svakodnevnoga života (85%), redovitom provjeravanju i vrednovanju postignuća u obrazovanju, naročito sudjelovanjem u međunarodnim ispitivanjima znanja (60%), ravnopravnom sudjelovanju učenika i studenata u odlučivanju o pitanjima obrazovanja na svim razinama (59%) te većem korištenju lokalnih resursa u nastavi, osobito iskustava organizacija civilnog društva (55%). Veliki broj mladih također smatra da je unaprjeđenje kvalitete obrazovanja povezano s produljenjem godina školovanja svih, uvođenjem primjerenog sustava potpore učenicima i studentima, izgradnjom sustava identificiranja i nagrađivanja najuspješnijih te usklađivanjem izdvajanja za obrazovanje iz proračuna prema europskim standardima. Nadalje, nezanemariv broj mladih smatra da bi otvaranje hrvatskih škola i fakulteta stranim obrazovnim programima unaprijedilo kvalitetu domaćeg školstva. Za usporedbu, znatno ih je manje spremno vjerovati da bi se isti učinak postigao ukoliko bi se domaćim poduzetnicima omogućilo otvaranje privatnih škola i fakulteta, ali i ukoliko bi se osigurala veća prava roditeljima u određivanju nastavnih programa i vođenju škola.

Da je potpora važna za nastavak školovanja i podizanje kvalitete obrazovanja, potvrđuju odgovori oko trećine ispitanika koji su prekinuli školovanje prije nego su to željeli. Najveći broj njih kao uzrok spominje siromaštvo i financijske poteškoće obitelji (11%), ali ni broj onih koji su to učinili zbog nedostatka navike učenja i loših ocjena, nije zanemariv (9%). No poražavajući je podatak da je tek nekolicina ispitanika (2%) prekid školovanja dovela u vezu s nemogućnošću dobivanja kredita ili nekog drugog oblika potpore. Osiguranje potpore dio je odgovornosti države u zaštiti prava na obrazovanje onih koji to pravo bez potpore ne mogu ostvariti, bilo da je riječ o siromašnim ili neuspješnim učenicima. Budući da toga nisu svjesni, mladi najčešće prekid školovanja objašnjavaju svojim nedostacima ili nemogućnostima obitelji, umjesto da razloge traže u nedostatku zaštite svojeg prava na obrazovanje, zbog čega postaju žrtve samoispunjavajućeg proročanstva.

U vezi s tim, podaci dobiveni na podskupini učenika potvrđuju da ih devet desetina tijekom školovanja nikad nije dobilo neku financijsku potporu, dok je tek svaki deseti primio učeničku stipendiju ili jednokratnu financijsku pomoć. Utješno je da ih tri petine namjerava nastaviti školovanje na nekoj višoj školi ili fakultetu, na kojima, prema podacima koje smo

dobili na podskupini studenata, tri petine studira bez plaćanja školarine, a toliko ih planira i završiti započeti studij. Izrazito velika većina ispitanih studenata (94%) nije bila uključena ni u kakav međunarodni program studentske mobilnosti, za što navode brojne razloge, među kojima dominiraju dva: nedostatak financijskih sredstava i nezainteresiranost za studij u inozemstvu. Među malobrojnim koji su određeno vrijeme studirali u inozemstvu, većina je to ostvarila zahvaljujući financijskoj potpori obitelji. Istodobno, više od polovice studenata je tijekom studija povremeno radilo što upozorava na sužavanje mogućnosti roditelja da svojoj djeci u cijelosti pokrivaju troškove studija.

Uz obrazovanje, zapošljavanje je također vrlo važno područje života mladih tim više jer je (ne)mogućnost zapošljavanja gorući problem mlade generacije u Hrvatskoj, posebice onih s kvalifikacijama za radnička zanimanja. Ima li se na umu da nezaposlenost postaje razmjerno trajno obilježje suvremenog hrvatskog društva, mladi bi uskoro, umjesto potencijalnog društvenog resursa, mogli postati veliki društveni problem s dugoročnim posljedicama po razvoj i stabilnost hrvatskog društva. No, istodobno, članstvom Hrvatske u EU, mladima se otvaraju mogućnosti zapošljavanja i u nekim od zemalja s najnižom stopom nezaposlenosti. Stoga je ključno pitanje koliko su bazično pripremljeni za zapošljavanje na tim tržištima, što podrazumijeva znanje stranih jezika i računalnu pismenost. Istraživanjem je potvrđeno da dvije trećine mladih bez teškoća može komunicirati samo na engleskom jeziku. Iako je dobro poznavanje tog jezika nezaobilazno u današnjem svijetu, to bitno ne povećava konkurentnost na europskom tržištu rada. To je tržište, naime, komunikacijski ostalo ispresijecano nacionalnim granicama, zbog čega se u većini europskih zemalja pri zapošljavanju stranaca prvenstveno traži poznavanje domaćeg jezika, što nije povoljno za veliku većinu mladih u Hrvatskoj budući da ih velika većina druge jezike ne poznaje. S druge strane, poznavanje engleskog jezika stavlja mlade u povoljan položaj prilikom korištenja novih informacijskih tehnologija, osobito računala. Većina ih računalo koristi višenamjenski - za komunikaciju, konzumaciju kulturnih sadržaja, informiranje i obrazovanje. U skladu s tim, može se reći da je velika većina mladih računalno bazično pismena, što čini solidan temelj za lakše stjecanje specifičnih računalnih vještina povezanih s određenim poslovima.

S obzirom da uspjeh u hrvatskom društvu mladi i danas više povezuju s „dobrim vezama“ i snalažljivošću nego sa sposobnošću pojedinca, donekle iznenađuje da najvažnijim kvalitetama za nalaženje dobrog posla smatraju komunikacijske vještine (51%), dobro opće obrazovanje (46%), poznavanje stranih jezika (43%) i stručne kvalifikacije (36%). Očito je da su mladi, bez obzira na njihovu demotivirajuću percepciju načina napredovanja u hrvatskom društvu, ipak svjesni važnosti funkcionalnih kriterija u zapošljavanju, u sklopu kojih su, primjerice, dobar izgled, kao i poznavanje poslovnog svijeta, samo „dodana vrijednost“ njihovim profesionalnim znanjima i kompetencijama. Kad razmišljaju o tome što im je važno u sadašnjem ili budućem poslu, gotovo se svi opredjeljuju za sigurnost radnog mjesta (95%) - što je u skladu sa situacijom u kojoj se nalaze kao i s globalnim i lokalnim promjenama usmjerenim na fleksibilizaciju rada i radničkih prava - ali i za prijateljsku i opuštenu radnu atmosferu (93%). Većina ih prednost daje i visokoj plaći (87%), mogućnosti utjecaja na donošenje odluka koje se odnose na njihov posao (84%) i slobodnom vremenu koje im stoji

na raspolaganju (81%). Ti su zahtjevi razumljivi kad se zna da mladi u prosjeku rade dulje od norme za što dobivaju manju plaću od prosječne, a pri tome još ni ne sudjeluju u odlučivanju o poslovnim stvarima koje ih se tiču. S obzirom da sigurnost posla stavljaju na prvo mjesto i da se ta sigurnost kod nas tradicionalno povezuje s poslovima u javnom sektoru, iznenađuje podatak da se manje od trećine mladih želi zaposliti u tom sektoru. Umjesto toga, oni se okreću privatnom poduzetništvu (39%), pri čemu priželjkuju otvaranje svoje firme, trgovine ili kafića, a najmanje ih želi raditi u poduzeću drugih poslodavaca (25%).

Podaci koji se tiču podskupine nezaposlenih potvrđuju da nemogućnost dolaska do posla utječe na njihovu spremnost za profesionalnu i teritorijalnu mobilnost. Na jednoj je strani izrazito mali broj nezaposlenih koji ne bi prihvatili posao izvan svoje struke (2%) ili mjesta stanovanja (8%) ni pod kojim uvjetima, a na drugoj nezanemariv broj onih koji u traženju posla više ne postavljaju nikakve uvjete vezane za struku (38%). Između njih je većina koja bi prihvatila drugi posao ili se preselila u drugo mjesto, prvenstveno ako je taj posao dobro plaćen (34% u odnosu na struku i 58% u odnosu na mjesto stanovanja), iako je taj zahtjev posljednjih godina u opadanju.

Što se zaposlenih mladih tiče, podaci su jednako zabrinjavajući. Tri četvrtine ih radi u privatnom sektoru, manje od polovice ih je zaposleno u struci za koju su se školovali, a polovica nema siguran i trajan posao. Štoviše, prosječno tjedno rade 3 sata dulje od zakonom propisane norme, za što u prosjeku dobivaju plaću koja je za 20% niža od prosječne plaće u Hrvatskoj. Takvi uvjeti nepovoljno utječu na njihovo socioekonomsko osamostaljivanje, sklapanje braka i planiranje potomstva, a s obzirom da će se trend širenja prekarnog rada u današnjoj i budućim generacijama mladih vjerojatno nastaviti, za očekivati je da će, ukoliko se uskoro ne donesu učinkovite mjere, ti njihovi planovi biti ozbiljno dovedeni u pitanje.

Slično je i s, inače izrazito malobrojnim, mladim individualnim poljoprivrednicima među kojima je najveći broj onih koji se tim poslom bave zbog nastavka obiteljske tradicije. Zbog malih površina kojima raspolažu, njihova proizvodnja nije konkurentna. Dodamo li tome brojne probleme koje ističu, kao što su visoke cijene repromaterijala, premali državni poticaji, niske prodajne cijene njihovih proizvoda i zasićenost tržišta stranim poljoprivrednim proizvodima, ne čudi da ih u narednih 10 godina samo polovica planira ostati na istom poslu.

U skladu s realnom situacijom, mladi kao najveći problem hrvatskog društva vide nezaposlenost (62%), a potom mito i korupciju (46%) te gospodarske probleme (36%). U odnosu na ranija istraživanja, nezaposlenost je ostala konstantno percipirana kao najveći problem, no mladi su postali znatno osjetljiviji – uz pojavu mita i korupcije - na slučajeve nerada, nediscipline i neodgovornosti (26%) te lošeg vrednovanja rada i znanja (25%), što potvrđuje da se okreću društvenim i profesionalnim vrijednostima koje su primjerenije uređenom društvu. U tom je razdoblju došlo i do silaznog trenda u percepciji alkoholizma, narkomanije i drugih ovisnosti kao najvećih problema hrvatskog društva. Silazni trend u pogledu isticanja važnosti socijalnih razlika i kriminala u pretvorbi i privatizaciji je pak krajnje problematičan, jer daje naslutiti da današnji mladi protokom vremena zapostavljaju poguban utjecaj kriminala u pretvorbi i privatizaciji na socijalno raslojavanje i gospodarske probleme u Hrvatskoj. Među potencijalno najučinkovitije aktere rješavanja postojećih

društvenih problema mladi ubrajaju stručnjake i intelektualce (49%), potom svoju generaciju (44%) te političare i političke stranke (34%), dok najmanji pozitivan doprinos očekuju od crkvenih velikodostojnika i svećenika (2%).

Sasvim očekivano, mladi nezaposlenost opažaju i kao najveći problem svoje generacije (50%), čemu dodaju nepotizam (32%), nedostatak životne perspektive (31%) i nizak životni standard (29%). U odnosu na 1999. i 2004. godinu viđenje problema nezaposlenosti mladih je ostalo konstantno na vrhu ljestvice, dok se kod ostalih navedenih problema pojavio silazni trend. Mogućnost rješenja postojećih problema mladih velika većina ispitanika prije svega vidi u izgradnji pravednijeg društva i promicanju preventivnih mjera, zbog čega prioritet stavljaju na osiguranje jednakih šansi u obrazovanju i zapošljavanju za sve (71%), a potom na prilagodbu srednjeg i visokog obrazovanja novim životnim potrebama (51%) te na sudjelovanje mladih u procesima odlučivanja na svim razinama (39%). U usporedbi s 2004. godinom porastao je broj onih koji traže osiguranje jednakih šansi i prilagodbu obrazovanja novim životnim potrebama. Akteri koji su najpozvaniji da rješavaju probleme mladih su, prema mišljenju ispitanika, roditelji (60%), Vlada (52%) i oni sami (52%), a na začelju ljestvice su ponovo vjerske ustanove (5%). Pomak u smjeru rješavanja problema mladih ispitanici vide u osnivanju višenamjenskih centara za mlade u svim većim mjestima (71%), koji bi im pružali informacije u području obrazovanja, zapošljavanja, mobilnosti i savjetovanja (75%), ali i nudili smještaj (68%), te u kojima bi se održavale različite radionice, osobito računalne (68%), kao i tribine o aktualnim temama (67%) i društvene igre (64%). Što se pak sadržaja savjetovaništva tiče, preferencije su im difuzne, no najveći broj ispitanika preferira savjetovaništva za mlade žrtve nasilja (82%) i ona za samozapošljavanje i poduzetništvo (79%), a neznatno manji ih broj traži otvaranje savjetovaništva za seksualne probleme mladih (73%) i bračna savjetovaništva (62%).

S obzirom da se u rješavanju navedenih problema mladi mogu osloniti na instrumente, tijela i organizacije koji su uspostavljeni s ciljem učinkovitije zaštite i promicanja njihovih interesa i potreba na razini Hrvatske, Europe i svijeta, zabrinjava njihova slaba informiranost o postojanju takvih oblika pomoći. Iako je u usporedbi s ranijim istraživanjima uočen značajan porast broja mladih koji su čuli za Nacionalni program za mlade, još uvijek polovica njih nema nikakvih saznanja o postojanju tog dokumenta, a još ih manje išta zna o takvim programima na županijskoj razini (21%). O Savjetu za mlade Vlade RH čula je samo četvrtina ispitanika (26%), a nešto veći ih broj zna za postojanje nacionalnih i lokalnih predstavničkih i savjetodavnih tijela: općinski, gradski i županijski savjeti mladih (34%), Nacionalno vijeće učenika RH (39%) i županijsko vijeće učenika (35%). Domaće organizacija civilnog društva uspostavljene od strane mladih za mlade su, čini se, u boljem položaju: za Hrvatsku mrežu volonterskih centara čulo je 49%, a za Mrežu mladih Hrvatske 37% ispitanika. Što se europskih i međunarodnih organizacija mladih tiče, Europski parlament mladih stoji najbolje, budući da je za njega čulo 45% ispitanika, dok su Odjel za mlade Vijeća Europe i Svjetski savez mladih većini njih nepoznati (22%).

S obzirom da nedovoljna informiranost mladih o postojanju instrumenata, organizacija i tijela koji štite njihove interese, osobito tijela na nacionalnoj i županijskoj razini, negativno



utječe na njihovo aktivno uključivanje u društvene procese, nužno je osigurati dodatna sredstva kako bi njihov rad bio vidljiviji što većem broju mladih. U ovom istraživanju mnogi su nalazi o aktivnom sudjelovanju mladih u društvu i njihovu odnosu prema politici ambivalentni. S jedne strane, raste opća nezainteresiranost za politiku (s 38 na 54%) pri čemu preko polovice mladih ne podržava nijednu političku stranku (iako ih je dvije trećine spremno sudjelovati na izborima, s tim da je desetak godina ranije takvih bilo preko četiri petine). Razloge političke nezainteresiranosti mladih ispitanici ponajprije pronalaze u percepciji politike kao nepoštene djelatnosti (80%) i nezainteresiranosti političkih aktera za probleme mladih (73%) te i u tome da se sami mladi ne osjećaju dovoljno kompetentnima za bavljenje politikom (57%). S druge strane, porastao je socijalni, volonterski i politički aktivizam tako da je udio mladih koji su aktivni u različitim tipovima organizacija porastao s 33 na 53%. Pritom je ispitivanje pokazalo da većinu mladih (69 do 51%) za članstvo u pojedinim organizacijama, udrugama ili skupinama motivira mješavina altruističkih, socijalnih i utilitarnih motiva. Oni, naime, ističu potrebu da rade nešto korisno, upoznaju nove ljude i družu se s njima, steknu nova znanja i vještine, promijene stvari nabolje u suradnji s drugima te ostvare neke vlastite potrebe i interese. Znatno manje im je stalo do afirmiranja svojih stajališta (31%), a još manje da udovolje željama okoline (roditelja i prijatelja) ili da utroše višak slobodnog vremena.

U kontekstu motivacije za društveni i politički angažman naročito je intrigantan odnos mladih prema političkim strankama: premda čak 11% anketiranih izjavljuje da su učlanjeni u neku stranku (dvostruko više nego prije desetak godina), upola ih manje vjeruje političkim strankama te pokazuje spremnost na bavljenje političkim radom u svom slobodnom vremenu. Političke stranke također su na posljednjem mjestu aktera koji mogu potaknuti mlade na aktivno sudjelovanje u društvu (27%), pri čemu se i u ovom slučaju kao najutjecajnije pojavljuju prijatelji (61%) i obitelj (58%). Kada se navedeni trendovi promatraju integralno, nameće se zaključak kako je dio mladih učlanjivanje u političke stranke izabrao kao dostupnu mogućnost u koncipiranju svojevrstne "strategije zbrinjavanja", tim prije jer je usporedba podataka pokazala da se u proteklom desetljeću udvostručila (s 13 na 27%) percepcija važnosti političke podobnosti za uspjeh u hrvatskom društvu. Drugim riječima, značajna skupina mladih demonstrira instrumentalan pristup političkom angažmanu uz pomoć kojega, uzdajući se u politički klijentelizam, očekuju rješenje osobnih (poglavito egzistencijalnih) problema.

Uvid u političke stavove i ponašanje mladih upotpunjavaju nalazi o potpunom prihvaćanju ustavnih vrijednosti koje polako opada premda ostaje većinsko (od 75 do 51%), pri čemu su na vrhu ljestvice poštivanje ljudskih prava, sloboda i jednakost. Samo jednu ustavnu vrijednost vrlo važnom smatra manjina ispitanika (43%), a to je demokratski i višestranački sustav. Kada se tome pribroji podatak da tek svaki četvrti ispitanik drži kako je demokracija uvijek najbolja za rješavanje različitih teškoća u funkcioniranju društvenog i političkog života (nasuprot 37% onih koji se uzdaju u jake vođe) očito je da je među mladima prisutno nerazumijevanje političkog pluralizma te demokratskih vrijednosti i procesa. Kako je istodobno prilično rašireno prihvaćanje autoritarnih tendencija sve to zajedno upućuje na

postojanje značajnih deficita u demokratskom potencijalu mladih. Dio objašnjenja za slabljenje prihvaćanja svih ustavnih vrijednosti daju i podaci o padu povjerenja mladih u sve društvene i političke institucije, osobito u medije i većinu političkih aktera. Tako mladi danas najviše povjerenja – i to samo oko trećina njih – iskazuju prema vojsci, vjerskim institucijama, predsjedniku Republike i policiji, dok najmanje povjerenja uživaju Vlada Republike Hrvatske i Hrvatski sabor (po 7%) te političke stranke (5%).

Kada se rezultati istraživanja političke participacije i svijesti mladih promatraju integralno (uključujući percepciju minimalnog osobnog utjecaja na društvena i politička zbivanja na svim razinama), ne iznenađuje da je većina njih (58%) nezadovoljna stanjem demokracije u Hrvatskoj. Smanjivanju tog nezadovoljstva mogla bi pridonijeti i veća uključenost mladih u procese donošenja odluka, no u svezi s tim mladi drže da im je za njihovo učinkovito sudjelovanje u tim procesima nužno prethodno steći odgovarajuća znanja i vještine. U kontekstu svijesti o vlastitoj političkoj nekompetentnosti i manjku političkog utjecaja, treba promatrati i podatak da samo četvrtina ispitanika podržava mogućnost da mladi s navršenih 16 godina dobiju aktivno pravo glasa u lokalnim izborima. Razlozi većinskog nepodržavanja uglavnom se svode na mišljenje mladih da to ne bi povećalo njihov politički utjecaj niti bi pridonijelo demokratizaciji hrvatskog društva, a čak ih 56% smatra da današnja generacija mladih zapravo ne želi sudjelovati na izborima. Paralelno s tim, 53% ispitanika drži da bi snižavanju dobne granice za participaciju u lokalnim izborima trebalo prethoditi osposobljavanje mladih za preuzimanje uloge građanina i to u obrazovnom procesu. Drugim riječima, to je još jedan argument koji sami mladi navode u prilog uključivanju građanskog obrazovanja (obrazovanja za demokraciju) u školski kurikulum.

Nezadovoljstvo društvenom i političkom situacijom u Hrvatskoj prelijeva se i na Europsku uniju koja je također zahvaćena krizom. Najviše mladih, u usporedbi s rezultatima istraživanja iz 2004. godine, ima stabilno neutralan stav prema EU (48%), uz prisutan trend rasta broja onih s negativnim stavovima (s 14 na 29%) i pada broja onih s pozitivnim stavovima (s 35 na 21%). S tim je logično povezano slabljenje očekivanja osobnih socioekonomskih koristi od ulaska Hrvatske u EU (37%) i viđenja mladih kao sigurnih dobitnika integracije (45%), a promjena takve percepcije može uslijediti tek nakon poboljšanja gospodarskih prilika u europskom okruženju. Istodobno, kao pozitivne posljedice ulaska Hrvatske u EU mladi najčešće navode slobodu kretanja (64%) i veće mogućnosti putovanja i sklapanja prijateljstava (50%), dok znatno rjeđe smatraju da će imati više slobodnog vremena (12%), viši životni standard (15%) i bolju zdravstvenu zaštitu (16%). Kada je riječ o percepciji potencijalnih dobitnika i gubitnika europske integracije Hrvatske, mladi drže da će nakon ulaska Hrvatske u EU najviše koristi imati oni koji govore strane jezike (75%), stručnjaci (64%), velike tvrtke (58%), političari (57%) i menadžeri (50%), a najmanje umirovljenici (13%), građani Hrvatske općenito (18%) i poljoprivrednici (19%). Postojeće nepovoljne socioekonomske okolnosti zacijelo i želju mladih za duljim boravkom u inozemstvu održavaju stabilnom (oko 40%), kao i broj onih koji bi željeli trajno napustiti Hrvatsku (oko 25%).

Sociokulturni motivi za mobilnošću – kako izvan, tako i unutar zemlje – najviše su prisutni i komplementarni su izraženom interesu mladih za putovanjima. Pritom oni zabavu i upoznavanje novih ljudi i krajeva racionalno kombiniraju s druženjima s rodbinom i prijateljima. Međutim, mogućnosti mladih da si priušte godišnji odmor – koji je u pravilu povezan s putovanjima izvan mjesta stalnog boravka – nisu na razini interesa za putovanjima, jer u 2012. godini dvije petine njih to nije uspjelo, što zacijelo izaziva frustraciju.

Za svakodnevne aktivnosti u slobodnom vremenu – tj. onom području života mladih u kojemu zadovoljavaju većinu svojih kulturnih potreba i u kojem se bave aktivnostima po vlastitu izboru – oko tri četvrtine njih ima više od 3 sata dnevno. Svoju dokolicu najčešće provode družeći se s prijateljima (76%) i to ponajviše u kafićima (55%) te koristeći mogućnosti kompjutera (54%) i gledajući TV programe (53%). Istodobno, zanemariv broj mladih (4-8%) u slobodno vrijeme često odlazi u kazališta te na izložbe i koncerte klasične glazbe, kao i što minimalno sudjeluje u volonterskim, humanitarnim i političkim aktivnostima. Gledajući dobivene rezultate integralno, može se reći da mladi preferiraju aktivnosti koje su u domeni zabave i razonode pri čemu orijentacija na sadržaje tzv. elitne kulture ostaje marginalna (s tendencijom daljnjeg slabljenja). Premda nisu registrirane velike promjene ipak je uočen blagi rast potreba za aktivnijim, pa i kreativnijim, provođenjem slobodnog vremena. Taj bi trend svakako trebalo poduprijeti osiguravanjem prostora i sadržaja za participaciju u sportskim, volonterskim i raznim hobističkim aktivnostima.

Rekapitulacija i sistematizacija rezultata istraživanja omogućuju uvid u nekoliko važnih tendencija koje obilježavaju mladu generaciju kao integralni dio suvremenog hrvatskog društva:

- Prvo treba reći da su dobiveni jasni indikatori ukupnog pogoršanja društvenog položaja današnjih mladih u usporedbi s položajem generacija mladih od prije 10-15 godina, koji također nije bio zadovoljavajući. To je posljedica višegodišnje ekonomske i društvene krize na čije izazove većina mladih odgovara daljnjim povlačenjem u privatnost i distanciranjem od društvenih i političkih poslova.
- Paralelno s takvim otklonom od sfere javnosti, uočava se pragmatičan odnos mladih prema društvenoj realnosti i mogućnostima korištenja različitih kanala za socijalnu promociju i ostvarivanje vlastitih interesa. U skladu s kriznom situacijom koja je uvijek opterećena rizicima i socijalnom nesigurnošću, opada pouzdanje mladih u društvenu perspektivu ali opstaje vjera u vlastite sposobnosti i individualne strategije za ostvarivanje životnih ciljeva. Oslanjanje mladih na individualne snage i resurse uključuje i one obiteljske, ali primjetan je i porast njihovih očekivanja od društvenih subjekata koji bi trebali osigurati uvjete za optimalnu društvenu integraciju mladih. Postojeća individualizacija životnih usmjerenja mladih nije samo plod nepovoljnih društvenih okolnosti, nego i indikator prilagodbe cijeloga hrvatskog društva i samih mladih aktualnim globalnim trendovima.
- No, uz takve procese modernizacije, tijekom više od dva desetljeća tranzicije i konsolidacije bili su trajno, iako ciklički različitog intenziteta, prisutni i procesi

retradicionalizacije. To sugerira da se socijalizacija suvremene generacije mladih odvija u društvu koje je transformacijom iz totalitarnog u demokratski društveni poredak ušlo u razdoblje anomalije koja još nije potpuno prevladana jer je postignut deklarativni ali ne i većinski društveni konsenzus oko temeljnih društvenih vrijednosti. Otuda postojeće svjetonazorske, kulturne, ideološke i političke polarizacije, uz produbljivanje socijalnih razlika, u većem ili manjem opsegu zahvaćaju i današnju generaciju mladih.

Ovo je istraživanje još jednom potvrdilo da su mladi heterogena društvena skupina premda u nekim segmentima svakodnevnoga života teže homogenizaciji. Socijalna obilježja koja najviše diferenciraju mlade u svim ispitivanim dimenzijama jesu njihova pripremljenost za ulazak u svijet odraslih (socioprofesionalni status) i obrazovna postignuća. Ta obilježja permanentno ukazuju na dominantan utjecaj konkretnih situacijskih okolnosti (unutar kojih su sadržani različiti potencijali i životne perspektive) i obrazovnih kompetencija kako na društveni status, tako i na obrasce ponašanja i svijest mladih. Recentni nalazi upućuju i na jačanje regionalnih utjecaja što je zacijelo posljedica povećanja razlika između razvijenih i nerazvijenih područja Hrvatske. Znatno je prisutan i utjecaj stupnja zrelosti mladih, odnosno životnog ciklusa, što je vidljivo kroz velike razlike između najmlađe i najstarije dobne skupine mladih. Istodobno, slabe utjecaji urbaniziranosti mjesta stanovanja, sociokulturnog statusa obitelji i rodne pripadnosti. Konkretnije, ustanovljeni trendovi pokazuju da se neke tradicionalne razlike između ruralnih i urbanih sredina gube ili slabe zbog čega i socijalizacija u različitim tipovima naselja više ne postiže prepoznatljivo različite efekte kao u ranijim razdobljima. Razmjerno slabiji utjecaj obrazovnog postignuća oca (kao indikatora sociokulturnog statusa obitelji) sugerira da materijalni i kulturni kapital obitelji više utječe na startne pozicije mladih i njihove šanse u ostvarivanju dijela životnih ciljeva nego na vrijednosti i stavove u čijem oblikovanju važnu ulogu imaju i drugi socijalizacijski čimbenici (obrazovne ustanove, mediji, vršnjaci, šira okolina). Na koncu, oslabljene rodne razlike svjedoče da su, unatoč trajnim retradicionalističkim tendencijama u razdoblju tranzicije, neki važni elementi rodne ravnopravnosti – usvojeni još u generaciji majki današnjih mladih žena i muškaraca - ireverzibilnoga karaktera. To, dakako, ne znači da su patrijarhalni odnosi moći i rodni stereotipi iščezli, ali pokazuje da su u današnjoj generaciji mladih bar djelomice prevladani.

Naznačena diferenciranja unutar populacije mladih ukratko se mogu sažeti u zaključak da se socijalno kompetentniji mladi natprosječno regrutiraju iz obitelji višeg sociokulturnog statusa koje žive u razvijenijim regijama i urbanim sredinama te iz redova akademski obrazovanih mladih koji se približavaju zreloj životnoj dobi. Na drugom su polu najmlađi i najniže obrazovani mladi koji odrastaju u slabije razvijenim regijama i ruralnim sredinama te obiteljima nižeg sociokulturnog statusa. Takva socijalna polarizacija u suvremenoj generaciji mladih sukladna je linijama polarizacija u cijelome društvu i jasno ukazuje na smjer društvenih intervencija koje trebaju pridonijeti osiguranju jednakosti šansi svih podskupina mladih u ostvarivanju njihovih životnih ciljeva što je ujedno u funkciji adekvatne društvene integracije suvremene generacije mladih.

### 3. Polazišta Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. i postupak njegove izrade

Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. (dalje u tekstu: Nacionalni program) je treći po redu strateški dokument za mlade u Republici Hrvatskoj. Prvi strateški dokument za mlade bio je Nacionalni program djelovanja za mlade od 2003. do 2008. godine, a drugi je bio Nacionalni program za mlade od 2009. do 2013.

Cilj ovog Nacionalnog programa je unaprjeđenje aktivnosti tijela državne uprave i javnih ustanova koje, svojim djelokrugom i nadležnostima, pridonose zadovoljavanju potreba mladih i podizanju kvalitete njihova života sa svrhom njihove optimalne društvene integracije.

U svrhu izrade Nacionalnog programa, Ministarstvo socijalne politike i mladih osnovalo je Radnu skupinu od ukupno 40 članova koju su činili predstavnici tijela državne uprave, znanstvenih i/ili stručnih institucija te udruga mladih i za mlade. Sukladno europskim standardima i smjericama „Europske strategije za mlade – ulaganje i osnaživanje“ za razdoblje od 2010. do 2018. godine, Radna skupina je bila podijeljena u osam tematskih podskupina.

- Obrazovanje, profesionalno osposobljavanje i usavršavanje u kontekstu cjeloživotnog učenja
- Zapošljavanje i poduzetništvo
- Zdravlje i zdravstvena zaštita
- Socijalna zaštita i uključivanje
- Volonterske aktivnosti
- Aktivno sudjelovanje mladih u društvu i politička participacija
- Mladi u europskom i globalnom okruženju
- Mladi i kultura.

Osnovni zadatak radnih podskupina bio je izraditi ciljeve i mjere te odrediti njihove nositelje, zadatke i indikatore postignuća sa svrhom lakše izrade operativnih planova za provedbu Nacionalnog programa. Sukladno preporukama Europske unije i dobre prakse Vijeća Europe u izradi dokumenata kojima se definiraju javne politike utemeljene na znanju i empirijskim podacima (*evidence-based policy*), radne podskupine su svoj rad temeljile na službenim statističkim podacima, rezultatima znanstvenih istraživanja o mladima, rezultatima evaluacije dosadašnjih nacionalnih programa za mlade, dokumentima Europske komisije i Vijeća Europe koji se odnose na mlade te strateškim dokumentima Vlade Republike Hrvatske u odgovarajućim područjima.

Važno je naglasiti kako su pri izradi mjera Nacionalnog programa radne podskupine analizirale važeće strateške dokumente u Republici Hrvatskoj te na temelju takve analize predložile isključivo one mjere koje nisu obuhvaćene navedenim dokumentima (npr. za područje obrazovanja uzeti su u obzir Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru, Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Strateški plan Ministarstva znanosti obrazovanja i sporta za razdoblje 2013.-2015.; za područje Zapošljavanja i poduzetništva uzeti su u obzir Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. - 2020., Plan implementacije Garancije za mlade, Zakon o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti, Zakon o poticanju zapošljavanja; za područje Zdravlja uzete su u

obzir Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. te Nacionalna strategija suzbijanja zlouporabe droga u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2012. do 2017. godine).

Nakon što su radne podskupine izradile prijedloge mjera, Ministarstvo socijalne politike i mladih je osnovalo Stručno povjerenstvo sastavljeno od voditelja/ca svih podskupina, autorica istraživanja „Potrebe, problemi i potencijali mladih u Hrvatskoj“ te predstavnice Ministarstva socijalne politike i mladih. Zadatak Stručnog povjerenstva bio je formalno i sadržajno usklađivanje svih predloženih ciljeva, mjera, nositelja, zadataka, indikatora i rokova provedbe Nacionalnog programa te izrada konačnog prijedloga teksta Nacionalnog programa za upućivanje u javnu raspravu.

Dokument pred vama sadrži navedenih sedam prioriternih područja s 40 mjera i 118 zadataka, za čiju provedbu je zaduženo 17 tijela državne uprave. Predloženim mjerama i zadacima unutar svakog područja prethodi analitički okvir kao ishodište za njihovo koncipiranje.

Važno je naglasiti kako ovim dokumentom donosimo značajne iskorake u odnosu na prethodne, kako u sadržajnom, tako i u procesnom dijelu njegove izrade. Prvi se ogleda u činjenici da se dokument, po prvi put u cijelosti i izravno oslanja na rezultate znanstveno-istraživačkog projekta o potrebama, potencijalima i problemima mladih u hrvatskom društvu danas. Podaci su prikupljeni na reprezentativnom uzorku od 2000 mladih iz cijele Hrvatske. Drugim riječima, novi Nacionalni program znatno je više odraz neposrednih potreba i interesa mladih nego što su to bili raniji programi.

Drugi važan iskorak je aktivno sudjelovanje mladih u procesu izrade Nacionalnog programa, koje je ostvareno u tri dimenzije:

- angažiranjem u realizaciji navedenog istraživanja
- sudjelovanjem u Radnoj skupini i Stručnom povjerenstvu za izradu Nacionalnog programa
- uključivanjem u proces javnog savjetovanja

Nadalje, novi Nacionalni program je operativan, a ne deklarativan dokument. Za razliku od ranijih programa, novi Nacionalni program predstavlja razvojno-strategijski dokument vrlo visoke razine fokusiranosti i operativnosti. Umjesto izrazito velikog broja mjera koje nisu uvijek jasno proizlazile iz prioriteta, što je bio slučaj u ranijim programima, u novom Nacionalnom programu prioriteta su čvršće povezani s ciljevima, ciljevi s mjerama, a mjere s pojedinim zadacima.

I posljednje, novi Nacionalni program ima ugrađene mehanizme vrednovanja kvalitete provedbe. To znači da su u novom Nacionalnom programu, za svaku mjeru i zadatak kojima se ona ostvaruje (osim nositelja, suradnika i rokova), određeni jasni i mjerljivi pokazatelji ishoda i rezultata. Ti su pokazatelji instrumenti kojima se osigurava procjena kvalitete provedbe pojedine mjere, a uzeti zajedno služe procjeni kvalitete provedbe cijeloga Nacionalnog programa po godišnjoj osnovi i na kraju provedbenog razdoblja. U skladu s tim, stavljanjem naglaska na pokazatelje ishoda i rezultata osigurava se učinkovit nadzor nad trošenjem proračunskih sredstava, čime se povećava odgovornost i davatelja i korisnika proračunskih sredstava.

S obzirom na naznačeno kvalitativno unaprjeđenje procesa izrade samog dokumenta, kao i na višestruku participaciju mladih tijekom njegove izrade, vjerujemo da će provedba Nacionalnog programa biti kvalitetna i potpuna te da ćemo, na kraju, njime ostvariti cilj koji smo si zadali.

## **1. OBRAZOVANJE, PROFESIONALNO OSPOSOBLJAVANJE I USAVRŠAVANJE U KONTEKSTU CJELOŽIVOTNOG UČENJA**

Republika Hrvatska prepoznaje obrazovanje kao ključ za dugoročnu društvenu stabilnost i ekonomski napredak te sadržajno i organizacijski inovira odgojno-obrazovni sustav s osloncem na koncept cjeloživotnog učenja koji omogućuje svakom pojedincu iz bilo koje dobne skupine stalan pristup obrazovanju i priznavanje različitih oblika učenja. Usko povezano s konceptom cjeloživotnog učenja jest usvajanje ključnih kompetencija koje predstavljaju prijenosni, višefunkcionalni skup znanja, vještina i stavova potrebnih svakom pojedincu za njegovo osobno ispunjenje i razvoj, društvenu uključenost i zapošljavanje.

Dok se Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije predviđa veće uključivanje mladih u raznolike procese neformalnog i informalnog učenja, usporedo s pohađanjem redovitih oblika formalnog odgoja i obrazovanja, Nacionalnim programom za mlade nastoji se unaprijediti postojeći sustav formalnog obrazovanja te pojačati sinergija javnog i neprofitnog sektora s posebnim naglaskom na neformalno obrazovanje i razvoj područja rada s mladima.

Prema Europskom referentnom okviru ključne kompetencije za cjeloživotno učenje čine znanja, vještine i stavovi. Ključne kompetencije postaju sastavni dio kurikuluma od predškolskog do visokoškolskog obrazovanja kao i programa neformalnog obrazovanja. Time se otvara prostor partnerstvu između organizacija civilnog društva i institucija formalnog obrazovanja za stvaranje dodatnih programa razvoja i podizanja razine ključnih kompetencija svih naraštaja građana.

Ključnim kompetencijama smatraju se suštinske vještine i stavovi potrebni, kako u privatnom životu, tako i u suvremenom društvu. Osam ključnih kompetencija su: (1) sposobnost komunikacije na materinjem jeziku; (2) sposobnost komunikacije na stranom jeziku; (3) matematička kompetencija i osnovne kompetencije iz prirodoslovlja i tehnologije; (4) digitalna (IT) kompetencija; (5) socijalna i građanska kompetencija; (6) smisao za inicijativu i poduzetništvo; (7) sposobnost učenja da se uči te (8) kulturološka osviještenost i izražavanje.

Građanska kompetencija, kao jedna od 8 ključnih kompetencija, zajednički je termin za poseban tip znanja, vještina, stavova, vrijednosti i ponašanja, koji pojedincu osiguravaju uspješno ispunjavanje građanske uloge. Njezin se razvoj osigurava kvalitetnom provedbom građanskog odgoja i obrazovanja i drugih školskih i izvanškolskih aktivnosti u formalnom odgojno-obrazovnom sustavu, kao i kvalitetnim neformalnim obrazovnim programima koje nude organizacije civilnog društva.

Razvoj građanske kompetencije kod mladih često se ostvaruje i kroz neformalne obrazovne programe koje nude organizacije civilnog društva. Nedostatak građanske kompetencije očituje se u stvaranju novih oblika nasilja, kao što je elektroničko nasilje. Ono se uglavnom razvija unutar „četiri zida“ te ga je stoga ponekad teže otkriti i adekvatno reagirati na njega. Upravo potreba adekvatne reakcije daje dodatnu važnost razvoju građanske kompetencije. U skladu s tim, preventivski programi postaju sve važniji. Izrazito je važan ulazak u škole, kroz nastavne i izvannastavne aktivnosti, koje će podizati svijest o kobnim posljedicama elektroničkog nasilja, te razvijati kod mladih znanja i vještine potrebne za korištenje prilika suvremenih medija. Jačanje kulture nenasilja i borba protiv novih vrsta nasilja kao što je elektroničko nasilje mora biti vrlo snažno integrirano kako u nastavne, tako i izvannastavne aktivnosti.

Aktivnosti u području rada s mladima pridonose osobnom i društvenom razvoju mladih. One podrazumijevaju njihovo dobrovoljno sudjelovanje te su komplementarne formalnom obrazovnom procesu. To su aktivnosti koje pridonose razvoju samopouzdanja i samopoštovanja mladih ljudi te kompetencija za uspostavu i izgradnju kvalitetnih osobnih i društvenih odnosa. Rad s mladima također pruža mladima mogućnosti za učenje i razvija njihova znanja i vještine na različitim područjima. Osim toga, osnažuje mlade ljude za aktivno sudjelovanje u društvu i u procesima donošenja odluka. Rad s mladima provodi se najčešće kroz udruge mladih i za mlade, a aktivnosti i usluge rada s mladima mogu pružati i javna tijela i ustanove, osobito na lokalnoj razini. Radom s mladima bave se osobe koje su posebno pripremljene za rad s mladima (eng. *youth workers*) na volonterskoj ili plaćenju osnovi. U Hrvatskoj rad s mladima ima dugu tradiciju kroz rad brojnih udruga mladih i za mlade te kroz angažman socijalnih radnika i stručnjaka srodnih struka. Međutim, rad s mladima nije priznat niti postoji strateški pristup njegovoj potpori i razvoju. Isto tako, nije utvrđeno koje kompetencije su potrebne osobama koje rade s mladima kako bi uspješno obavljale svoj posao. Najčešći izazovi s kojima se susreću su nedostatak institucionalne i financijske podrške, kao i neprepoznavanje njihove profesije u formalno-pravnom smislu, ali i od strane korisnika i šire javnosti.

Uz važnost razvijanja osam ključnih kompetencija, potrebno je napraviti snažniju poveznicu između školovanja i tržišta rada.

Poseban naglasak treba staviti na povezivanje s gospodarskim sektorom kako bi se redovito ažuriralo stanje potreba tržišta rada te omogućilo povezivanje studenata s budućim poslodavcima zbog informiranja, ali i stjecanja potrebnih kompetencija i radnog iskustva već tijekom studija i time lakšeg zapošljavanja. U istu je svrhu potrebno usmjeriti pozornost na važnost i postojeće potencijale informalnog učenja mladih te progresivnim mjerama osigurati njihovo učinkovitije korištenje u sklopu integralnog pristupa pripremi mladih za konkurentnost na tržištu rada.

### **Cilj 1.1.: OBRAZOVATI MLADE ZA AKTIVNO GRAĐANSTVO I NENASILJE**

<b>MJERA 1.1.1.</b>	<b>Stvaranje institucionalnih pretpostavki za razvoj građanske kompetencije kod mladih</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Agencija za odgoj i obrazovanje organizacije civilnog društva Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. uvesti građanski odgoj i obrazovanje međupredmetno u sve razrede osnovnih škola i srednje škole
2015./2016.	2. 2015/2016. uvesti građanski odgoj i obrazovanje kao obvezni nastavni predmet u 8., razred osnovne škole i 1. i 2. razred srednje škole, te provoditi međupredmetno tijekom cijelog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja
2014. i kontinuirano	3. pripremiti radne materijale za učenike, učitelje i nastavnike za provedbu građanskog odgoja i obrazovanja



<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Stvorene su cjelovite institucionalne pretpostavke za razvoj građanske kompetencije kod mladih</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Sve osnovne škole i srednje škole provode građanski odgoj i obrazovanje kao obveznu međupredmetnu temu i kao obvezan predmet u 8. razredu osnovne škole te u 1. i 2. razredu srednje škole</li> <li>• Za provođenje građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama priređeni su i na temelju stručne evaluacije odobreni posebni radni materijali za učenike osnovnih i srednjih škola te učitelje i nastavnike</li> <li>• Svaka osnovna i srednja škola održala je tijekom školske godine najmanje jedan informativni sastanak za roditelje o građanskom odgoju i obrazovanju</li> <li>• Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta izradilo je Nastavni plan i program građanskog odgoja i obrazovanja</li> <li>• Određen je način praćenja i vrednovanja provedbe građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama te izrađeni odgovarajući instrumenti</li> </ul>
----------------------------	---

<b>MJERA 1.1.2.</b>	<b>Jačanje kulture nenasilja u školi s naglaskom na borbu protiv elektroničkog nasilja (<i>cyberbullying</i>)</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Agencija za odgoj i obrazovanje škole organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Promicati kulturu nenasilja u osnovnim i srednjim školama izmjenom i dopunom sadržaja postojećih nastavnih predmeta i izvannastavnih aktivnosti
2014. i kontinuirano	2. Pružati potporu organizacijama civilnog društva koje provode neformalne obrazovne programe usmjerene razvoju kulture nenasilja (s naglaskom na smanjenje vršnjačkog nasilja i <i>cyberbulginga</i> ) i kulture ljudskih prava
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađen institucionalni okvir za sustavno promicanje kulture nenasilja i kulture ljudskih prava u školi</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđeni i uvedeni sadržaji kojima se promiče kultura nenasilja u kurikulumu osnovnih i srednjih škola, uključujući izvannastavne aktivnosti</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađeni kriteriji te unaprijeđen i ubrzan administrativni postupak (najviše 30 dana) kojim se organizacijama civilnog društva aktivnim u području nenasilja i ljudskih prava dopušta izvođenje neformalnih programa u školskim ustanovama (ili u školama)</li> <li>• Uspostavljen sustav kontinuirane financijske potpore organizacijama civilnog društva koje provode programe nenasilja</li> </ul>
--	--

**Cilj 1.2.: STVORITI INSTITUCIONALNE PRETPOSTAVKE ZA UNAPREĐENJE RADA S MLADIMA**

<b>MJERA 1.2.1.</b>	<b>Unapređenje rada s mladima suradnjom organizacija civilnog društva i donositelja odluka</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Agencija za odgoj i obrazovanje organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Financiranjem programa neformalnog obrazovanja jačati kapacitete udruga mladih i za mlade koje promiču dobrobit mladih
2015. i kontinuirano	2. Jačati kapacitete djelatnika državne uprave sudjelovanjem u neformalnim obrazovnim programima o radu s mladima
2015.	3. Izraditi analizu mogućnosti profesionalizacije rada s mladima
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikatori ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Uspostavljen sustav financiranja kojim se osigurava stabilniji i kontinuiran rad organizacija civilnog društva u pružanju neformalnog obrazovanja mladima</li> </ul> <u>Indikatori rezultata:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Godišnje objavljen barem jedan natječaj za financiranje programa neformalnog obrazovanja udruga mladih i za mlade</li> <li>• Izrađena analiza o mogućnostima profesionalizacije rada s mladima</li> </ul>

### Cilj 1.3.: PRIDONIJETI KONKURENTNOSTI MLADIH NA TRŽIŠTU RADA

<b>MJERA 1.3.1.</b>	<b>Istraživačke stipendije za profesionalni razvoj mladih istraživača i poslijedoktoranada</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih visoka učilišta javne znanstvene organizacije
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. - 2016.	1. Osigurati istraživačke stipendije mladim istraživačima i poslijedoktorandima koji provode istraživanja u znanstvenim područjima na doktorskoj i poslijedoktorskoj razini.
2015. - 2016.	2. Pružiti potporu mladim istraživačima i poslijedoktorandima u ostvarenju konkurentnog znanstvenog istraživanja provođenjem temeljnih, primijenjenih i razvojnih istraživanja najvišeg ranga koji će pridonijeti samozapošljavanju i konkurentnosti mladih istraživača na tržištu rada
2015. - 2016.	3. Ojačati istraživačke i poduzetničke kompetencije mladih istraživača i poslijedoktoranada te stvoriti preduvjeta za njihovo uključivanje u Europski istraživački prostor u okviru mobilnosti i intenzivnim aktivnostima umrežavanja s relevantnim akterima na regionalnoj i europskoj razini.
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Samostalno upravljanje projektima i stvaranje novih istraživačkih skupina</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj istraživača kojima je dodijeljena potpora</li> <li>• Broj primijenjenih i razvojnih istraživanja</li> </ul>

## 2. ZAPOSŁJAVANJE I PODUZETNIŠTVO

Mladost je formativno razdoblje, a na koji će se način mlada osoba formirati i koliko će biti uspješna u životu u svojim temeljima osim o osobnim predispozicijama i sociopolitičkim te ekonomskim uvjetima šireg društvenog okruženja ovisi i o uključenosti mladih u tržište rada. Sudjelovanje mladih u društvenim, ekonomskim, i političkim procesima važan je faktor društvene stabilnosti u smislu reprodukcije socijalnih struktura, procesa i veza u društvu. Ostvarivanje samostalnosti značajna je stavka za mlade osobe, a ona ovisi o sredstvima s kojima mladi raspolažu, prije svega o materijalnim sredstvima (Bijela knjiga, 2002.) do kojih mladi mogu doći uključivanjem u tržište rada. Uključivanje mladih u tržište rada omogućava njihovo uspješno sazrijevanje te pomaže stvaranju kompetentnih građana koji će biti poveznica u prenošenju vrijednosti i na buduće generacije te smanjuje rizik od siromaštva. Prema podacima Eurostata, u Europi je u 2013. godini živjelo 94 milijuna mladih osoba u dobi od 15-29 godina života, a od toga 60 milijuna u dobi od 15-24, te 33 milijuna u dobi od 25-29 godina života. U Hrvatskoj živi 794.901 mladih osoba u dobi od 15 do 29 godina života, od toga je mladih od 15-24 godina 505.835, te od 25-29 godina života njih 289.066 prema Popisu stanovništva iz 2011. godine<sup>2</sup>. Da bi se tako velik i značajan potencijal iskoristio, mladima je potrebno osigurati produktivan rad i integraciju u društvo, stoga je nezaposlenost posebice ozbiljna kada je posrijedi ova dobna skupina. Mladi su u Republici Hrvatskoj u posljednjih nekoliko godina suočeni s problemom integracije u društvo, što je posljedica gospodarske krize, nedostatka radnih mjesta, ukupnog smanjenja broja zaposlenih, nesigurnosti prilikom zaposlenja, a koja rezultira visokom stopom nezaposlenosti mladih osoba (stopa nezaposlenosti mladih 15-24 u 2012. iznosila je 43%<sup>3</sup>). Nezaposlenost općenito, pa tako i nezaposlenost mladih može imati značajne negativne posljedice ne samo za pojedinca već i za cijelo društvo zbog neiskorištenosti resursa (znanja i vještina) koje mlade osobe posjeduju te zbog smanjivanja konkurentnosti čitave zemlje u odnosu na globalno gospodarstvo.

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) *mladom nezaposlenom osobom* smatra osobu u dobi od 15-29 godina života koja je sposobna ili djelomično sposobna za rad, koja nije u radnom odnosu, koja aktivno traži posao i raspoloživa je za rad. Dugotrajno nezaposlenom mladom osobom smatra se svaka osoba koja je u evidenciji zavoda za zapošljavanje registrirana duže od 6 mjeseci. Stope nezaposlenosti mladih su visoke, a trenutno gospodarsko stanje dodatno otežava postojeći položaj mladih na tržištu rada. Udio mladih osoba u ukupnoj nezaposlenosti u stalnom je porastu proteklih pet godina, kao posljedica bržeg rasta nezaposlenosti mladih osoba u odnosu na ukupnu nezaposlenost. Udio mladih 15-24 povećao se od prosječnih 16,8 % u 2008. godini do 19,1 % u 2012. godini. Iako niži, i udio osoba skupine 25-29 u stalnom je porastu proteklih godina krećući se uzlazno od najnižih 11,9 % (2008.) do najviših 14,0 % (2012.). Iako su mladi u velikom broju europskih zemalja od nastupanja ekonomske krize 2008. suočeni sa snižavanjem životnog standarda, Republika Hrvatska kao članica ima treću najvišu stopu nezaposlenosti mladih u dobi od 15-24 godina te su mlade osobe u Republici Hrvatskoj u komparativno nepovoljnijem položaju u odnosu na mlade u zemljama stabilne ekonomije.

Na temelju podataka Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, mlade osobe koje su u potrazi za poslom, karakterizira nedostatak radnog iskustva, što ih čini osobito ranjivima na tržištu.

---

<sup>2</sup> Državni zavod za statistiku

<sup>3</sup> Izvor: Eurostat

Dodatan čimbenik njihova otežana zapošljavanja jest i neusklađenost njihove obrazovne i profesionalne strukture s potrebama tržišta rada<sup>4</sup>. Mladi kao društvena skupina izrazito su heterogeni, s različitom razinom resursa koje posjeduju i rizika kojima su izloženi. Obzirom na vlastite resurse i rizike s kojima se susreću možemo reći kako postoji nekoliko podskupina mladih koji su osobito ranjivi kada je riječ o nezaposlenosti. Radi se, primjerice, o niže obrazovanim mladima, mladim majkama, osobama s invaliditetom te Romima. Ove se podskupine mladih susreću s pojačanim rizikom izrazito niskih primanja, serijskog produžavanja ugovora na određeno vrijeme ili čak rada bez potpisanog ugovora ili „rada na crno“, što značajno ugrožava sadašnji socijalni položaj mladih i njihove životne šanse jer im ne dopušta legitimno dokazivanje radnog iskustva i ne omogućava pristup mirovinskom osiguranju i financijskim pogodnostima koje proističu iz zasnivanja radnog odnosa (poput kreditiranja u svrhu kupnje vlastitog stambenog prostora).

Republika Hrvatska je rano prepoznala potrebu povezivanja obrazovnog sustava i tržišta rada, te njeguje dugu tradiciju sustavnog i stručnog profesionalnog usmjeravanja koje je započelo osnivanjem „Stanice za savjetovanje pri izboru zanimanja“ 1931. godine i nastavljeno je unapređenjem pristupa, razvojem postupaka, metoda i tehnika profesionalnog usmjeravanja posebice u sustavu zapošljavanja i obrazovanja u proteklih 80 godina. Hrvatski zavod za zapošljavanje pruža uslugu profesionalnog usmjeravanja učenicima završnih razreda osnovne škole. Ona uključuje profesionalno informiranje i profesionalno savjetovanje, a provodi se u suradnji sa školama i roditeljima. Profesionalno usmjeravanje predstavlja tzv. „rane intervencije“ i ima preventivno značenje kao pomoć pri donošenju adekvatnih odluka o izboru obrazovnih programa i zapošljavanja. Hrvatski zavod za zapošljavanje je također razvio računalni program profesionalnog usmjeravanja „Moj izbor“<sup>5</sup> namijenjen svima koji razmišljaju o odabiru zanimanja ili daljnjeg obrazovanja te zapošljavanja (učenicima, studentima, nezaposlenim osobama i ostalim tražiteljima zaposlenja i dr.). Program se može koristiti u svim područnim uredima Hrvatskoga zavoda za zapošljavanje, Centrima za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK) te u mnogim institucijama iz područja obrazovanja i zapošljavanja (osnovne i srednje škole, ustanove za obrazovanje odraslih i dr.). Ovaj računalni program pruža mogućnosti informiranja o različitim zanimanjima (sadrži opis 350 zanimanja), informiranja o sustavu obrazovanja i zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, samoprocjene profesionalnih interesa i samoprocjene kompetencija. Nadalje, Hrvatski zavod za zapošljavanje nudi čitav niz aktivnosti usmjerenih ka osposobljavanju, dokvalifikaciji i prekvalifikaciji teško zapošljivih osoba i osoba koje se nalaze pod pojačanim rizikom od ispadanja s tržišta rada (primjerice, niže obrazovanih osoba, Roma i osoba s invaliditetom). Osposobljavanja, dokvalifikacije i prekvalifikacije se vrše prema interesima i sposobnostima nezaposlene osobe uz poštivanje potreba na lokalnom tržištu rada i temeljem raspoloživosti programa osposobljavanja/usavršavanja. Kako bi se dodatno pomoglo osobama uključenim u navedene programe, Hrvatski zavod za zapošljavanje dodjeljuje osobama i novčanu pomoć u visini maksimalnog iznosa neoporezive stipendije te stvarne troškove javnog prijevoza.

Uska suradnja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i osnovnih te srednjih škola za učenike kod kojih je prepoznat rizik od ispadanja iz škole, rezultira brzim ulaskom u postupke profesionalnog usmjeravanja kako bi im se pomoglo u završetku školovanja i donošenju najbolje odluke o izboru budućeg zanimanja. U Hrvatskoj je broj mladih koji napuštaju redovno obrazovanje nizak – u 2013. godini stopa ranog napuštanja školovanja iznosila je 4,2% (EUROSTAT). Uska suradnja Hrvatskog zavoda za zapošljavanje i osnovnih te srednjih škola za učenike kod kojih je prepoznat rizik od ispadanja iz škole, rezultira brzim ulaskom u

<sup>4</sup> Navedeni problem adresira Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije

<sup>5</sup> <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11151>

postupke profesionalnog usmjeravanja kako bi im se pomoglo u završetku školovanja i donošenju najbolje odluke o izboru budućeg zanimanja, što može biti jedan od razloga niže stope napuštanja redovnog obrazovanja. Međutim, završavanje srednjoškolskog obrazovanja i dalje ne jamči brz pronalazak zaposlenja, najčešće zbog zastarjelosti obrazovnih programa i neprilagođenih upisnih kvota. Također, podaci koji se odnose na obrazovanje nakon srednje škole nisu impresivni. Samo 9,3% mladih od 20 do 24 godine u Hrvatskoj ima tercijarno obrazovanje (EU-27 = 33,6%), dok je broj osoba od 25 do 34 godine s doktorskim stupnjem obrazovanja na tisuću stanovnika u EU-27 bio 1,5%, a samo 0,2% za Hrvatsku. Također, uzevši u obzir kako po posljednjem popisu stanovništva tek 16,4% ukupne populacije posjeduje visoko obrazovanje, uviđamo kako će Hrvatska vrlo teško dostići ne samo cilj 40% visokoobrazovane populacije zacrtan Strategijom Europa 2020, već i sadašnji Europski prosjek.

S namjerom povezivanja sustava obrazovanja i tržišta rada, od 2011. godine Republika Hrvatska usklađuje politike cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (CPU) sukladno smjernicama Europske mreže politika cjeloživotnog profesionalnog usmjeravanja (ELGPN), utemeljene 2007. na inicijativu Europske komisije s ciljem ujednačavanja politika u područjima zapošljavanja, obrazovanja i socijalnog uključivanja u zemljama članicama EU i zemljama kandidatkinjama. Pri tome je razvoj usluga CPU usmjeren na 4 prioriteta područja: I) razvoj vještina upravljanja karijerom; II) povećanje dostupnosti usluga, III) osiguranje kvalitete IV) te koordinaciju usluga CPU između sustava obrazovanja i zapošljavanja te ostalih dionika na tržištu rada. Aktivnosti CPU pomažu mladima u izgradnji vještina upravljanja karijerom (upravljanje učenjem, karijerom te prijelazima između i unutar obrazovanja/osposobljavanja i zaposlenja), napretku tijekom školovanja, pri stjecanju radnog iskustva, u smanjenju ranog napuštanja školovanja te praćenju i pružanju potpore nakon završetka školovanja.

Visoka razina nezaposlenosti mladih u Hrvatskoj, zajedno s velikim brojem mladih koji završavaju tek srednjoškolsko obrazovanje, porazna je s obzirom na raspoređivanje ljudskih potencijala, što se vidi prema trendu emigracije mladih visokoobrazovanih radnika koji je eskalirao u posljednjih nekoliko godina. Iako podaci izloženi u studiji Instituta za društvena istraživanja i Friedrich Ebert Stiftung<sup>6</sup> govore o četvrtini mladih koji žele iseliti iz Hrvatske, na taj se korak u pravilu odlučuju visokoobrazovani mladi koji osim zbog stečenog obrazovanja na europskom tržištu mogu biti konkurentni i zbog znanja stranih jezika. Time Hrvatska gubi svoj najvredniji resurs i dolazi u opasnost da u dogledno vrijeme kada sadašnja generacija stručnjaka srednje i starije dobi bude pred mirovinom neće imati dovoljno kompetentnih ljudi za pokretanje rasta i razvoja društva i ekonomije.

U godišnjem pregledu rasta i razvoja (2013), Europska komisija je naglasila kako države članice trebaju mladima osigurati uspješnu tranziciju iz sustava obrazovanja u svijet rada te aktivno raditi na razvoju i provedbi programa i shema namijenjenih obrazovanju, zapošljavanju i socijalnom uključivanju mladih, te kako treba osigurati zaposlenje, naukovanje, pripravništvo ili nastavak obrazovanja u roku od četiri mjeseca po izlasku iz sustava obrazovanja, tj. završetku formalnog obrazovanja ili u slučaju nezaposlenosti. Prema navedenim preporukama, a radi brže i lakše integracije mladih osoba na tržište rada, te smanjenja broja mladih nezaposlenih osoba kreiran je poseban paket poticajnih mjera za mlade, pri čemu je jedan od preduvjeta za kreiranje mjera za poticanje zapošljavanja bilo je

---

<sup>6</sup> Ilišin, V.; Bouillet, D.; Gvozdanović, A.; Potočnik, D. (2013) *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja & Friedrich Ebert Stiftung.

donošenje Zakona o poticanju zapošljavanja (NN 57/12, 120/12). Navedeni Zakon omogućio je poslodavcima korištenje olakšica za zapošljavanje u obliku oslobađanja od obveze uplate doprinosa za obvezna osiguranja na osnovicu, odnosno plaću za nezaposlene osobe bez radnog iskustva u zvanju za koje su se obrazovala. Također, navedeni Zakon omogućio je poslodavcima iz privatnog sektora primanje osoba na stručno osposobljavanje za rad bez zasnivanja radnog odnosa, što je prije toga bilo moguće koristiti jedino u tijelima državne uprave te ostalim tijelima korisnicima državnog proračuna, a isključivo radi polaganja obveznih stručnih ili državnog ispita.

Na hrvatskom tržištu rada za mlade osobe koje su u potrazi za zaposlenjem Hrvatski zavod za zapošljavanje provodi aktivnosti koje jačaju konkurentnost na tržištu rada i podupiru aktivno traženje posla mladih nezaposlenih osoba. Te aktivnosti obuhvaćaju:

- aktivnosti individualnog rada (individualno savjetovanje, savjetovanje za samozapošljavanje, profesionalni plan zapošljavanja, posredovanje pri zapošljavanju),
- aktivnosti grupnog rada (radionice aktivnog traženja posla, klubove za zapošljavanje, centre za informiranje i savjetovanje o karijeri (CISOK), tematska predavanja, okrugle stolove, tribine),
- aktivnosti u zajednici (sajmovi poslova, dani karijera i sl. ) i
- aktivnosti poticajnog zapošljavanja (aktivna politika zapošljavanja).

Navedene usluge sastavni su dio programa koje provode centri za mlade pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, a provode ih savjetnici specijalisti za mlade nezaposlene osobe koji su posebno osposobljeni za učinkovitu komunikaciju s mladim osobama, grupni rad s mladima i vođenje radionica s mladima.

Na općenitoj razini poticanja zapošljavanja Hrvatski zavod za zapošljavanje u sklopu godišnjih planova za zapošljavanje nudi „pakete mjera“ aktivnog zapošljavanja, od kojih se pet paketa mogu koristiti i za zapošljavanje mladih osoba a jedan je paket usmjeren isključivo na mlade osobe. Riječ je o sljedećih pet paketa<sup>7</sup>:

1. Paket mjera za mlade „Mladi i kreativni“;
2. Paket mjera za posebne skupine „i posebnost je prednost“;
3. Paket mjera za osobe s invaliditetom „uključeni“;
4. Paket mjera za nezaposlene osobe romske nacionalne manjine;
5. Paket mjera za poslodavce u teškoćama „važno je očuvati radno mjesto“.

Mjerama aktivne politike zapošljavanja u 2013. godini ukupno je obuhvaćeno 47.920 osoba, što je do sada najveći obuhvat od kada se mjere provode, te s najviše do sada osiguranih sredstava iz državnog proračuna u iznosu 521,637.767,00 kn. Za 2012. godinu bilo je osigurano 366.881.225,00 kn za aktivnu politiku zapošljavanja, 2011. godine 288.378.171,00 kn, a 2010. godine 200.404.808,00 kn.

Govoreći o potrebi povećanja hrvatske konkurentnosti ne smije se zaobići poduzetništvo i njegova dodana vrijednost po socioekonomski razvoj. Prema izvješću Global Entrepreneurship Monitora<sup>8</sup> mladi poduzetnici (18-24) čine nešto više od 12% svih poduzetnika u zemljama čija se gospodarstva temelje na učinkovitosti, u usporedbi s poduzetnicima u dobi od 25-34 godina (oko 18%) i onih u dobi od 35 do 44 godina (16%). U dobnoj skupini od 18 do 24 godine Hrvatska mora dostići razinu sličnih gospodarstava u

<sup>7</sup> <http://www.hzz.hr/default.aspx?id=11696>

<sup>8</sup> <http://www.gemhrvatska.org/>

kojima je poduzetništvo mladih jače izraženo (TEA index u 2011. godini je 11,97). Hrvatska za ostalim europskim zemljama zaostaje u stopi otvaranja novih poduzeća od strane poduzetnika u dobi 18-34 godine (TEA index za Hrvatsku je 41,1, a prosjek na razini EU je 48,3)<sup>9</sup> te je nužno promicati poduzetništvo i poticati osnivanje novih poduzeća. Usporedni podaci pokazuju kako se stopa otvaranja novih poduzeća može povisiti nastojanjem povećanja broja žena te mladih u dobi od 18 do 24 godine koji samostalno ili u partnerstvu s drugim poduzetnicima otvaraju poduzeća. Potrebno je i povećati upućenost mladih u državne inicijative u području zapošljavanja, jer im često nedostaje znanje o tome kako i oni sami mogu i trebaju biti poticatelji promjena i stvaratelji vlastitih poduzetničkih projekata kojima bi se riješio njihov problem zapošljavanja, a time i društveni problemi.

Ministarstvo nadležno za obrt od 2001. odnosno od 2004. godine provodi aktivnosti vezane uz poticanje izvođača praktične nastave za obrtnička zanimanja, odnosno stipendiranje učenika u deficitarnim obrtničkim zanimanjima. U razdoblju provedbe od 2001. do 2013. godine za aktivnosti poticanja izvođača praktične nastave za obrtnička zanimanja ukupno je dodijeljeno 2556 potpora u ukupnom iznosu od 20.614.739,97 kuna, dok je za aktivnosti stipendiranja učenika u deficitarnim obrtničkim zanimanjima od 2004. do 2013. godine ukupno dodijeljeno 160 potpora u ukupnom iznosu od 10.742.400,00 kuna. Nadalje, dulji niz godina u provedbi su i projekti bespovratnih potpora kojima se potiču mladi poduzetnici. Primjerice, u razdoblju od 2008. do 2011. godine mladim poduzetnicima odobreno je 1698 potpora u ukupnoj vrijednosti od 15,7 milijuna kuna. U 2012. godini za ovu namjenu odobreno je 11,9 milijuna kuna, a u protekloj 2013. godini 19,1 milijun kuna. Nadalje, dulji niz godina provodili su se i projekti bespovratnih potpora kojima su se poticali mladi poduzetnici. Primjerice, u razdoblju od 2008. do 2011. godine mladim poduzetnicima odobreno je 1698 potpora u ukupnoj vrijednosti od 15,7 milijuna kuna. U 2012. godini za ovu namjenu odobreno je 11,9 milijuna kuna, a u protekloj 2013. godini procjenjuje se kako je mladim poduzetnicima dodijeljeno oko 18,9 milijuna kuna bespovratnih potpora. Također, sukladno odredbama Zakona o državnoj potpori za obrazovanje i izobrazbu („Narodne novine“, broj 109/2007, 152/2008 i 14/2014) gospodarskim subjektima koji primaju učenike praktičnu nastavu odobravaju se porezne olakšice u propisanom postotku od stvarnih troškova.

Ministarstvo nadležno za poduzetništvo u više je navrata sudjelovalo u promicanju poduzetništva i zapošljavanja kod mladih kroz svoje aktivnosti od kojih se posebno ističu sljedeći programi:

- „Mreža studentskih poduzetničkih inkubatora“, iz 2012. godine, koji služi kao potporni stup za studentska poduzeća koja tek počinju s poslovanjem te im pruža stručnu i infrastrukturnu potporu, potiče gradnju i podržava razvoj kapaciteta lokalnih/regionalnih mikro, malih i srednjih poduzeća te usmjerava njihovu poduzetničku aktivnost;
- „Poduzetnički impuls“ u sklopu kojeg se potiče razvoj mikro poduzetništva i obrta kroz posebnu aktivnost namijenjenu mladima pod nazivom „Mladi u poduzetništvu i poduzetnici početnici“ kojom se odobrilo 28 prijava u ukupnom iznosu od 3.753,512,00 kuna. Prosječan iznos dodijeljene potpore poduzetnicima početnicima uvećan je za 55%, s prosječne potpore od 86.150,00 kuna u 2012. godini na 134.050,00 kuna u 2013. godini.

U cilju poticanja poduzetništva mladih i Hrvatski zavod za zapošljavanje, putem mjera aktivne politike zapošljavanja, promiče samozapošljavanje. Svim osobama koje iskažu interes za samozapošljavanje osigurana je stručna pomoć Zavoda te na jednom mjestu mogu dobiti informacije vezane uz samozapošljavanje, edukacije i pomoć u razradi poduzetničke ideje,



izradi poslovnog plana, načinu registracije. Također su dostupne informacije o besplatnim i drugim edukacijama, potporama i subvencijama drugih davatelja te koordinatora za suradnju i povezivanje svih dionika na lokalnom tržištu rada, razvojnih agencija i poduzetničkih centara, inkubatora i slično. Zavod osigurava stručnu potporu u prvoj godini rada kroz usluga savjetnika/savjetnice za samozapošljavanje. Navedene mjere značajno su povisile stopu samozapošljavanja mladih jer su u 2013. godini od ukupnog broja korisnika potpore za samozapošljavanje 12% bile mlade osobe do 29 godina života, za razliku od 2012. godine kada je udio mladih u potpori za samozapošljavanje iznosio svega 1%<sup>10</sup>.

## Cilj 2.1.: OLAKŠATI INTEGRACIJU MLADIH NA TRŽIŠTE RADA

<b>MJERA 2.1.1.</b>	<b>Osiguranje uvjeta za učenje mladih na radnom mjestu</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo poduzetništva i obrta Ministarstvo gospodarstva Hrvatski zavod za zapošljavanje Hrvatska udruga poslodavaca Hrvatska gospodarska komora Hrvatska obrtnička komora
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Pokrenuti i organizirati rasprave te izraditi preporuke o razvoju sustava učenja na radnom mjestu na sjednicama relevantnih stručnih radnih tijela s ciljem unapređenja sustava regulative i poticaja vezanih za učenje na radnom mjestu
2015. i kontinuirano	2. Uspostaviti sustav praćenja uključivanja mladih u različite oblike učenja na radnom mjestu
kontinuirano	3. Poticati mlade na uključivanje u sustav učenja na radnom mjestu i poslodavce na razvoj shema učenja na radnom mjestu
kontinuirano	4. Informirati mlade o modelima i mogućnostima učenja na radnom mjestu u sklopu i izvan odgojno-obrazovnog sustava
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Zaključci i preporuke o uspostavi sustava praćenja mladih koje su donijela savjetodavna i stručna tijela</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Rezultati praćenja raspravljani i zaključci s preporukama za poboljšanje usvojeni na najmanje četiri relevantna savjetodavna tijela (Savjet za mlade, tijelo zaduženo za praćenje provedbe Garancije za mlade, Gospodarsko i socijalno vijeće, Vijeće za razvoj ljudskih potencijala)</li> <li>• Javno dostupni podaci o broju mladih uključenih u sustav učenja na radnom mjestu po spolu, po tipu škola i po županijama prikupljaju se na godišnjoj osnovi</li> </ul>

<sup>10</sup> Izvor: HZZ

	<ul style="list-style-type: none"> <li>● Javno dostupni podaci o broju mladih uključenih u učenje na radnom mjestu nakon izlaska na tržište rada, po spolu, po tipu aktivnosti i po županijama</li> <li>● Izrađene preporuke za unapređenje regulative i sustava potpore u suradnji s tijelima nadležnim za razvoj sustava učenja na radnom mjestu</li> <li>● Najmanje 1000 poslodavaca anketirano o mogućnostima uspostave shema učenja na radnom mjestu i najmanje 60-orici poslodavaca pružena financijska i stručna potpora za uspostavljanje shema pripravništava u sklopu i izvan obrazovnog sustava</li> <li>● Najmanje 1500 mladih godišnje informirano o mogućnostima učenja na radnom mjestu u sklopu i izvan odgojno-obrazovnog sustava</li> <li>● Godišnje dodijeljeno najmanje 300 stipendija učenicima koji se obrazuju u obrtničkim zanimanjima i najmanje 1000 naknada i pomoći mladima za uključivanje u sheme pripravništva i osposobljavanja</li> <li>● Dodijeljeno najmanje 500 potpora gospodarskim subjektima za provedbu aktivnosti vezanih uz učenje na radnom mjestu</li> </ul>
--	--

<b>MJERA 2.1.2.</b>	<b>Jačanje kapaciteta ključnih dionika na tržištu rada u području učenja na radnom mjestu kroz razmjenu iskustava sa stranim partnerima</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo poduzetništva i obrta Hrvatski zavod za zapošljavanje Hrvatska gospodarska komora Hrvatska obrtnička komora socijalni partneri udruge mladih i za mlade
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Identificirati moguće partnerske zemlje za razmjenu iskustava i osigurati potrebne pretpostavke za formalnu uspostavu partnerstva i razmjenu iskustava u području učenja na radnom mjestu
2015.	2. Identificirati ključne dionike te uključiti njihove predstavnike u aktivnosti razmjene iskustava
2015. i kontinuirano	3. Podržati razvoj akcijskih planova javnih i državnih tijela za unapređenje učenja na radnom mjestu u različitim sektorima (državna uprava, poslodavci, sindikati, civilno društvo)
2015. i kontinuirano	4. Predstaviti zaključke i akcijske planove proizašle iz razmjene iskustava na sjednicama relevantnih stručnih radnih tijela
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikatori ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>● Unaprijeđena kvaliteta suradnje ključnih dionika u području učenja na radnom mjestu u skladu s akcijskim planovima javnih i državnih tijela za unapređenje učenja na radnom mjestu u različitim sektorima</li> </ul>

	<p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđen broj i vrste aktivnosti razmjene iskustava u području učenja na radnom mjestu</li> <li>• Izrađeni akcijski planovi za unapređenje učenja na radnom mjestu u relevantnim sektorima</li> <li>• Raspravljani akcijski planovi i ishodi razmjene iskustava te doneseni zaključci na najmanje četiri relevantna savjetodavna tijela</li> </ul>
--	--

<b>MJERA 2.1.3.</b>	<b>Poticanje dionika na tržištu rada na partnerski pristup unapređenju uvjeta za zapošljavanje i poduzetništvo mladih</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava Ministarstvo poduzetništva i obrta
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Hrvatski zavod za zapošljavanje Hrvatska udruga poslodavaca Hrvatska gospodarska komora Hrvatska obrtnička komora
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Osigurati provedbu zajedničkih promidžbenih aktivnosti prema dionicima na tržištu rada, usmjerenih na potporu zapošljavanju i poduzetništvu mladih
2015. i kontinuirano	2. Podržati razvoj partnerstava usmjerenih na razvoj akcijskih planova za zapošljavanje mladih na lokalnoj razini, s uključenom rodnom perspektivom i naglaskom na uspostavu sheme Garancije za mlade
2014. i kontinuirano	3. Podržati razvoj poduzetničkih inicijativa i aktivnosti mladih, posebice mladih žena
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Poduzetnička aktivnost mladih mjerena TEA indeksom povećana je za 5%</li> <li>• Broj novozaposlenih osoba do 29 godina u stalnom je porastu na godišnjoj osnovi</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Održane najmanje 3 promotivne akcije usmjerene na poticanje zapošljavanja i poduzetništva mladih</li> <li>• Provedeno najmanje 30 programa savjetovanja poslodavaca o uvjetima zapošljavanja mladih</li> <li>• Provedeno najmanje 30 savjetovanja i radionica o samozapošljavanju mladih</li> <li>• Izrađeno najmanje 15 akcijskih planova za zapošljavanje mladih na lokalnoj razini, s uključenom rodnom perspektivom</li> <li>• Osigurana potpora za najmanje 300 poduzetničkih projekata mladih</li> </ul>

<b>MJERA 2.1.4.</b>	<b>Osnaživanje udruga mladih i za mlade kao dionika na tržištu rada, s naglaskom na provedbu Garancije za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih Ministarstvo poduzetništva i obrta Hrvatski zavod za zapošljavanje udruge mladih i za mlade
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Osigurati uvjete za izradu i provedbu programa i edukacija usmjerenih na udruge mladih i za mlade u području tržišta rada
2015. i kontinuirano	2. Omogućiti razvoj sustava potpore razvoju projekata udruga mladih i za mlade u području tržišta rada
2015. i kontinuirano	3. Uspostaviti sustav praćenja sudjelovanja udruga mladih i za mlade u provedbi politika zapošljavanja
2015. i kontinuirano	4. Osigurati uvjete za razmjenu primjera dobre prakse
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Godišnje kretanje broja udruga mladih i za mlade uključenih u provedbu politika zapošljavanja (%) prema tipovima uključivanja i županijama</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj provedenih edukacija za predstavnike udruga mladih i za mlade po županijama</li> <li>• Broj predstavnika udruga mladih i za mlade uključenih u edukacije po županijama</li> <li>• Broj udruga mladih i za mlade koje su savjetovane o mogućnostima uključivanja u politike zapošljavanja po županijama</li> <li>• Broj razvijenih projektnih ideja u području tržišta rada od strane udruga mladih i za mlade po županijama</li> </ul>

<b>MJERA 2.1.5.</b>	<b>Izrada i provođenje novih te unapređenje postojećih mjera za aktiviranje i zapošljavanje dugotrajno nezaposlenih mladih</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo poduzetništva i obrta Hrvatski zavod za zapošljavanje akademska zajednica socijalni partneri udruge mladih i za mlade
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Uz aktivno sudjelovanje dugotrajno nezaposlenih mladih izraditi nove i/ili unaprijediti postojeće mjere zapošljavanja dugotrajno nezaposlenih mladih, uz vrednovanje njihovog učinka na položaj mladih žena, odnosno mladih muškaraca
2014. i kontinuirano	2. Potaknuti raspravu s ključnim dionicima o problemu dugotrajne nezaposlenosti mladih
2014. i kontinuirano	3. Provoditi i pratiti provedbu mjera za dugotrajno nezaposlene mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje broj dugotrajno nezaposlenih mladih registriranih po županijama se kontinuirano smanjuje</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Prijedlozi mjera raspravljani i zaključci usvojeni u fokus grupama s dugotrajno nezaposlenim mladima u najmanje 10 gradova; zaključci su korišteni za unapređenje mjera, s uključenom rodom perspektivom</li> <li>• Prijedlozi mjera raspravljani i zaključci usvojeni na najmanje četiri relevantna savjetodavna tijela</li> <li>• Utvrđene mjere integrirane su u Smjernice aktivne politike zapošljavanja za 2015. godinu i u druge važne programsko-strateške dokumente, u razdoblju do 2017. godine</li> </ul>

### 3. SOCIJALNA ZAŠTITA I UKLJUČIVANJE

Socijalna zaštita jedna je od najvažnijih dimenzija zaštite prava i sloboda građana temeljenih na načelu solidarnosti, budući da im omogućuje premošćivanje niza životnih poteškoća kad ih oni iz objektivnih razloga nisu u stanju sami riješiti. Obuhvaća niz mjera koje društvo stavlja na raspolaganje pojedincu kako bi poboljšao svoje zdravlje, povećao šanse za zaposlenje, osigurao stambeni prostor, postigao željeni stupanj obrazovanja i slično. U pravilu ih pružaju za to posebno uspostavljena državna tijela i/ili humanitarne organizacije civilnog društva.

Učinkovita socijalna zaštita mladih jedan je od najvažnijih indikatora skrbi i društva i države za njihovu dobrobit te je, u skladu s tim, važna komponenta njihova osjećaja sigurnosti u društvu kojemu pripadaju, osobito kad je riječ o mladima koji žive u siromaštvu, nezaposlenim mladima i onima koji pate od težih bolesti.

Predložene mjere za Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine, u području socijalne zaštite i uključivanja, proizlaze iz nekoliko suvremenih izazova na ovom području. Danas postoji veliki broj mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti koji nužno ne spadaju u postojeću klasifikaciju manjinskih skupina (mladi Romi, mladi s invaliditetom, mladi iz sustava alternativne skrbi i dr.). Suvremeni problemi, kao što su veliki postotak nezaposlenosti mladih u Republici Hrvatskoj, produljenje vremena ovisnosti o roditeljima, dovode do pojave sve većeg broja mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti sukladno kategorijama obrazovanja, stanovanja, zapošljavanja i zdravstvene skrbi. Skupine mladih, kao što su mladi koji izlaze iz trogodišnjih škola, mladi azilanti, često u postojećim poznatim klasifikacijama, ostaju „zaboravljeni“ i na taj način odgovorni dionici ne odgovaraju njihovim potrebama.

Broj mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti zahtjeva veliku angažiranost centara za socijalnu skrb i ostale sustave potpore različitim skupinama mladih. Centri za socijalnu skrb imaju ključnu ulogu kada se radi o mladima u riziku od socijalne isključenosti, obzirom na javne ovlasti pružatelja preventivnih usluga i usluga potpore obitelji. U novije vrijeme, centri za socijalnu skrb, sve se više okreću stvaranju i razvijanju suradničkih odnosa s drugim pružateljima usluga, organizacijama civilnog društva i drugim odgojno-obrazovnim i zdravstvenim ustanovama te ustanovama socijalne skrbi, kako bi što bolje osigurali mrežu socijalnih usluga usmjerenih na zaštitu djece i potporu obitelji. Navedeno postavlja velike izazove pred centre za socijalnu skrb zbog nedostatnih kapaciteta za takav zaokret u pristupu pružanja usluge.

Kao sve značajniji pružatelji preventivnih usluga i usluga potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti javljaju se organizacije civilnog društva. Mapiranje alternativnih socijalnih usluga/programa po županijama daje pregled socijalnih programa i to onih koji pridonose razvoju kombiniranog sustava socijalne politike na razini svih županija u Hrvatskoj u 2007. godini. U ukupnom iznosu financiranih usluga, zastupljenost usluge za djecu i mlade nalaze sa na trećem mjestu i iznose 10,2% ukupnih dodijeljenih sredstava, usluge zaštite i prevencije nasilja u obitelji zastupljene su sa 6,1%, a usluge usmjerene na potporu obitelji sa 3,6%. Većina sredstava usmjerenih na djecu i mlade mogu se procijeniti kao sredstva univerzalne/primarne prevencije, dok su sredstva za indiciranu/selektivnu prevenciju i tretman (primjerice psihosocijalna pomoć i savjetovališta za mlade u riziku što također doprinosi razvoju potrebne mreže usluga u zajednicama) zastupljena u značajnije manjoj mjeri, iako bi s obzirom na potražnju i potrebe za ovim uslugama, prema nekim procjenama, ta sredstva trebala biti veća. Mapiranje pokazuje da postoji relativna rasprostranjenost socijalnih usluga

na području svih regija, ali je razvidna nejednakost u alokaciji sredstava po županijama s obzirom na iznose sredstava, zatim tipove usluga, korisnike i pružatelje usluga, pri čemu su i dalje u nepovoljnom položaju županije koje su siromašnije. Najviše sredstava za usluge koje provode organizacije civilnog društva je u Gradu Zagrebu, Splitsko-dalmatinskoj, Osječko-baranjskoj i Primorsko-goranskoj županiji. Međutim, tek u rijetkim slučajevima programi organizacija civilnog društva identificiraju se kao formalne socijalne usluge, budući da u Hrvatskoj nisu ustanovljene procedure ugovaranja i standardizacije izvaninstitucionalnih socijalnih usluga s organizacijama civilnog društva, tako da pozitivni primjeri počivaju na inicijativi pojedinačnih institucija i organizacija civilnog društva.

Imajući na umu spomenute trendove, potrebno je utvrditi kategorije rizika od socijalne isključenosti mladih te prema njima kontinuirano pratiti broj i strukturu mladih u tim kategorijama, te unaprijediti rad postojećeg sustava potpore mladih u riziku od socijalne isključenosti.

### **Cilj 3.1.: UTVRDITI I SUSTAVNO KORISTITI KATEGORIJE RIZIKA OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI MLADIH ZA PRIKUPLJANJE PODATAKA O MLADIMA**

<b>MJERA 3.1.1.</b>	<b>Utvrđivanje kategorija rizika od socijalne isključenosti mladih</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava Ministarstvo zdravlja Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Državni zavod za statistiku organizacije civilnog društva akademska zajednica
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Analizirati postojeće kategorije mladih u riziku od socijalne isključenosti i procijeniti njihovu primjerenost u odnosu na sadašnje potrebe
2015. – 2016.	2. Izraditi novi sustav kategorija rizika
2015. – 2016.	3. Izraditi instrumente za utvrđivanje i praćenje skupina mladih u riziku prema utvrđenim kategorijama
2016.	4. Provesti istraživanje o skupinama mladih u riziku od socijalne isključenosti u lokalnim zajednicama
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikatori ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Kategorije rizika od socijalne isključenosti mladih utvrđene su na temelju rasprava i usvojene na Savjetu za mlade</li> <li>• Novi sustav kategorija rizika od socijalne isključenosti mladih uključen je u najmanje 3 razvojne strategije koje se odnose na mlade</li> <li>• Najmanje 3 tijela državne uprave u svojim izvještajima koriste novi sustav kategorija rizika od socijalne isključenosti mladih</li> </ul>

	<p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđen broj, struktura i regionalna zastupljenost mladih u riziku od socijalne isključenosti po utvrđenim kategorijama</li> <li>• Podaci o broju, strukturi i regionalnoj zastupljenosti mladih u riziku od socijalne isključenosti javno su dostupni</li> </ul>
--	--

**Cilj 3.2.: UČINITI KLJUČNE DIONIKE POLITIKA ZA MLADE U SUSTAVIMA OBRAZOVANJA, ZAPOŠLJAVANJA, ZDRAVSTVA I SOCIJALNE SKRBI OSJETLJIVIJIM I UČINKOVITIJIM U ZADOVOLJAVANJU POTREBA RAZLIČITIH KATEGORIJA MLADIH U RIZIKU OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI**

<b>MJERA 3.2.1.</b>	<b>Jačanje kapaciteta ključnih dionika politika za mlade za prepoznavanje potreba i osiguranje odgovarajuće potpore svim kategorijama mladih u riziku od socijalne isključenosti</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava Hrvatski zavod za zapošljavanje akademska zajednica organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Osnovati nacionalno tijelo za međuresornu i međusektorsku koordinaciju za praćenje mladih u riziku od socijalne isključenosti koje čine predstavnici tijela državne uprave nadležnih za mlade, predstavnici udruga mladih i za mlade te predstavnici akademske zajednice
2015.	2. Osnovati odgovarajuća regionalna koordinativna tijela koja čine predstavnici nadležnih ustanova za mlade, udruga mladih i za mlade te jedinica područne (regionalne) samouprave
2015.	3. Izraditi program djelovanja nacionalnog i regionalnih tijela
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Poboljšana međuresorna i međusektorska koordinacija za praćenje mladih u riziku od socijalne isključenosti na nacionalnoj i regionalnoj razini</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Do sredine 2015. osnovano nacionalno tijelo za međuresornu i međusektorsku koordinaciju za mlade u riziku od socijalne isključenosti i održana najmanje 2 sastanka tog tijela</li> <li>• Do sredine 2015. osnovana odgovarajuća regionalna koordinativna tijela i održan najmanje po jedan sastanak u svakoj regiji</li> <li>• Izrađen program djelovanja nacionalnog i regionalnih tijela</li> </ul>



**Cilj 3.3.: UNAPRIJEDITI SUSTAV POTPORE MLADIMA U RIZIKU OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI**

<b>MJERA 3.3.1.</b>	<b>Unapređenje kapaciteta pružatelja usluga za mlade u riziku od socijalne isključenosti i izrada kriterija evaluacije</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo zdravlja Hrvatski zavod za zapošljavanje
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. – 2016.	1. Educirati zaposlenike ustanova koje pružaju socijalne usluge o potrebama mladih u riziku od socijalne isključenosti i oblicima potpore tim mladima
2015. – 2016.	2. Izraditi kriterije i instrumente za evaluaciju kvalitete usluga za mlade u riziku od socijalne isključenosti
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Unaprijeđeni kapaciteti pružatelja usluga za mlade u riziku od socijalne isključenosti</li> <li>• Pružateljima socijalnih usluga omogućena provedba vrednovanja socijalnih usluga</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Do kraja 2015. najmanje 25 zaposlenika ustanova koje pružaju socijalne usluge educirano je o unapređenju kvalitete postojećih usluga za mlade u riziku od socijalne isključenosti</li> <li>• Do kraja 2015. pružateljima socijalnih usluga dostupni su instrumenti evaluacije usluga</li> </ul>

<b>MJERA 3.3.2.</b>	<b>Intenzivnije uključivanje organizacija civilnog društva u sustav pružatelja socijalnih usluga i pružanja potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Utvrditi resurse javnih pružatelja usluga i organizacija civilnog društva za pojedine kategorije mladih u riziku od socijalne isključenosti u lokalnim zajednicama
2015.	2. Ustanoviti broj mladih u riziku od socijalne isključenosti u lokalnim zajednicama prema kategorijama rizika
2015. i kontinuirano	3. Planirati i putem natječaja osigurati odgovarajuće usluge mladima u riziku od socijalne isključenosti prema utvrđenim potrebama i resursima lokalnih zajednica
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikator ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Dostupnost socijalnih usluga po određenoj kategoriji rizika i na određenom području kontinuirano raste u skladu s potrebama mladih u riziku od socijalne isključenosti na tom području</li> </ul> <u>Indikator rezultata:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Najmanje 7 organizacija civilnog društva godišnje je putem natječaja osiguralo financijske i ljudske resurse za pružanje socijalnih usluga mladima u riziku od socijalne isključenosti u skladu s utvrđenim potrebama lokalnih zajednica</li> </ul>

<b>MJERA 3.3.3.</b>	<b>Razvijanje sustava potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti u sklopu obaveznog obrazovanja</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Senzibilizirati i educirati djelatnike u sustavu odgoja i obrazovanja za pružanje potpore mladima u riziku od socijalne isključenosti u sklopu obaveznog obrazovanja
2014. i kontinuirano	2. Razviti savjetodavne, edukativne i informativne programe s ciljem osiguranja osobnog i profesionalnog razvoja mladih u riziku od socijalne isključenosti
2015. i kontinuirano	3. Sufinancirati aktivnosti i projekte organizacija civilnog društva koji su usmjereni na prevenciju ranog napuštanja obrazovanja te poticanje nastavka obrazovanja mladih u riziku od socijalne isključenosti i na završavanje školovanja mladih koji su ranije napustili školu
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikator ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj mladih koji nisu završili školu i koji se uključuju u neki oblik završavanja školovanja kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Do kraja 2016. provedeno najmanje 50 edukativnih programa za djelatnike u sustavu odgoja i obrazovanja s ciljem njihova senzibiliziranja za probleme ranijeg napuštanja škole i njihova upoznavanja s pristupima motiviranja mladih koji se nalaze u riziku od socijalne isključenosti za nastavak obrazovanja</li> <li>• Do kraja 2016. provedeno najmanje 50 aktivnosti (individualni i grupni savjetodavni rad za mlade i obitelji, informiranje mladih, programi osobnog i profesionalnog razvoja) za mlade u riziku od socijalne isključenosti</li> <li>• Do kraja 2016. provedeno najmanje 10 projekata organizacija civilnog društva kojima se mladi koji su ranije napustili školu potiču na nastavak obrazovanja te u kojima se preventivno djeluje na mlade koji ponavljaju razred, mlade koji imaju veliki broj neopravdanih izostanaka i/ili loš školski uspjeh</li> </ul>

## 4. ZDRAVLJE I ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

### 4.1. Analiza zdravstvenog stanja mladih

Temeljni ciljevi i zadaće zdravstvene zaštite djece i mladih nisu usmjereni samo tjelesnom zdravlju već uzimaju u obzir kompleksni društveni kontekst i utjecaje na djecu i mlade, koristeći raspoložive metode prevencije bolesti i promicanja zdravlja, s osnovnom svrhom omogućavanja dostizanja punih potencijala u odraslo doba.

Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020. („Narodne novine“ broj 116/12) u području zaštite vulnerabilnih skupina, posebno mladih definira osnovne zadaće:

- Rano utvrđivanje i prepoznavanje bolesti i poremećaja
- Prevencija rizičnih i društveno neprihvatljivih ponašanja
- Usvajanje zdravih načina življenja
- Razvoj odgovornosti za vlastito zdravlje i zdravlje zajednice
- Zaštita mentalnog zdravlja, osobito u vezi sa školom i školskim okruženjem
- Zaštita reproduktivnog zdravlja uključujući odgovorno spolno ponašanje i pripremu za roditeljstvo

Društvene promjene, koje značajno utječu na zdravlje cjelokupnog stanovništva, utječu i na mijenjanje „zdravstvene slike“ populacije mladih. Sve značajnije mjesto među zdravstvenim poteškoćama mladih danas zauzimaju poremećaji i bolesti povezane s određenim ponašanjima, navikama i stilovima življenja: prekomjerno konzumiranje alkohola, pušenje duhana, uživanje psihoaktivnih droga, rizično seksualno ponašanje i spolno prenosive bolesti, neprimjerena tjelesna aktivnost, kvaliteta prehrane, poremećaji uzimanja hrane i posljedice prometnih nesreća, te psihosocijalni problemi: samoubojstva i duševni poremećaji te ozljede i smrti uzrokovane lako dostupnim vatrenim oružjem i zaostalim minsko eksplozivnim sredstvima nakon rata. Zahvaljujući dugogodišnjoj i ustrajnoj imunizaciji u nas nije izražen problem „dječjih“ zaraznih bolesti. Gotovo sve navedeno je u skladu s predviđanjima koja su objavljena u članku vijesti Europske unije za školsku i sveučilišnu medicinu (Newsletter EUSUHM) još 1998. godine, o društvenim promjenama koje će utjecati na zdravlje školske djece i mladih u 21. stoljeću u Europi. Posebice je naglašeno da će biti važne promjene uzrokovane migracijama stanovništva s istoka na zapad i mogućim promjenama epidemiološke situacije u pojedinim zemljama te privatizacija zdravstvenog sustava u zemljama u tranziciji i jačanje javno zdravstvene službe u razvijenim zemljama. Stoga je iznimno važno, obzirom na moguće „scenarije“, ustrajati na dosegnutoj razini zdravstvene zaštite školske djece i mladih i preventivnim aktivnostima. Danas se zdravstvene službe, roditelji, škola, obitelji i zajednica suočavaju s drugačijim zdravstvenim izazovima, kao što su: kronične bolesti, problemi i poremećaji u ponašanju, nepravilne prehrambene navike i poremećaji hranjenja, tjelesna (ne)aktivnost, problemi učenja, školovanja, zapošljavanja, poremećaji mentalnog zdravlja, rizična seksualna ponašanja, zanemarivanje i zlostavljanje, pitanja sigurnosti i ozljeda, kao i s mladima s posebnim potrebama.

S motrišta zdravstvene službe, skupine mladih u dobi od 15 do 19 i od 20 do 29 godina bitno se razlikuju po svojim biološkim i sociološkim obilježjima. Prva skupina se nalazi u razdoblju rasta i razvoja, kako tjelesnog tako i psihičkog i većina je u procesu organiziranog sustava odgoja i obrazovanja i vezana je uz obitelj. Druga skupina mladih je vrlo heterogena skupina, jedni su u procesu daljnijega obrazovanja i ekonomski ovisni o obitelji, a drugi rade ili traže posao, ekonomski se osamostaljuju i osnivaju vlastitu obitelj.

Smrtnost je među mladima niska. Specifični mortalitet u 2012. godini je u ovim skupinama u dobi od 15-19 godina bio 0,28 ‰, u dobi od 20-24 godina 0,49 ‰, u dobi od 25-30 godina 0,53 ‰. Smrtnost mladića je svim dobnim skupinama višestruko veća u odnosu na djevojke. Vodeći uzroci smrti, su prema MKB-X jednaki u sve tri skupine mladih, na prvom mjestu su ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka, slijede bolesti krvi i krvotvornog sustava te određene bolesti imunološkog sustava i na trećem mjestu su bolesti živčanog sustava, trećem mjestu su bolesti živčanog sustava, s razlikom da su u dobi od 15-19 godina podjednako zastupljene i druge bolesti te u dobi od 25-30 godina i bolesti cirkulacijskog sustava. Treba istaknuti da su iz grupe ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka smrti vodeći cestovne prometne nesreće i samoubojstva.

Među bolestima i poremećajima, utvrđenim u ambulantama primarne zdravstvene zaštite, prevladavaju bolesti dišnog sustava, oko 534.000 oboljenja godišnje u dobnj skupini od 7 do 19 godina. Najčešći razlozi posjeta liječniku su: obične prehlade, bronhitis, gripa te pneumonije, slijede zarazne i parazitarne bolesti, a među njima su najučestalije zarazne bolesti probavnog sustava. Alergije dišnoga sustava ili kožne alergije, sve je učestalija u posljednjim godinama.

Bolesti i poremećaji, utvrđeni u bolničkom sustavu, podaci za 2012. godinu, upućuju na različitost ovih triju skupina i njihove specifičnosti. U dobnj skupini od 15-19 godina razlozi dolaska u bolnicu su: duševni poremećaji i poremećaji ponašanja, simptomi, znakovi i abnormalni klinički i laboratorijski nalazi nesvrstani drugamo, ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka i bolesti dišnog sustava. U dobnj skupini od 20-24 godine su: ozljede, otrovanja i ostale posljedice vanjskih uzroka, bolesti genitourinarnog sustava i novotvorine. U dobnj skupini od 22-29 godina su: bolesti genitourinarnog sustava, duševni poremećaji i poremećaji ponašanja i novotvorine.

Preventivnu i specifičnu zdravstvenu zaštitu mladih i redovitih studenata osiguravaju Službe školske i sveučilišne medicine koje djeluju u sklopu županijskih zavoda za javno zdravstvo. Premda kurativnu zdravstvenu zaštitu ovoj populaciji pružaju izabrani liječnici obiteljske medicine svakom školskom djetetu i studentu je osigurana cjelovita i dostupna zdravstvena zaštita, usmjerena na okruženja koje čine škola i obitelj, te je osiguran i populacijski i individualni pristup u pružanju zdravstvene zaštite.

U školskoj godini 2011./2012. sistematskim pregledima obuhvaćeno je 158.676 učenika osnovnih i srednjih škola te 17.407 studenata. Prema nalazima sistematskih pregleda utvrđena su sljedeće stanja i poremećaji: smetnje refrakcije nađene su u 15% učenika osnovnih škola i u 21% učenika srednjih škola, prekomjernu tjelesnu težinu temeljem kriterija tjelesna masu za tjelesnu visinu iznad devedesete centile je imalo 13,20% dječaka i 10,47% djevojčica, u osnovnim školama skolioza se registrira u 2,3% mladića i 4,4% djevojaka, u srednjim školama u 4,6% mladića i 8,5% djevojaka, povišene vrijednosti arterijskog tlaka ima 3% učenika i 1% učenica srednjih škola, u osnovnim školama nalazimo 7% dječaka i 3% djevojčica s dislalijom. Posljednjih desetak godina prekomjerna tjelesna uhranjenost postaje sve ozbiljniji zdravstveni problem.

U okviru preventivne zdravstvene zaštite učenika se posvećuje osobita pozornost zdravstvenom odgoju i savjetovališnom radu. U savjetovališcima za djecu i mladež pri službama za školsku i sveučilišnu medicinu djeca i mladi, roditelji i profesori mogu zatražiti pomoć pri rješavanju najčešćih problema vezanih uz odrastanje i zdravlje. Povećanje broja posjeta savjetovalištu od 18.196, 1998. godine, na 38.516 u 2012./2013. školskoj godini

pokazuje da je upravo takav oblik rada potreban i da je u sustavu nedostajao. Srednjoškolci su zatražili pomoć u savjetovalištu radi kroničnih bolesti (43%), zaštite reproduktivnog zdravlja i spolno prenosivih infekcija (22%), učenja (12%) te rizičnog ponašanja (11%) i mentalnog zdravlja (12%).

U Hrvatskoj postoji duga i uspješna organizacija zdravstvene zaštite školske djece, studenata i mladih. Osnove pružanja kvalitetnije zdravstvene zaštite za mlade trebaju se temeljiti na odgovarajućim normativima i standardima, usklađivanju programa mjera za potrebe studenata i mladih, unapređenju savjetovališnog rada s većim mogućnostima neposredne intervencije i razvoju multidisciplinarnih timova, stručnom radu, edukaciji, razvoju referalnih centara, te kontinuiranom stručnom radu, edukaciji profesionalaca i ostalih suradnika. Kvaliteti zdravstvene zaštite mladih znatno bi doprinijelo unapređenje rada polivalentnih savjetovališta i/ili specijaliziranih savjetovališta (npr. za reproduktivno zdravlje, probleme prehrane i slično) u postojećim službama školsku i sveučilišnu medicinu kao i većeg broja adolescentnih psihijatara u službama za mentalno zdravlje zavoda za javno zdravstvo.

#### *4.2. Prehrambene navike i ovisnička ponašanja mladih*

Hrvatska je tek na pragu epidemije prekomjerne tjelesne uhranjenosti, o kojoj se s velikom zabrinutošću govori u Sjevernoj Americi i zemljama zapadne Europe i naši podaci pokazuju nestajanje pothranjenosti kao javno-zdravstvenog problema. Temeljem podataka Hrvatskoga zavoda za javno zdravstvo o praćenju stanja uhranjenosti školske djece za razdoblje od 2000. – 2012. godine, u Hrvatskoj je pravilno uhranjeno 65,8 % djece. Povećanu tjelesnu težinu ima 19,4 % djece, a pretilo je 11,3%, pothranjenih je 1,2%, a jako pothranjenih je svega 0,4%. Prema nalazima sistematskih pregleda i centilnoj distribuciji indeksa težine za visinu, iznad devedesete centile je 1999. godine bilo 8,8% dječaka i 8,4% djevojčica, a 2011. godine 13,20% dječaka i 10,47% djevojčica.

Analiza prehrambenih navika školske djece ukazuje da djeca neredovito uzimaju obroke, sve manji broj ih se hrani u školskim kuhinjama, osobito učenici viših razreda, a gotovo polovica anketirane djece, koja imaju nastavu u jutarnjoj smjeni, ne jede prije polaska u školu.

Prema podacima međunarodnog istraživanja „Ponašanje u vezi sa zdravljem u djece školske dobi“ iz 2010. godine (*Health behaviour in school-aged children, HBSC*), koje je provedeno 2002., 2006. i 2010. godine na reprezentativnom uzorku učenika u dobi od 11, 13 i 15 godina i u Hrvatskoj, nikada u radnom tjednu ne doručkuje 15% djece, a 6% djece to ne čini ni vikendom. Godine 2002. godine redovito doručkovalo 72% dječaka i 68% djevojčica, 2006. je to činilo 60,2% dječaka i 53,7% djevojčica, a četiri godine kasnije to čini 59% dječaka i 54% djevojčica. Voće svakodnevno konzumira 44% djece u dobi od 11 godina, a svega 27% 15-godišnjaka. Povrće svakodnevno jede 29% djece u dobi od 11 godina, a u dobi od 15 godina samo 21% što predstavlja pad u odnosu na 2006. godinu i u konzumaciji voća i povrća. Prema podacima istraživanja HBSC, u dobi od 11 godina u proteklih 7 dana 31% dječaka je umjereno tjelesno aktivno ukupno najmanje jedan sat dnevno, a taj udio se smanjuje za 15 godišnjake (22%), S djevojčicama je situacija slična – one mlađe su tjelesno aktivnije (19% s 11 godina), no s početkom srednje škole taj se udio smanjuje na samo 8%. Način života mladih, kojeg nazivamo „sjedilačkim“, opisuje vrijeme provedeno pred televizijskim i kompjutorskim ekranom. Četiri sata i više radnim danom televiziju gleda 27% dječaka i 25% djevojčica (34% i 29% 2002, 33% i 29% 2006), a ako se tome doda da 29% dječaka i 12% djevojčica provede tri i više sati uz kompjutor igrajući igrice, *surfajući* ili se

dopisujući (25% i 5% 2006), potpuno je jasno da ne preostaje vremena za spontano druženje ili igru oko kuće.

Prema podacima Europskog istraživanja o pušenju, pijenju i uzimanju droga (*European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs, ESPAD*) iz 2011. godine, među školskom djecom u dobi od 16 godina, 69% mladića i 71% djevojaka su barem jednom zapalili cigaretu. U posljednjih mjesec dana je pušilo 41% mladića i isto toliko djevojaka, a redovitim se svakodnevnim pušačima smatra 13% mladića i 8% djevojaka. Eksperimentiranje s duhanom započinje u ranoj dobi te je 39% mladića i 36% djevojaka svoju prvu cigaretu popušilo u dobi od 13 godina ili ranije. Alkohol je, barem jednom u životu, pio gotovo svaki učenik ili učenica (94% mladića i 93% djevojaka), najčešće u vlastitom domu, na nagovor roditelja ili rođaka. U posljednjih 12 mjeseci alkohol je pilo 87% mladića i 84% djevojaka, dok je u posljednjih 30 dana taj postotak manji i iznosi 71% mladića i 61% djevojaka. U posljednjih 30 dana opilo se 24% mladića i 17% djevojaka. Pet ili više od pet pića u jednoj epizodi pijenja („*binge drinking*“) u posljednjih mjesec dana pilo je 59% mladića i 48% djevojaka. Dominantno piće pri posljednjem pijenju kod mladića je pivo (41% mladića), a kod djevojaka vino (37% djevojaka).

Prvo uzimanje bilo koje droge zbiva se u dobi od oko 16 godina, prvo uzimanje heroina sa 20 godina. Prije četrnaeste godine je 4% mladića i 3% djevojaka iskušalo marihuanu. Prosječna dob prvog dolaska na liječenje heroinskih ovisnika u 2012. godini je 26 godina. Broj liječenih ovisnika se tijekom posljednjih desetak godina je sedmerostruko veći u 2012. godini stopa iznosi 272,2/100.000 odraslih osoba. Najviše je osoba liječeno zbog heroina, zatim zbog zlouporabe marihuane. Uočava se povećanje zahtjeva za liječenjem zbog stimulativnih sredstava. Smrtnost je među ovisnicima o psihoaktivnim drogama značajno, nekoliko puta viša no u općoj populaciji iste dobi. Vezano uz navedenu problematiku Vlada Republike Hrvatske usvojila je Nacionalnu strategiju suzbijanja zlouporabe opojnih droga za 2012. – 2017., Nacionalni program prevencije ovisnosti za djecu i mlade u odgojno – obrazovnom sustavu, te djecu i mlade u sustavu socijalne skrbi za razdoblje od 2010. do 2014. godine, kao i Akcijski plan suzbijanja zlouporabe opojnih droga 2009. – 2012., u skladu s kojima tijela državne uprave provode niz preventivnih mjera.

#### 4.3. Spolni život mladih

Jedno od najosjetljivijih područja adolescentnog razvoja je usvajanje spolnog identiteta te odgovornog spolnog ponašanja. Rizično seksualno ponašanje u adolescenciji može imati neposredne i dugoročne posljedice, od neposrednih kao što su neželjena (maloljetnička) trudnoća te spolno prenosive infekcije, do dugoročnih djelovanja na reproduktivno zdravlje pa i na trajanje života koje uključuju kronične upalne bolesti, probleme plodnosti te zloćudne i životno ugrožavajuće bolesti. Rizični čimbenici koji mogu pridonositi razvoju posljedica i komplikacija su rano započinjanje seksualnog života, veći broj partnera te nepotpuno poznavanje činjenica vezanih uz načine zaštite od neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti. Prosječna dob stupanja u spolne odnose, prema nizu istraživanja, u Hrvatskoj je oko 17 godina za djevojke i oko 16 godina za dječake. Rane spolne odnose (u dobi od 15 godina ili ranije), prema istraživanju HBSC, u Hrvatskoj je u 2010. godini imalo 26% mladića i 12,7% djevojaka. (28,6% i 16,5% 2006). Kod posljednjeg spolnog odnosa kondom je koristilo 82% mladića i 76% djevojaka (76% i 77% u 2006). Prirodne metode sprečavanja neželjene trudnoće ili prekinuti snošaj koristi 11% djevojaka i 2% mladića, odnosno 19% djevojaka i 5% mladića. Oralna kontracepcijska sredstva koristi 8% djevojaka, a 7% mladića izjavljuje da njihove partnerice uzimaju oralnu kontracepciju. Kako 18% mladića i 17% djevojaka

izjavljuje da prilikom posljednjeg spolnog odnosa nisu koristili nikakvu zaštitu, ta činjenica, kao i korištenje nesigurnih sredstava kontracepcije, može za spolno zdravlje mladih imati dalekosežne posljedice. Prema nalazima sistematskih pregleda studenata prve godine studija za 2006. godinu, spolne odnose je imalo 64% studenata i 53% studentica. Od onih djevojaka, koje su započele spolni život, njih 49% nije nikada bilo na ginekološkom pregledu. Prosječna dob stupanja u seksualne odnose je 16,2 godine za studente i 17,2 godine za studentice. Kondom redovito ili povremeno koristi 73% studenata i 63% studentica, a ne koristi ga nikada 21% studenata i 29% studentica.

"Značaj roda u stavovima i seksualnom ponašanju adolescenata i adolescentica - izvještaj istraživanja Muškarci, žene i seksualnost" je izvješće o dvogodišnjem istraživanju adolescentske seksualnosti (Hodžić, Bijelić, 2003) na uzorku od 995 adolescenata/ica u dobi od 16 i 17 godina u četiri grada u RH. Rezultati istraživanja pokazuju da je polovina mladića i trećina djevojaka imala seksualni odnos. Prosječna dob stupanja u seksualni odnos za djevojke je 16, a za mladiće 15 godina. Djevojke su sklonije kasnijem započinjanju seksualnog života nego mladići i to sa starijim partnerom (prosječna dob partnera je 18 godina). Za djevojke, prvo seksualno iskustvo događa se u okviru stalne veze, za razliku od mladića koji to iskustvo doživljavaju u okviru "veze za jednu noć", često konzumirajući alkohol i droge neposredno prije. Međutim, više mladića nego djevojaka izjavljuje da su koristili kondom za vrijeme prvog seksualnog odnosa. Djevojke su, više nego mladići, sklonije razgovoru o upotrebi kondoma i važnosti sigurnog seksa, dok su u okviru stalne veze sklonije korištenju prekinutog snošaja. Mladi koji više razgovaraju o upotrebi kondoma s partnerom/icom skloniji su korištenju istoga. 48% mladića i 36% djevojaka izjavljuje da uvijek koriste kondom. Najčešći razlozi mladića za nekorisćenje kondoma u stalnoj vezi uključuju: povjerenje, veći užitak bez kondoma i prakticiranje prekinutog snošaja, dok djevojke navode: povjerenje u partnera, "zbog dečka", pretpostavka o zajedničkoj budućnosti - braku, djeci.

Istraživanje o nasilju u adolescentskim vezama (Hodžić, 2007) «Nasilje ne prolazi samo od sebe» - izvještaj o istraživanju rodno-uvjetovanog nasilja u adolescentskim vezama u Republici Hrvatskoj. Većina mladih u dobi od 16 do 19 godina koja je sudjelovala u istraživanju već ima iskustvo veze i mnogi smatraju da je nasilje u vezama ozbiljan problem među adolescentima/adolescenticama. Za neke od njih, saznanje o postojanju nasilja u partnerskim vezama dio je njihovih svakodnevnih interakcija i socijalnih mreža: otprilike trećina mladih druži se s vršnjačkom grupom u kojoj se nalaze i osobe u nasilnoj vezi, a svaka peta mlada osoba izjavila je da direktno poznaje neku/nekoga u nasilnoj vezi. Rezultati općenito pokazuju da učestalost nasilja u adolescentskim vezama varira u odnosu na vrstu nasilnog ponašanja. Uočeni obrasci ukazuju na najveću prisutnost nasilnih ponašanja kojima se nastoji dominirati i kontrolirati osobu u vezi – npr. izrazita ljubomora, posesivnost, kontrola, optuživanje i emocionalne ucjene. Seksualno nasilje i fizička agresija u vezama mladih prisutni su u manjem obimu. Identificirani faktori rizika povezani sa sklonošću nasilnom ponašanju, ali i sa sklonošću viktimizaciji s obzirom na emocionalno/psihološko zlostavljanje u vezi uključuju sljedeće značajke: niže samopoštovanje, češću konzumaciju alkohola, svjedočenje/iskustvo obiteljskog nasilja, prihvaćanje tradicionalnih rodni stereotipa, permisivne stavove prema upotrebi nasilja, komunikacijske probleme u vezi, te utjecaj vršnjačke grupe i medijskih slika i poruka. S obzirom na spolnu/rodnu dimenziju problema, djevojke su, u odnosu na mladiće, statistički značajno sklonije doživljavati i činiti emocionalne/psihološke oblike zlostavljanja, dok mladići, statistički značajno, više koriste oblike seksualnog zlostavljanja prema osobi s kojom su u vezi. Mladići, također, statistički značajno više zastupaju tradicionalne i seksističke stavove o rodnim ulogama, kao i stavove koji opravdavaju upotrebu nasilja u određenim situacijama, te su skloniji ne prepoznavati



određena ponašanja kao zlostavljanje. Strah, sram, neosviještenost, nepovjerenje, te nedostatak relevantnih informacija i resursa razlozi su zbog kojih mladi problem nasilja u vezi uglavnom nastoje riješiti sami oslanjajući se na vlastite vještine i sposobnosti za eventualni prekid takve veze, te se najčešće ne odlučuju prijaviti nasilje nekoj odrasloj osobi, ni potražiti pomoć i savjet izvan grupe bliskih prijatelja i prijateljica. Razmatrajući reakcije na zamišljenu situaciju fizički nasilne veze izuzetno bi malo adolescenata i adolescentica odlučilo kontaktirati relevantne osobe i institucije/organizacije te prijaviti doživljeno nasilje i zatražiti odgovarajuću pomoć i potporu.

Nalazi istraživanja naglašavaju potrebu za uključivanjem rodne perspektive u edukacijske i preventivne programe usmjerene na smanjivanje seksualnih rizika s ciljem unapređenja seksualnog zdravlja i ostvarivanja uspješnih, kvalitetnih i ravnopravnih odnosa među spolovima.

Trend smanjenja rađanja u mlađim dobnim skupinama (dob ispod 20 godina) i porasta rađanja u dobi iznad 35 godina, karakterističan za razvijene zemlje, nalazimo i u Hrvatskoj. Broj živorođene djece na 1.000 djevojaka u dobi od 15 do 19 godina je u postupnom padu, od 2001. godine 14,7/1000, 2006. godine 13,8/1000 do 2012. godine 11,3/1000. U Hrvatskoj je u 2012. godini registrirano 297 legalno induciranih pobačaja u dobi do 20 godine života. Iako se o broju prekida trudnoće ne može s pouzdanošću govoriti kao preciznom, broj legalno induciranih pobačaja na 1.000 adolescentica u dobi od 15 do 19 godina u posljednjih desetak godina relativno je stabilan: 2,9 u 2001. godini, 3,3. u 2002 godini, 3,4 u 2003; 2,7 u 2004. godini, 2,4 u 2005. godini i 2,47 u 2012. Zbog medicinske i pravne osjetljivosti adolescentne trudnoće, registracija je vjerojatno preciznija no kod prekida trudnoće općenito.

Iz ovog kratkog prikaza posve je jasno da se, s obzirom na očekivanja, zahtjeve i potrebe različitih dobnih skupina mladih, očekuje i specifičan pristup zdravstva i zdravstvene zaštite za ovu populaciju. U Republici Hrvatskoj, kao i u nekim zemljama, izdvojena je i sa školom i školovanjem povezana zdravstvena zaštita, kao služba za školsku i sveučilišnu medicinu sa školskim timovima nadležnim za škole ili fakultete.

U skladu sa zadaćama predložene su sljedeće mjere iz područja Zdravlja i zdravstvene zaštite: I. Savjetovališta za mlade, II. Zdravstveni odgoj mladih.

## **I. SAVJETOVALIŠTA ZA MLADE**

U prethodnom Nacionalnom programu 2009-2013 bila je predviđena provedbena aktivnost „Izrade stručnih kriterija i postupaka za rad s mladima u vezi sa spolno prenosivim infekcijama i kontracepcijom u savjetovalištim za reproduktivno zdravlje pri Službama za školsku medicinu“. Nositelj ove mjere bilo je Ministarstvo zdravlja. Stručno Povjerenstvo za razvoj centara za reproduktivno zdravlje djece i mladeži, osnovano 2011. godine pri Ministarstvu zdravlja izradilo je prijedlog Savjetovališta za reproduktivno zdravlje adolescenata. Ovaj prijedlog može poslužiti kao temelj za predloženu mjeru polivalentnih savjetovališta za mlade.

Pri Službama za školsku i sveučilišnu medicinu u županijskim zavodima za javno zdravstvo, u svakom timu (160 timova školske i sveučilišne medicine), nadležnom za svaku pojedinu osnovnu i srednju školu te veleučilište/fakultet, djeluje polivalentno savjetovalište za učenike i studente temeljem Plana i programa mjera zdravstvene zaštite iz obveznog zdravstvenog osiguranja. Ova savjetovališta su dostupna mladima koji su u sustavu odgoja i obrazovanja, a

mladi van tog sustava mogu ih koristiti samo iznimno, kao dio prethodno započetih postupaka ili kao partneri pri savjetovanju para ili kao roditelji kad dolaze s djecom koja su školske dobi.

Napomena: Po definiciji polivalentno savjetovalište znači da je u njemu moguće provesti savjetovanje za različite probleme i da tek kad je netko došao u savjetovalište, a ne unaprijed, se definira problem koji pojedinac i/ili grupa ima. Što ne znači da u okviru savjetovališta ne može djelovati ambulanta ili specijalizirano savjetovalište za specifične probleme kao što su: poteškoće učenja, mentalno zdravlje ili reproduktivno zdravlje i drugo.

## II. ZDRAVSTVENI ODGOJ MLADIH

Zdravstveni odgoj u Hrvatskoj ima za cilj unaprijediti fizičko, psihičko i društveno zdravlje mladih kao i zdravlje zajednice, te je kvaliteta provođenja istoga od izuzetne važnosti za ovaj Program. Edukativno programi moraju biti usmjereni percepciji značaja očuvanja vlastitog zdravlja, utjecaja na zdravlje zajednice kao i pružanje podrške i pomoći bolesnima na opću dobrobit u društvu. Unatoč brojnim društvenim raspravama, neupitno je da se u provođenju zdravstvenog odgoja nužno vodi znanstvenim saznanjima i shvaćanjem negativnih društvenih utjecaja na mlade, koristeći pristup prikladan mladima.

Kako bi mladi usvojili pozitivne promjene u vlastitim zdravstvenim obrascima ponašanjima tijekom odrastanja te u odrasloj dobi, pozitivno je na mlade djelovati na razini vršnjačke skupine u školskom okruženju. Da bi mladi usvojili znanja i preispitali negativne stavove koji dovode do različitih zdravstvenih rizika, potrebno je koristiti pozitivan pristup njihovom razvoju, koji uključuje brigu o mladima, potporu u izgradnji ličnosti kroz osobni doprinos te povezivanje okoline s mladima. Za ostvarivanje ovih preduvjeta, potrebna je standardizirana multisektorska suradnja.

Iako osobe koje provode zdravstveni odgoj imaju potrebnu metodološku pripremu, potreban je kontinuiran napor za usvajanje neformalnog pristupa potrebnog za ostvarivanje odnosa punog povjerenja s mladima koji može dovesti do trajne promjene u ponašanju. Vršnjačka edukacija pokazala se kao odličan most s mladima, posebno uspješan ako se provodi u suradnji odraslih i mladih, kao oblik izgradnje međugeneracijskog povjerenja.

U radu s mladima potrebno je kontinuirano shvaćati kako društveni utjecaji djeluju na zdravlje mladih, te osnaživati mlade da kroz analizu i promjenu društva budu osnaženi u kreiranju zdravije zajednice. Potrebno je shvatiti načine kako društveni utjecaji potiču rizična zdravstvena ponašanja (na primjer, mladići su skloniji nasilju, prometnim nesrećama, alkoholu, odustajanju iz škole,...), te kroz korištenje rodno osviještenog pristupa poticati mlade muškarce i mlade žene da ostvare svoja prava istodobno izgrađujući odgovornost prema vlastitom zdravlju i zdravlju zajednice.

Provođenje zdravstvenog odgoja jedinstvena je prilika za uključivanje mladih u procese poboljšanja zdravlja zajednice, kroz promatranje mladih kao rješenje, umjesto problem. Izvještaj o nadgledanju edukacije i usavršavanja Europske komisije – *Education and training monitor* (2013.) kao jedan od ključnih izazova navodi potrebu za kontinuiranim ulaganjem u trajno usavršavanje osoblja škola. Ova mjera odgovara između ostalog i na tu potrebu.

Od školske godine 2012./2013. u osnovnim i srednjim školama se provodi program zdravstvenog odgoja kao integralni dio cjelokupnog nastavnog plana i programa. U programu zdravstvenog odgoja definirane su metodeke jedinice, ishodi učenja i izvršiooci. Program

zdravstvenog odgoja uključuje i edukaciju mladih o važnosti darivanja organa, tkiva, stanica i krvi s ciljem senzibilizacije i povećanja njihove osviještenosti i odgovornosti prema zdravlju zajednice. Za provedbu programa zaduženi su učitelji i profesori, a za pojedine teme nadležni školski liječnici i medicinske sestre te stručnjaci iz mentalnog zdravlja i policija.

**Cilj 4.1.: UNAPRIJEDITI INSTITUCIONALNE PRETPOSTAVKE ZA RAD POLIVALENTNIH SAVJETOVALIŠTA ZA MLADE**

<b>MJERA 4.1.1.</b>	<b>Jačanje uloge postojećih polivalentnih savjetovališta u okviru zdravstvene zaštite školske djece i mladih te, kao nadgradnju postojećem standardu, otvaranje polivalentnih savjetovališta pri zavodima za javno zdravstvo koje financiraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo zdravlja
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Hrvatski zavod za javno zdravstvo zavodi za javno zdravstvo organizacije civilnog društva usmjerene radu s mladima u suradnji s zdravstvenim ustanovama
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Analizirati rad postojećih polivalentnih savjetovališta u okviru zdravstvene zaštite školske djece i mladih
2014. – 2015.	2. Izraditi okvirne smjernice za razvoj i unapređenje rada polivalentnih savjetovališta u djelatnosti školske i sveučilišne medicine s razvojem specifičnih aktivnosti usmjerenih mladima koji su ranije napustili školu
2015. i kontinuirano	3. Izraditi plan i program edukacije zdravstvenih radnika, zdravstvenih suradnika i stručnjaka drugih profila koji rade ili imaju namjeru raditi u polivalentnim savjetovalištim
2015. i kontinuirano	4. Izraditi bazu podataka o mladima koji su ranije napustili školu radi provedbe mjera zdravstvene zaštite (cijepljenje i sistematski pregledi)
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađeni indikatori kvalitete rada postojećih polivalentnih savjetovališta u okviru zdravstvene zaštite školske djece i mladih</li> <li>• Ustrojena dodatna polivalentna savjetovališta pri zavodima za javno zdravstvo</li> <li>• Izrađena baza podataka mladih koji su ranije napustili školovanje</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđen broj i struktura polivalentnih savjetovališta u djelatnosti školske medicine</li> <li>• Prikupljeni podaci o dodatnim oblicima edukacije te o broju zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika koji su završili dodatne oblike edukacije</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđen broj i obuhvat cijepljenih mladih koji su ranije napustili školovanje, a podliježu dodatnom programu mjera zdravstvene zaštite</li> <li>• Utvrđen broj i obuhvat sistematskim pregledima mladih koji su ranije napustili školovanje</li> <li>• Godišnje proveden najmanje jedan program edukacije zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika koji rade ili imaju namjeru raditi u polivalentnim savjetovalištim (s posebnim naglaskom na učinkovitije rješavanje problema mladih, kao što su prilagodba na školu, školski neuspjeh, poremećaji ponašanja, problemi razvoja i sazrijevanja, kronični poremećaji zdravlja, planiranje obitelji, zloupotreba psihoaktivnih droga i drugi oblici ovisnosti, mentalno zdravlje i drugi)</li> </ul>
--	---

<b>MJERA 4.1.2.</b>	<b>Reorganiziranje savjetovališta za reproduktivno zdravlje u polivalentnim savjetovalištim za mlade na razini primarne zdravstvene zaštite</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo zdravlja
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Hrvatski zavod za javno zdravstvo zavodi za javno zdravstvo domovi zdravlja organizacije civilnog društva usmjerene radu s mladima u suradnji s zdravstvenim ustanovama
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Reorganizirati savjetovališta u okviru redovne djelatnosti i radnog vremena školske medicine i ginekoloških ambulanti jačim povezivanjem tih dviju djelatnosti na razini primarne zdravstvene zaštite (doma zdravlja)
2015. i kontinuirano	2. Izraditi smjernice za postupanje u vezi reproduktivnog zdravlja mladih (djevojaka i mladića) namijenjene djelatnicima savjetovališta
2015. i kontinuirano	3. Utvrditi odgovarajuće modele savjetovališta za reproduktivno zdravlje u okviru postojećeg zdravstvenog sustava kao nadopunu postojećeg standarda, koje financiraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave
2015. i kontinuirano	4. Otvoriti savjetovališta za reproduktivno zdravlje u županijskim središtima/manjim mjestima uz potporu jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikatori ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđeni odgovarajući modeli savjetovališta za reproduktivno zdravlje u okviru postojećeg zdravstvenog sustava</li> <li>• Ustrojena dodatna savjetovališta za reproduktivno zdravlje financirana od jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađena baza podataka mladih koji su ranije napustili školovanje</li> <li>• Izrađene smjernice za postupanje u vezi reproduktivnog zdravlja mladih (djevojaka i mladića)</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđen broj i struktura savjetovaništa za reproduktivno zdravlje u zavodima za javno zdravstvo i županijskih savjetovaništa koje financiraju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave</li> <li>• Određen broj i profil stručnih suradnika u savjetovaništima</li> <li>• Prikupljeni podaci o dodatnim oblicima edukacije te o broju zdravstvenih radnika i zdravstvenih suradnika koji su završili dodatne oblike edukacije</li> </ul>
--	---

**Cilj 4.2.: UNAPRIJEDITI MULTIDISCIPLINARNI PRISTUP U PROVEDBI ZDRAVSTVENOG ODGOJA**

<b>MJERA 4.2.1.</b>	<b>Jačanje kapaciteta za provedbu zdravstvenog odgoja</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Ministarstvo zdravlja Ministarstvo unutarnjih poslova Hrvatski zavod za javno zdravstvo
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Agencija za odgoj i obrazovanje Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja županijski zavodi za javno zdravstvo domovi zdravlja Sveučilište i njegove sastavnice (Medicinski fakultet, Edukacijsko rehabilitacijski fakultet, Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet) organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Osnovati Koordinacijsko tijelo za unapređenje rada provoditelja zdravstvenog odgoja u školama i evaluaciju provedbe zdravstvenog odgoja i poboljšanja priručnika za njegovu provedbu, u okviru Nacionalnog centra za vanjsko vrednovanje obrazovanja
2015.	2. Izraditi sustav verifikacije i mrežu verificiranih suradnih ustanova i organizacija civilnog društva u provedbi i izgradnji kapaciteta za provedbu zdravstvenog odgoja
2015.	3. Pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja osnovati suradne timove za provedbu zdravstvenog odgoja mladih isključenih iz sustava školovanja na županijskoj razini
2015.	4. U suradne timove uključiti patronažnu službu i verificirane organizacije civilnog društva
2015. i kontinuirano	5. U programe edukacije svih koji provode program zdravstvenog odgoja uvrstiti temu važnosti korištenja rodno osviještene prakse u radu s mladim muškarcima i mladim ženama s ciljem prevencije rodno uvjetovanog nasilja

2015. i kontinuirano	6. Izraditi protokol i provesti sustav praćenja pripreme vršnjačkih edukatorica/edukatora asistenata u provođenju zdravstvenog odgoja u suradnji s institucijama i organizacijama civilnog društva iskusnim u vršnjačkoj edukaciji
2015. i kontinuirano	7. Unaprijediti multisektorsku suradnju u provođenju zdravstvenog odgoja na temelju empirijski utvrđenih potreba
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Osnovano koordinacijsko tijelo pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja</li> <li>• Izrađen sustav verifikacije, verificirane suradne organizacije i organizacija civilnog društva</li> <li>• Osnovan suradni tim pri svakoj županiji</li> <li>• Godišnje proveden najmanje jedan program edukacije o rodnoj ravnopravnosti i rodno uvjetovanom nasilju za osobe koje provode program zdravstvenog odgoja</li> <li>• Izrađeni indikatori osposobljenosti vršnjačkih edukatora kao pomagača u provedbi zdravstvenog odgoja na razini županije</li> <li>• Godišnje provedena najmanje jedna kampanja o važnosti provedbe zdravstvenog odgoja u školama</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Do kraja 2014. osnovano koordinacijsko tijelo pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja</li> <li>• Objavljen sustav verifikacije, verificirane suradne organizacije i organizacija civilnog društva</li> <li>• Broj županija u kojima je osnovan suradni tim i sastav timova kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> <li>• Broj educiranih osoba koje provode zdravstveni program u području rodne ravnopravnosti i rodno uvjetovanog nasilja kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> <li>• Broj osposobljenih vršnjačkih edukatora kao pomoćnika u provedbi zdravstvenog odgoja kontinuirano raste na razini županije na godišnjoj osnovi</li> <li>• Godišnje provedena najmanje jedna nacionalna kampanja usmjerena na informiranje i edukaciju mladih, roditelja i zajednice o važnosti zdravlja, nenasilja i tolerancije te o vodećim zdravstveno-socijalnim problemima mladih</li> </ul>

## 5. AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U DRUŠTVU

Osnova ciljeva i mjera područja „Aktivno sudjelovanje mladih u društvu“ jest koncept aktivnog građanstva, odnosno aktivnog građanina. Taj koncept, pak, počiva na stavu da „biti građanin“ nije samo status (pravni status na temelju kojeg posjedujemo određena prava i zahtijevamo od državnih i društvenih institucija da nam osiguraju ostvarenje tih prava), nego i uloga (kontinuirano sudjelovanje u životu zajednice te u njenom osmišljavanju i kreiranju).

U tom smislu, pojam „aktivni mladi“ (ili „biti aktivna mlada osoba“, „biti aktivan građanin mlade dobi“), s jedne strane, podrazumijeva „vježbanje“ mladih za preuzimanje i prakticiranje uloge aktivnog građanina u različitim segmentima društvenog života, kroz različite institucionalne i izvaninstitucionalne projekte i aktivnosti, dok s druge strane podrazumijeva mogućnost da projekti i aktivnosti koje mladi koncipiraju i provode konkretno pridonose podizanju opće razine kritičkog mišljenja i javne rasprave u društvu, promjeni društvene klime i rješavanju pojedinih društvenih problema.

U razvijanju mladih kao aktivnih građana u društvu, koji tom društvu pridonose, mijenjaju ga, su-oblikuju i propituju, značajnu ulogu igraju i organizacije civilnog društva koje mladim ljudima često služe kao ulaz u takve društvene uloge aktivnih građana i koje ih potom afirmiraju i njeguju. Civilno društvo, kao nezaobilazan akter u održavanju i razvoju demokracije, ima zadaću, zajedno s donositeljima odluka, kreatorima javnih politika i društvenih agendi, budno motriti kako se te odluke, politike i agende donose i provode, a osobito imaju zadaću sudjelovati u stvaranju novih naraštaja koji će te zadaće preuzimati. U tom smislu, civilno je društvo jedno od najznačajnijih "proizvođača" aktivnih građana.

S obzirom na navedeno, Nacionalni program za mlade jest podloga za tako shvaćenu ulogu i zadaće mladih u društvu kako u smislu stvaranja poticajne atmosfere, tako i u smislu osiguravanja materijalnih preuvjeta.

Umjesto da se mlade smatra „problemom“ koji treba nekako riješiti, treba rješavati načelne i konkretne probleme s kojima se mladi suočavaju i koje oni sami prepoznaju kao probleme. A umjesto da se na mlade gleda kao na „resurs društva“ treba ih tretirati kao aktivne sudionike društvenog i političkog života već sada i ovdje.

Kao jedan od ključnih problema u ovome području, uočen je manjak sustavnog ulaganja u infrastrukturu za rad i djelovanje mladih. Pasivnost mladih u društvenom i političkom pogledu u velikoj je mjeri rezultat nepoticajnog okruženja i nepostojanja materijalnih uvjeta za osmišljavanje i provedbu aktivnosti koje bi bile usmjerene na informiranje, obrazovanje, osvještavanje i organiziranje mladih.

Tendencijama koje pridonose pasivizaciji mladih („virtualizacija“ druženja; provođenje slobodnog vremena u komercijalnim prostorima; okupiranost sadržajima koji ne zahtijevaju nikakav intelektualni i fizički angažman; „odlijepljenost“ od društvenog i političkog života u lokalnoj zajednici i na nacionalnoj razini; itd.) treba se pokušati suprotstaviti razvijanjem poticajnog okruženja za rad i djelovanje mladih, ponajprije kroz udruge mladih i za mlade, ali i kroz neformalne inicijative mladih.

Jednu od ključnih uloga pritom imaju klubovi i centri za mlade. Oni mogu biti inkubatori ideja i inicijativa jer tamo se, ako postoje materijalni uvjeti, mogu organizirati i provoditi različite aktivnosti: kulturne, medijske, sportske, socijalno-volonterske, društveno-političke i

dr. Koncept klubova i centara za mlade – kao autonomnih prostora koje vode mladi za mlade – valja gledati kao sjeme aktivnog građanstva. Takvi prostori su, općenito gledajući, prilika za samoorganiziranje mladih, izgradnju vlastitih punktova, mreža i struktura, a konkretnije, oni su garancija da će se, uz odgovarajuću potporu, koncipirati i prakticirati različiti programi i projekti mladih i za mlade, usmjereni na njihovo socijalno aktiviranje.

Također, valja spomenuti kako značajnu ulogu nose i informativni centri za mlade. U Hrvatskoj djeluju 4 regionalna info-centra i njihova se glavna uloga očituje u podršci udrugama mladih i za mlade koje se u svojim lokalnim sredinama žele baviti informiranjem mladih, te u informativnim i savjetodavnim aktivnostima za mlade u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. S ciljem razvoja sustava organiziranog informiranja i savjetovanja mladih u Hrvatskoj, regionalni informativni centri za mlade preuzimaju razvojnu ulogu uz podršku Zajednice informativnih centara za mlade u Hrvatskoj, te u suradnji s Europskom agencijom za informiranje i savjetovanje mladih. Lokalni informativni centri za mlade usmjereni su na manja lokalna područja i u svom radu vezani su za regionalne informativne centre za mlade (Informativni centri za razvoj sustava informiranja i savjetovanja mladih) koji im pružaju podršku u svakodnevnom radu te daju smjernice za budući razvoj i širenje.

Stoga, u ovom aspektu, uloga državnih institucija ne bi bila da definiraju sadržaj aktivnosti mladih i da usmjeravaju te procese, nego da osiguraju materijalne preduvjete za slobodan, kreativan i socijalno angažiran rad mladih, odnosno da osiguraju podlogu i okvir za samoorganizirane djelatnosti mladih.

Pod tim vidom treba promatrati predložene mjere: dodjela prostora na korištenje udrugama mladih i za mlade; osiguravanje programske potpore udrugama koje pružaju usluge klubova i centara za mlade; osiguravanje programskih i projektnih podrški udrugama mladih i za mlade; osiguravanje institucionalnih podrški udrugama mladih i za mlade.

Kako bi se osigurali kontinuitet i održivost aktivnosti udruga mladih i za mlade<sup>11</sup>, a u tom smislu i uspjeh i trajnost raznolikih aktivnosti koje su prethodno naznačene, Radna podskupina razmatrala je mogućnost institucionalnih inovacija vezanih uz unapređenje sustava dodjele financijskih podrški udrugama mladih i za mlade. U tom smislu, kroz širu analizu i dugoročne projekcije, trebalo bi posebno razmotriti potrebu osnivanja Zaklade za mlade.

Ovaj nacionalni program za mlade predstavlja iskorak u osiguravanju održivosti udruga mladih i za mlade time što je prepoznata potreba da se osigura nekoliko različitih tipova podrški, a koje su usklađene s time koje i kakve usluge pružaju udruge mladih i za mlade te koje i kakve djelatnosti obavljaju. Specifičnost sektora mladih, odnosno udruga mladih i za mlade leži, između ostaloga, i u obilježenošću visokom fluktuacijom ljudi koji provode programe i projekte te koji vode i upravljaju udrugama mladih i mlade. Također, te udruge služe za razvijanje i unapređenje kvalitete života i rada kako korisnika udruga tako i osoba koje te programe i razvijaju. Sukladno navedenom, ovaj Nacionalni program za mlade prepoznaje i afirmira: a) potrebitost različitih vrsti podrške udrugama mladih i za mlade s

---

<sup>11</sup> Udruge mladih i za mlade su udruge koje su sukladno statutu, ciljno i prema djelatnostima opredijeljene za rad s mladima i za mlade. Udrugom mladih smatra se pravna osoba registrirana sukladno Zakonu o udrugama, u kojoj većinu članova svih upravljačkih tijela čine mladi, sukladno statutu udruge. Udrugom za mlade smatra se pravna osoba registrirana sukladno Zakonu o udrugama, opredijeljena za rad s mladima i za mlade, sukladno statutu udruge.



ciljem osiguravanja njihove stabilnosti i razvoja te b) nužnost kvalitetnog provođenja, nadzora i evaluacije korištenja svih uvedenih različitih vrsti podrške.

Budući da navedeno predstavlja novi razvojni moment u sektoru mladih, potrebno je analizirati jesu li kapaciteti postojećeg ministarstva i suradnih tijela dostatni za kvalitetno provođenje različitih vrsti podrške koji su ovdje uvedeni te postoji li mogućnost da se ovaj razvojni moment komplementarno nadopuni osnivanjem Zaklade za mlade koja bi osigurala daljnju stabilizaciju i razvoj sektora mladih, a imajući na umu da je i sam razvoj zakladništva u RH prepoznato kao nužno i potrebno.

Aktivno sudjelovanje mladih u društvu i politička participacija pitanje je koje treba razmatrati u skladu s načelima supsidijarnosti, odnosno stavljajući naglasak na aktiviranje mladih na lokalnoj razini, u neposrednoj društvenoj zajednici, gdje se prvenstveno prepoznaju problemi mladih i gdje se ti problemi lakše mogu rješavati, što implicira i da bi mladi bili zainteresiraniji za socijalno-političku participaciju.

Međutim, društveno i političko djelovanje mladih ne može se reducirati samo na djelovanje u okviru političkih stranaka i državnih institucija (vijeća, savjeti itd.), pa čak niti na djelovanje samo u okviru udruga (za mlade i općenito), nego treba uzeti u obzir i neformalne grupe i inicijative, posvećene konkretnim lokalnim problemima.

Nadalje, kulturne aktivnosti mladih i kulturni sadržaji koji su namijenjeni mladima tijesno su povezani s onim što je razmatrano pod imenom „Aktivni mladi“ jer, kulturna dimenzija u užem smislu, kao prostor razvijanja kreativnosti, pridonosi stvaranju političke kulture i poticajnog društvenog okruženja čak i kada kulturne i umjetničke djelatnosti nemaju neposredno vidljivog „društvenog utjecaja“.

Naposljetku, mediji i medijski sadržaji koji su namijenjeni mladima i koje mladi sami stvaraju važan su preduvjet „aktiviranja mladih“. Posebno treba naglasiti medijsko djelovanje koje osmišljavaju i provode mladi, a u tom smislu treba na različite načine poticati kako otvaranje prostora za mlade u postojećim javnim medijima, tako i njihovo samoorganizirano i kreativno stvaranje vlastitih medija, elektroničkih (radio, televizija, Internet) i tiskanih (novine, časopisi, fanzini, newsletteri, itd.).

Nadalje, u Hrvatskoj gotovo uopće ne postoje informativni medijski sadržaji za mlade te u deficitu medijskog prostora namijenjenog kvalitetnom informiranju mladih, teme koje su važne za socijalnu inkluziju mladih su ili marginalizirane ili im se pristupa populistički. S tim u skladu, mlade je, s ciljem njihove socijalne inkluzije, potrebno kvalitetnije informirati o svim prioritetnim temama definiranim Nacionalnim programom za mlade.

Unatoč razvoju komunikacijskih tehnologija, zbog svojevrstne medijske izoliranosti, mladi generalno nisu dovoljno povezani, nemaju potpun pregled mogućnosti i djelovanja mladih niti u vlastitom gradu, ne poznaju probleme i primjere dobre prakse u drugim sredinama te su spoznajno i kritički o problematici mladih ograničeni na relativno uzak krug svojih prijatelja i poznanika. Razvoj medija usmjerenih prema mladima doprinosi smanjenju tog negativnog trenda te posljedično boljoj informiranosti mladih o mladima, a time potencijalno i boljoj povezanosti mladih iz različitih socijalnih i geografskih kategorija. Sukladno tome, zadaća Nacionalnog programa za mlade jest i pružiti odgovarajući okvir podrške razvoju informativnih centara za mlade.

Prema Svjetskom izvješću o stanju volonterstva, mladi ljudi predstavljaju ogroman potencijal za razvoj te je stoga iznimno važno podržati sve oblike njihovog aktivnog sudjelovanja, uključujući i volontiranje. U vremenu u kojem živimo poticanje mladih na volontiranje ima višestruku važnost. Osim što predstavlja izvor društvene energije za pomoć skupinama u potrebi, ono je i iskustveni način osnaživanja mladih za aktivnu građansku ulogu u razvoju socijalnog i demokratskog društva. Jednako važnu ulogu volonterstvo ima u razvoju samopoštovanja i vrijednih socijalnih vještina važnih za razvoj svakog pojedinca.

Uključivanje mladih u volonterske aktivnosti otvara prostore u kojima će mladi ljudi moći slobodno izraziti svoje mišljenje u traganju za odgovorima na potrebe zajednice. Volontiranje je izvrstan način da mladi budu produktivni i aktivni članovi zajednice tijekom svog odrastanja u aktivnostima primjerenima njihovoj dobi, tjelesnom i intelektualnom stupnju razvoja i vještinama koje ne predstavljaju rizik za njihovo zdravlje, razvoj i uspjeh u izvršavanju svakodnevnih obveza. Takav tip aktivnog sudjelovanja ima značajne i dugotrajne učinke jer se za budućnost oblikuje osoba svjesna sebe i svoje okoline, svojih potreba i mogućnosti, kao i potreba i mogućnosti zajednice koja ju okružuje. Mladi mogu razvijati i jačati svoje stavove i vrijednosti te mogu upoznavati sebe u odnosu na druge i na potrebe okoline. Promjene u globalnoj ekonomiji suočavaju mlade sa smanjenim mogućnostima za sudjelovanje u društveno-političkom životu što ih čini skupinom u riziku od socijalnog isključivanja. Upravo stoga zapošljavanje predstavlja jedan od najvažnijih načina za opstanak ili povratak u aktivan društveni život. Volontiranje, osim što snažno doprinosi osobnoj afirmaciji i općem dobru, predstavlja način za stjecanje znanja i vještina koje mogu biti korisne i za tržište rada.

#### **Cilj 5.1.: RAZVIJATI POTICAJNO OKRUŽENJE ZA RAD I DJELOVANJE UDRUGA MLADIH I ZA MLADE**

<b>MJERA 5.1.1.</b>	<b>Analiza potreba i mogućnosti osnivanja Zaklade za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske organizacije civilnog društva akademska zajednica
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Analizirati potrebe i mogućnosti osnivanja Zaklade za mlade
2016.	2. Na temelju analize izraditi preporuke o potrebi osnivanja Zaklade za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<u>Indikatori ishoda:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Preporuke usmjerene unapređenju sustava financiranja udruga mladih i za mlade</li> <li>• Institucionalni okvir dodjele financijskih podrški udrugama mladih i za mlade je unaprijeđen</li> </ul> <u>Indikatori rezultata:</u> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Metodologija analize potreba i mogućnosti osnivanja Zaklade za mlade pripremljena je i raspravljena na Savjetu za mlade Vlade RH</li> <li>• Izrađeni su analiza i preporuke o potrebi osnivanja Zaklade za mlade</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Analiza s preporukama raspravljena je na sjednici Savjeta za mlade i Savjeta za razvoj civilnog društva</li> </ul>
--	---

<b>MJERA 5.1.2.</b>	<b>Osiguravanje projektnih, programskih i institucionalnih podrški udrugama mladih i za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Provesti natječaj za projektne, programske i institucionalne podrške udrugama mladih i za mlade
2015. i kontinuirano	2. Redovito evaluirati financirane programe na godišnjoj osnovi i na kraju trogodišnjeg razdoblja
2015. i kontinuirano	3. Izraditi godišnje izvještaje o teritorijalnoj raspodjeli dodijeljenih podrški
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile podršku</li> <li>• Broj udruga koje prijavljuju programske podrške u odnosu na projektne podrške</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile podršku, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Broj dodijeljenih podrški udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na broj udruga koje su ostvarile podršku u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Broj dodijeljenih programskih potpora u odnosu na projektne potpore</li> <li>• Ukupan iznos dodijeljenih potpora godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ispunile svoje obveze u provođenju i administriranju svojih programskih potpora</li> <li>• Broj udruga koje su zadržale isti broj ili povećale broj zaposlenih u razdoblju od početka do kraja ostvarivanja potpore</li> <li>• Broj udruga koje u izvještajima prikazuju povećan opseg svojih aktivnosti</li> <li>• Upute za prijavitelje sadrže razrede te minimalne i maksimalne iznose financijskih potpora</li> </ul>

<b>MJERA 5.1.3.</b>	<b>Osiguravanje programske potpore udrugama koje pružaju usluge klubova za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Provesti natječaj za programske potpore udrugama koje pružaju usluge klubova za mlade
2015.	2. Revidirati i unaprijediti kriterije za dodjelu financijskih potpora klubovima za mlade
2015. i kontinuirano	3. Redovito evaluirati financirane programe na godišnjoj osnovi i na kraju trogodišnjeg razdoblja
2015. i kontinuirano	4. Izraditi godišnje izvještaje o teritorijalnoj raspodjeli dodijeljenih potpora
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu</li> <li>• Broj udruga koje prijavljuju programske potpore u odnosu na projektne potpore</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na broj udruga koje su ostvarile potporu u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Kriteriji za dodjelu financijskih potpora klubovima za mlade revidirani i unaprijeđeni</li> <li>• Ukupan iznos dodijeljenih potpora godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ispunile svoje obveze u provođenju i administriranju svojih programskih potpora</li> <li>• Upute za prijavitelje sadrže razrede te minimalne i maksimalne iznose financijskih potpora</li> </ul>

<b>MJERA 5.1.4.</b>	<b>Osiguravanje programskih potpora udrugama koje pružaju usluge centara za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Izraditi kriterije za djelovanje centara za mlade
2015.	2. Provesti natječaj za programske potpore udrugama koje pružaju usluge centra za mlade
2015. i kontinuirano	3. Redovito evaluirati financirane programe na godišnjoj osnovi i na kraju trogodišnjeg razdoblja
2015. i kontinuirano	4. Izraditi godišnje izvještaje o teritorijalnoj raspodjeli dodijeljenih potpora
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na broj udruga koje su ostvarile potporu u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Ukupan iznos dodijeljenih potpora godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ispunile svoje obveze u provođenju i administriranju svojih programskih potpora</li> <li>• Upute za prijavitelje sadrže razrede te minimalne i maksimalne iznose financijskih potpora</li> </ul>

<b>MJERA 5.1.5.</b>	<b>Dodjeljivanje useljivih prostora na korištenje udrugama mladih i za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Državni ured za upravljanje državnom imovinom
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. U sklopu godišnjih natječaja za dodjelu useljivih prostora udrugama, osigurati dodjelu udrugama mladih i za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj udruga mladih i za mlade koje se prijavljuju za dodjelu prostora na korištenje</li> <li>• Broj udruga mladih i za mlade koje se prijavljuju za dodjelu korištenja prostora, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Broj dodijeljenih prostora udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na udruge koje se dobile prostore na korištenje u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> <li>• Izrađen godišnji izvještaj o dodjeli prostora na korištenje udrugama mladih i za mlade prema teritorijalnom kriteriju</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj dodijeljenih prostora udrugama mladih i za mlade kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> </ul>

<b>MJERA 5.1.6.</b>	<b>Podupirati razvoj sustava informiranja i savjetovanja mladih te poticati osnivanje lokalnih informativnih centara za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Zajednica Informativnih centara za mlade u Hrvatskoj
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Osigurati programske potpore Regionalnim info-centrima za mlade u 4 makroregionalna centra
2015. i kontinuirano	2. Redovito evaluirati financirane programe na godišnjoj osnovi i na kraju trogodišnjeg razdoblja
2015. i kontinuirano	3. Provoditi natječaje za projektne potpore udrugama koje pružaju usluge lokalnih info-centara za mlade
2015. i kontinuirano	4. Izraditi godišnje izvještaje o teritorijalnoj raspodjeli dodijeljenih potpora
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na broj udruga koje su ostvarile potporu u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> </ul>

	<p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj dodijeljenih potpora udrugama godišnje i kumulativno (do kraja provedbe mjere)</li> <li>• Ukupan iznos dodijeljenih potpora godišnje i kumulativno (do kraja provedbe mjere)</li> <li>• Broj udruga koje su uspješno ispunile svoje obveze u provođenju i administriranju svojih programskih potpora</li> <li>• Upute za prijavitelje koje sadrže razrede te minimalne i maksimalne iznose financijskih potpora</li> <li>• Broj educiranih osoba koje provode informiranje i savjetovanje mladih</li> </ul>
--	---

**Cilj 5.2.: OSIGURATI AKTIVNO SUDJELOVANJE MLADIH U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA**

<b>MJERA 5.2.1.</b>	<b>Osiguravanje uvjeta za provedbu Strukturiranog dijaloga s mladima u Republici Hrvatskoj</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Nacionalna radna skupina za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima u Republici Hrvatskoj
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Osigurati administrativno-tehničku te financijsku podršku za provedbu strukturiranog dijaloga s mladima
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Savjet za mlade nakon svakog 6-mjesečnog ciklusa strukturiranog dijaloga razmatra zaključke i preporuke procesa strukturiranog dijaloga</li> <li>• Relevantni dionici integriraju zaključke i preporuke strukturiranog dijaloga u svoj rad</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• U svakom 6-mjesečnom ciklusu strukturiranog dijaloga održana su najmanje 3 sastanka Nacionalne radne skupine</li> <li>• Izrađen plan i program savjetovanja s mladima za svaki 6-mjesečni ciklus strukturiranog dijaloga</li> <li>• Provedene aktivnosti savjetovanja s mladima na lokalnoj i nacionalnoj razini</li> <li>• Broj mladih koji sudjeluju u savjetodavnom procesu</li> <li>• Izrađen nacionalni izvještaj nakon svakog 6-mjesečnog ciklusa strukturiranog dijaloga</li> </ul>

<b>MJERA 5.2.2.</b>	<b>Poticanje izrade i praćenja lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Provesti natječaj za sufinanciranje izrade lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade
	2. Izraditi metodologije evaluacije lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Osigurana financijska potpora za izradu i donošenje lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade</li> <li>• Lokalni i područni (regionalni) programi za mlade su održiviji</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj sufinanciranih lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade</li> <li>• Broj donesenih lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade</li> <li>• Broj provedenih lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade</li> <li>• Broj lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade koji zadovoljavaju minimalne standarde kvalitete u skladu s kriterijima evaluacije.</li> </ul>

<b>MJERA 5.2.3.</b>	<b>Osiguranje edukacije za članove savjeta mladih</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Provoditi programe edukacija za članove savjeta mladih
2015. i kontinuirano	2. Evaluirati provedene programe edukacije
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Pozitivni učinci u radu savjeta mladih čiji su članovi sudjelovali u programima edukacije empirijski su utvrđeni do kraja 2017.</li> <li>• Standardi rada Savjeta mladih izmijenjeni su i dopunjeni u skladu s rezultatima evaluacije</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Standardi provedbe programa edukacija za članove savjeta mladih raspravljeni su i usvojeni na Savjetu za mlade Vlade RH do kraja 2015.</li> <li>• Broj edukativnih programa za članove savjeta mladih koji se organiziraju i održavaju na godišnjoj razini</li> <li>• Broj članova savjeta mladih koji sudjeluju u programima edukacije na godišnjoj razini</li> </ul>



	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj educiranih članova savjeta mladih koji dolaze iz mjesta s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>• Izrađena analiza o broju i postotku sudionika programa edukacija članova savjeta mladih, a s obzirom na njihovu teritorijalnu zastupljenost, godišnje i kumulativno (do kraja provedbe mjere)</li> </ul>
--	--

<b>MJERA 5.2.4.</b>	<b>Praćenje sudjelovanja mladih u izborima na nacionalnoj te lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini</b>
<b>NOSITELJ</b>	Državno izborno povjerenstvo
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Ministarstvo uprave
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Pratiti (statistički) dobnu strukturu kandidata na kandidacijskim listama i rezultata kandidata na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor, izborima za članove u Europski parlament iz Republike Hrvatske te izborima za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave dobne skupine mladih do 30 godina
2015. i kontinuirano	2. Izrađivati i na internetskoj stranici Državnog izbornog povjerenstva objavljivati izvještaje o udjelu mladih kandidata na kandidacijskim listama i mladih kandidata koji su izabrani u Hrvatski sabor, Europski parlament te predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, s posebnim osvrtom na njihov spol
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Javnosti su dostupni ažurirani podaci o sudjelovanju mladih kandidata u postupcima provedbe izbora za Hrvatski sabor, izbora članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske te izbora za predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te udio mladih žena koje se kandidiraju</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Prilikom provedbe izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, izbora za članove u Europski parlament iz Republike Hrvatske i izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pregled dobne strukture kandidata na kandidacijskim listama i rezultata kandidata</li> <li>• Prilikom provedbe izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, izbora za članove u Europski parlament iz Republike Hrvatske i izbora za članove u predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, izrađeni i objavljeni izvještaji o udjelu mladih kandidata na kandidacijskim listama te mladih kandidata koji su izabrani u Hrvatski sabor, Europski parlament i predstavnička tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, s posebnim osvrtom na njihov spol</li> </ul>

<b>MJERA 5.2.5.</b>	<b>Informiranje mladih o postojanju instrumenata, organizacija i tijela koji štite njihove interese, osobito tijela na nacionalnoj i županijskoj razini</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Provoditi sustavno i kontinuirano informiranje mladih o postojanju instrumenata, organizacija i tijela koje štite njihove interese, osobito tijela na nacionalnoj i županijskoj razini
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikator ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Osiguran pristup informacijama o postojanju instrumenata, organizacija i tijela koji štite njihove interese osobito tijela na nacionalnoj i županijskoj razini</li> </ul> <p><u>Indikator rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađena posebna info rubrika web stranice ministarstva nadležnog za mlade, namijenjena informiranju mladih o postojanju instrumenata, organizacija i tijela koje štite njihove interese, osobito tijela na nacionalnoj i županijskoj razini</li> </ul>

**Cilj 5.3.: POVEĆATI BROJ, KVALITETU I DOSTUPNOST VOLONTERSKIH PROGRAMA ZA MLADE**

<b>MJERA 5.3.1.</b>	<b>Podržavanje projekata udruga koji uključuju mlade volontere te udruga mladih i za mlade koje potiču samoorganizaciju mladih kroz volontiranje</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Na godišnjoj osnovi provesti natječaj s ciljem podržavanja projekata koji uključuju mlade volontere i potiču samoorganiziranje mladih kroz volontiranje
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj volonterskih projekata za mlade kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> <li>• Broj mladih volontera kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Provedeni natječaji za projekte udruga koji uključuju mlade volontere te udruga mladih i za mlade koje potiču samoorganizaciju mladih kroz volontiranje</li> <li>• Broj prijavljenih projekata i odobrenih financijskih potpora kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> </ul>

## 6. KULTURA I MLADI

Kultura značajno doprinosi formiranju identiteta i osjećaju pripadnosti pojedinaca u zajednici. Također, ona utječe na stvaranje novog simboličkog polja i doprinosi konstrukciji društvenih vrijednosti. Simboličke, kulturne i društvene vrijednosti temeljene na načelima otvorenosti, raznolikosti, solidarnosti, socijalnoj koheziji i suradnji ključno su mjerilo i pretpostavka razvoja odgovornog, uključivog, tolerantnog i ravnopravnog društva. Kultura tako može igrati važnu ulogu i u formiranju stavova i vrijednosti mladih osoba, i može imati bitne pozitivne učinke na socijalizaciju, osobnu formaciju i društvenu afirmaciju mladih. Pritom kultura nije samo važan aspekt provođenja slobodnog vremena mladih, odnosno mladi ne samo da mogu biti korisnici kulturnih događanja i konzumenti kulturnih proizvoda, već često mladi djeluju (pro)aktivno, kroz različite oblike samoorganiziranja u području umjetnosti i kulture. Koristeći dostupne resurse, mladi djeluju kao samostalni akteri u proizvodnji kulturnih sadržaja od interesa za opće i javno dobro, a koji su dostupni drugim mladima i otvoreni za javnost. S obzirom da mladi predstavljaju heterogenu skupinu i da su njihove potrebe različite, kada je riječ o kulturi i mladima potrebno je, kao i u svim drugim područjima, razmotriti nekoliko različitih aspekata, od obrazovanja, preko različitih oblika pristupa kulturnom životu do provođenja istraživanja u ovom polju.

Svjedoci smo sve većih promjena u formalnom sustavu obrazovanja, a posljednjih godina možemo pratiti i promjene u sustavu općeg obrazovanja u osnovnim i srednjim školama, koje se između ostaloga odnose na smanjenje broja nastavnih sati likovne i glazbene kulture. Također je zamjetan trend sve manjeg broja dodatnih aktivnosti u području umjetnosti i kulture dostupnih učenicima izvan obaveznih nastavnih aktivnosti. Pritom su oblici posebnog umjetničkog obrazovanja poput glazbenog, likovnog i plesnog obrazovanja prvenstveno usmjereni darovitim učenicima s izraženim sklonostima, čime se zanemaruje važnost obrazovanja u kulturi i umjetnosti opće populacije mladih. Osim toga posljednjih je godina, zbog rastućeg siromaštva u Hrvatskoj i visokih troškova posebnog umjetničkog obrazovanja, dostupnost posebnog umjetničkog obrazovanja sve manja i mladima s izraženim talentima. Istovremeno u sustavu srednjeg i visokog obrazovanja izostaju sadržaji iz područja suvremenih kritičkih umjetničkih i kulturnih praksi, kulturnog menadžmenta, suvremene kritičke teorije, kulturne politike itd. Ubrzane promjene na tržištu rada i njegova neusklađenost sa sustavom obrazovanja stavljaju veliki pritisak na obrazovanje u području umjetnosti i društveno-humanističkih znanosti, stvarajući javnu percepciju o takvom obrazovanju kao tržišno neiskoristivom i društveno redundantnom.

Obrazovanje i profesionalni razvoj kako mladih umjetnika, tako i mladih kulturnih djelatnika (producenti, kustosi, kritičari, menadžeri u kulturi, teoretičari i drugi) nedovoljno su razvijeni. Ove su okolnosti jasna posljedica tradicionalnog i zastarjelog pristupa sustavu obrazovanja, ali istovremeno i rezultat usmjerenja da se, i u sustavu obrazovanja, naglasak stavi na potrebe tržišta i materijalne vrijednosti i time zanemari procesualnost i stvaranje novih vrijednosti, a samim time i razvoj kulturnog, simboličkog i društvenog kapitala. Posljedice ovih trendova mogu biti dalekosežne za područje kulture i umjetnosti što se vrlo vidljivo može odraziti i na razvoj društva u cjelini. Osim toga, nemogućnost profesionalnog napredovanja te nemogućnost ostvarivanja obrazovnih ambicija, koje izlaze iz obuhvata formalnog obrazovnog programa, rezultira frustracijom, nezadovoljstvom i predstavlja stvarnu opasnost za odustajanje od djelovanja. Tako se gubi onaj potencijal koji je ključan za razvoj svakog, pa i ovog područja – ljudski resursi. Osim toga, razvoj i širenje publike podrazumijeva sustavno bavljenje kako postojećom, tako i potencijalnom budućom publikom, što svakako mora

uključiti formalni, kao i neformalni sustav obrazovanja u polju kulture i umjetnosti. U cilju postizanja pomaka u ovom području i stvaranja nove mlade publike, ali i buduće publike kulturnih i umjetničkih programa, neophodno je stvoriti uvjete za njihov razvoj te otvoriti kanale za nadopunu postojećih obrazovnih programa. S obzirom na sve navedeno potrebno je promovirati i pružati kontinuiranu potporu kulturnim sadržajima u obrazovnom sustavu, kroz formalne i neformalne programe iz suvremenih kulturnih i umjetničkih praksi, što je obuhvaćeno mjerom broj 1, "Promicanje obrazovanja mladih u suvremenoj kulturi i umjetnosti".

S ovim aspektom obrazovanja na svim razinama (osnovnoškolsko, srednjoškolsko, visokoškolsko, cjeloživotno i strukovno obrazovanje) vrlo je blisko vezano pitanje pristupa mladih kulturnom životu. Međutim njihov je pristup često vrlo ugrožen zbog različitih razloga - nedostatak vremena i/ili novca, ponuda koja ne odgovara stvarnim potrebama mladih, neadekvatnost i nedostatnost organizacijskih resursa, nedostatna potpora kulturnom i umjetničkom izražavanju mladih i za mlade, geografska ograničenja - život u slabije razvijenim sredinama, neadekvatan javni prijevoz, itd. Studije i istraživanja koje je prethodnih godina provela Europska komisija (npr. InterArts, *Access of Young people to Culture. Final Report*) pokazale su da je osiguravanje pristupa mladima (kao akterima i organizatorima, korisnicima, kupcima, konzumentima, publici) kulturi i umjetnosti jedan od ključnih preduvjeta za njihovo puno sudjelovanje u društvu. U tim studijama pristup različitim oblicima kulturnog života je shvaćen kao fundamentalno pravo mladih da sudjeluju u društvu kao njegovi članovi. Bez adekvatnog pristupa kulturnom životu mladi nemaju jednake mogućnosti razvoja svojih društvenih i kulturnih veza i kapitala. Tek uz razvijanje različitih mogućnosti olakšanog pristupa i uz mogućnost raznolikog pristupa organizacijskim, izvedbenim i institucionalnim resursima, potom svim kulturnim i umjetničkim programima moguće je jačati svjesnost o važnosti zajedničke kulturne baštine, suvremenih i živih kulturnih i umjetničkih praksi kao i promocije uloge aktivnog građanstva. Pritom je, prilikom razmatranja problematike pristupa mladih različitim oblicima kulturnog života, vrlo važno voditi računa o razlikama u načinima olakšavanja pristupa s obzirom na urbano, odnosno ruralno okruženje.

Kada je riječ o pristupu mladih kulturnim i umjetničkim programima, državne institucije na raspolaganju imaju različite mjere politika kojima mogu izravno potaknuti i olakšati pristup, od subvencioniranja ulaznica, preko sezonskih karata, organiziranih grupnih posjeta, slobodnog i besplatnog pristupa kulturnim događanjima i institucijama itd. Osim toga, uzimajući u obzir činjenicu da mnoge javne kulturne ustanove još uvijek nemaju osigurane pristupe objektima za osobe s invaliditetom i smanjenom pokretljivošću, tijela državne uprave trebaju posebno voditi računa i o ovom aspektu pristupa kulturi kako bi se omogućila primjerena pristupačnost građevinama javne namjene. Tako je odgovornost za privlačenje mladih kao redovnih korisnika u rukama donositelja odluka, ali isto tako pitanja vezana za olakšani pristup kulturnim objektima i sadržajima mora biti i visoko među prioritetima čelnih osoba i djelatnika kulturnih institucija i drugih organizacija u kulturi. Međutim, kako postojeći zakonodavni i institucionalni okvir ne sadrži rješenja vezana za prepreke pristupa mladih kulturi, ovu je problematiku važno uključiti u strateške dokumente kao što je Nacionalni program za mlade, posebne odluke nadležnih tijela državne uprave, akcijske planove i druge dokumente. Pored toga, mladi su snažno povezani s kreativnim i inovativnim upotrebama novih tehnologija i Interneta, i na sebi svojstven način akumuliraju, analiziraju i šire informacije i znanja, pa stoga digitalizacija kulturnih sadržaja danas predstavlja vrlo važan aspekt pristupa mladih kulturi. Digitalno okruženje općenito, a tako i u području kulture, može biti jedan od ključnih elemenata kulture mladih i kulture za mlade, a u nas još

uvijek nije dovoljno iskorišteno. Kada je riječ o širenju mogućnosti pristupa mladima kulturi svakako je važno uzeti u obzir i nedostatak informacija i znanja o različitim mogućnostima, pa je stoga važno razvijati različite oblike promotivnih kampanja, kao i sustave potpore za informacijske platforme, posebice medije organizacija civilnoga društva i medije u zajednici (*community* mediji), tiskane i elektroničke, koji se velikim dijelom obraćaju upravo mladima, a nerijetko mladi sudjeluju u njihovom radu, pa kao takvi predstavljaju ključan izvor informacija i širenja znanja o različitim aspektima i problemima vezanim za kulturu mladih i za mlade. S obzirom na sve navedeno definirana je mjera broj 2, "Omogućavanje jednakih prilika za pristup kulturi za sve mlade i posebice mlade u riziku od socijalne isključenosti".

Pristup mladima kulturnom životu moguć je i kroz njihovo aktivno sudjelovanje. Uključivanje mladih u kulturu, ne samo kao redovne i zainteresirane publike, već i kao proizvođača i sukreatora kulturnih aktivnosti može ih potaknuti na izražavanje vlastite kreativnosti čime će razvijati svoju osobnost i osjećaj pripadnosti zajednici. S godinama se naime pristup kulturi mijenjao, tako da su mladi pored klasičnih kanala počeli koristiti i nove dinamičnije kanale kroz koje prestaju biti samo puki konzumenti i korisnici kulturnih proizvoda i kulturnih događanja, te postaju aktivni kreatori, bilo kao umjetnici i izvođači, bilo kao organizatori kulturnih aktivnosti. Ova su iskustva posebno važna za osobni razvoj svake mlade osobe. Oblike samoorganiziranog djelovanja mladih najčešće nalazimo u civilnom društvu. U posljednjih 15-ak godina organizacije civilnog društva bitno su pridonijele afirmaciji mladih i njihovom aktivnom uključivanju u kulturni i širi društveni život. Govorimo o najrazličitijim oblicima kulture mladih (one aktivnosti koje osmišljavaju, organiziraju i provode mladi za mlade), ali i kulture za mlade (one aktivnosti koje doduše nisu isključivi rezultat samoorganiziranja mladih, ali koje prepoznaju mlade kao ključnu ciljnu skupinu i koje često afirmiraju aktivnost uključivanja mladih) – od klubova mladih i za mlade, širokog spektra umjetničkih, kulturnih i šire društvenih aktivnosti, preko niza manifestacija, festivala i pojedinih događaja najrazličitijih žanrova do permanentnih programa koji obuhvaćaju najrazličitije kulturne i umjetničke programe. Upravo je ovo područje ono koje je donekle postalo protuteža, ili barem nadopuna, visoko komercijaliziranoj ponudi kulture pukog konzumerizma ili je često, osobito u manjim i slabije razvijenim sredinama, jedini prostor organiziranog slobodnog vremena mladih. Pored toga, važno je istaknuti da je, zahvaljujući dinamici rada i načinu organizacije rada (uglavnom se radi o horizontalnim, a ne vertikalnim hijerarhijskim strukturama), upravo ovaj sektor taj koji je u stanju pratiti i primjereno odgovoriti na dinamiku promjena naglasaka specifičnih potreba i interesa mladih, ali istovremeno kreirati i nove trendove i tendencije. Tako ova kulturna scena može imati značajan (pozitivan) utjecaj na osobnu formaciju i društvenu afirmaciju mladih. Nadalje, upravo takva otvorena struktura omogućuje uključivanje i sudjelovanje velikog broja mladih, odnosno može potaknuti mlade da se iz pozicije konzumenta postave u poziciju proizvođača. Međutim, potpora kulturnim i umjetničkim projektima koji su namijenjeni mladima ili su pak mladi njihovi organizatori nije sustavna, pa je potrebno definirati prioritete svih kulturnih vijeća na nacionalnoj razini te kontinuirano i s primjerenim sredstvima podupirati raznolike kulturne aktivnosti mladih i za mlade. Stoga potpora raznolikim organizacijama civilnog društva u kulturi koje vode mladi i/ili provode programe za mlade i neformalne inicijative u ovom području treba biti ključni prioritet nacionalnog programa u aspektu kulture i mladih, kako je i sadržano u mjeri broj 3, "Osiguravanje potpore programima i aktivnostima kulture mladih i za mlade".

Pristup kulturnom životu moguće je povećati i kroz osiguravanje pristupa mladima različitim oblicima prostornih resursa i infrastrukturi za okupljanje mladih oko kulturnih aktivnosti i događanja, njihovo kreativno izražavanje i provođenje slobodnog vremena, prijenos znanja, stjecanje novih vještina iz različitih kulturnih i umjetničkih područja itd. Nedostatak adekvatnih prostornih resursa prepoznat je kao jedan od ključnih problema djelovanja mladih u području kulture, čime je dugoročno otežano njihovo djelovanje. Osiguravanjem prostora za kulturno djelovanje mladih i za mlade podiže se javna vidljivost i smanjuje marginaliziranost mladih u društvu. Činjenica da se djelovanje mladih veže uz određene javne prostore povećava mogućnost da mladi koji djeluju u kulturi i kultura za mlade zauzmu zasluženu poziciju u društvu. Stoga investiranje u kulturnu infrastrukturu, kako postojeću (poput klubova, centara itd.) tako i novu (primarno kroz prenamjenu postojećih napuštenih i devastiranih prostora, posebice pojedinih vojnih i industrijskih objekata, u vlasništvu države, ili neiskorištenih prostora javnih institucija, otvaranje postojećih kulturnih institucija prema kulturi mladih i za mlade), treba biti jedan od prioriteta povećanja pristupa mladima kulturi, kako je sadržano u mjeri broj 4, "Osiguravanje stabilnosti i razvoja prostornih resursa za provedbu programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade".

Puno sudjelovanje mladih u društvu i kulturnom životu podrazumijeva njihovu participaciju u svim područjima, ne samo obrazovanju, pristupu kulturnim događanjima i institucijama te samoorganiziranom djelovanju u kulturi, već i pristupu zapošljavanju u kulturi.

Pored osiguravanja različitih načina pristupa mladima kulturnom životu, a u svrhu prikupljanja podataka i uvida u potrebe i probleme mladih, ali i stvaranja podloge za unapređenje pristupa kulturnom životu, potrebno je sustavno provoditi istraživanja u polju kulture i mladih. Međutim, u dosadašnjoj praksi u području kulture suočavamo se s nedostatkom podataka koji se temelje na provedenim istraživanjima. Interes znanstvene zajednice za proučavanje ovog polja je skroman što je djelomično posljedica i nedostatka sredstava za provođenje istraživačkih poduhvata u području kulture i umjetnosti, kao i istraživačkih praksi Ministarstva kulture. U takvim okolnostima izostanka sustavnih istraživačkih interesa i refleksije o položaju, uvjetima proizvodnje, odnosima između različitih aktera i drugim aspektima djelovanja u kulturi, otežano je kreiranje dugoročnih strategija djelovanja u kulturi, kao i razumijevanje kompleksnosti ovog polja i svih njegovih pod-područja, što u okviru kulturne politike dovodi do polarizacije cjelokupnog kulturnog polja koje se najčešće svodi na suprotstavljene pozicije različitih sektora (javni, profitni, civilni). Kako bi se ovaj negativni trend promijenio potrebno je prije svega raspraviti o prioritetnim područjima u kojima je potrebno provesti istraživanja, potom definirati predmete istraživanja, formulirati istraživačka pitanja, razmotriti odgovarajuće metodologije itd. S obzirom da je područje kulture kompleksno polje koje se ne može svesti samo na brojčane indikatore i jednostavne žanrovske odrednice, vrlo je važno razvijati istraživačke interdisciplinarnе pristupe s posebnim naglaskom uključivanja kvalitativnih metoda. Pritom je područje kulture i mladih jedno od područja koje je potrebno sustavno istraživati kako bi se budući strateški dokumenti temeljili na relevantnim indikatorima i argumentima proizašlim iz istraživačkog rada i preporuka, a čime će se sveukupno doprinijeti osiguravanju kvalitetnog i olakšanog pristupa mladima kulturnom životu. Stoga je potrebno provoditi mjeru broj 6, "Provedba istraživanja u području kulture i mladih".

**Cilj 6.1.:** POVEĆATI BROJ KULTURNIH SADRŽAJA U OBRAZOVNOM SUSTAVU, KROZ FORMALNE I NEFORMALNE PROGRAME IZ SUVREMENIH KULTURNIH I UMJETNIČKIH PRAKSI, I ZA TO OSIGURATI KONTINUIRANU FINANCIJSKU POTPORU

<b>MJERA 6.1.1.</b>	<b>Promicanje obrazovanja mladih u suvremenoj kulturi i umjetnosti</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo kulture
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Osigurati kontinuiranu provedbu projekta "Ruksak (pun) kulture" u srednjim školama i povećati broj programa koji se kroz taj projekt provode
2014. i kontinuirano	2. Osigurati provedbu većeg broja dopunskih programa iz suvremenih kulturnih i umjetničkih praksi u srednjim školama
2014. i kontinuirano	3. Provoditi neformalne edukacijske programe iz područja suvremenih praksi u kulturi i umjetnosti namijenjene mladima
2014. i kontinuirano	4. Financijski podržavati i provoditi edukacijske programe vezane uz nove metode razvoja publike, a koji su namijenjeni kulturnim djelatnicima i umjetnicima koji provode programe za mlade
2014. i kontinuirano	5. Poticati kulturne institucije i organizacije na uvođenje novih metoda i unapređenje postojećih metoda razvoja publike kroz programe usmjerene mladima
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećan broj programa koji se provode kroz "Ruksak (pun) kulture" u srednjim školama (gimnazije i strukovne škole) za 50% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> <li>• Broj realiziranih dopunskih programa iz suvremenih kulturnih i umjetničkih praksi koji se realiziraju u srednjim školama (gimnazije i strukovne škole) povećan do 2017. za 100 novih programa u odnosu na 2013. godinu</li> <li>• Broj realiziranih neformalnih edukacijskih programa iz područja suvremenih kulturnih i umjetničkih praksi namijenjenih mladima povećan do 2017. za 150 novih programa u odnosu na 2013. godinu</li> <li>• Broj educiranih kulturnih djelatnika i umjetnika o metodama razvoja publike povećan u razdoblju 2014.- 2017. za 200 novih</li> <li>• Povećan broj programa kulturnih institucija i organizacija koji promoviraju nove metode ili unapređuju postojeće metode razvoja publike usmjerenih mladima za 30% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj srednjih škola, broj umjetničkih organizacija i udruga koje sudjeluju u provedbi programa te broj učenika koji su sudjelovali u izvedbi programa "Ruksak (pun) kulture"</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj srednjih škola: gimnazije i strukovne škole, broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u kojima se programi realiziraju, broj učenika koji su sudjelovali u programu</li> <li>• Broj udruga i umjetničkih organizacija koje provode neformalne edukacijske programe, broj jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave u kojima se neformalnih edukacijskih programi realiziraju, broj neformalnih edukacijskih programa, broj polaznika</li> <li>• Broj provedenih programa o metodama razvoja publike, broj kulturnih djelatnika i umjetnika koji su pohađali navedene programe</li> <li>• Broj programa kulturnih institucija i organizacija civilnog društva u kulturi koje provode programe usmjerene razvoju publike</li> </ul>
--	---

**Cilj 6.2.: OLAKŠATI SVIM MLADIMA, POSEBNO MLADIMA U RIZIKU OD SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI, PRISTUP KULTURI I KULTURNIM SADRŽAJIMA**

<b>MJERA 6.2.1.</b>	<b>Osiguravanje jednakih prilika za pristup kulturi svim mladima, posebice onima u riziku od socijalne isključenosti</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo kulture
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015. i kontinuirano	1. Subvencionirati kulturne programe (tradicionalne i suvremene) na nacionalnoj razini
2015. i kontinuirano	2. Podići razinu osviještenosti o važnosti osiguravanja pristupa mladima u kulturi
2015. i kontinuirano	3. Podržavati razvoj medija organizacija civilnoga društva i medija u zajednici ( <i>community media</i> ), kako tiskanih tako i elektroničkih
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Do kraja 2015. usvojena odluka o subvencioniranju pristupa svim mladima, s naglaskom na mlade u riziku od socijalne isključenosti, u svim javnim kulturnim institucijama kojima je osnivač Republika Hrvatska</li> <li>• Provedeno najmanje 50 različitih promotivnih aktivnosti vezano za pristup mladima u kulturi u RH u razdoblju od 2013. do 2017.</li> <li>• Broj javnih ustanova u kulturi kojima je osnivač RH, a koje omogućavaju subvencioniran pristup svim mladima, a posebice mladima u riziku od socijalne isključenosti, povećan na 20 institucija do 2017. godine</li> <li>• Broj javnih ustanova u kulturi koje su digitalizirale svoje umjetničke i kulturne sadržaje, a koji su dostupni i u potpunosti besplatni za opću javnost, uključujući mlade, povećan na 100 do 2017. godine</li> <li>• Povećan broj financijskih potpora te povećan iznos financijskih sredstava u okviru javnih poziva Ministarstva kulture za medije</li> </ul>



	<p>organizacija civilnoga društva i medije u zajednici (tiskani i elektronički) do 2017. u odnosu na 2013. godinu</p> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj kulturnih institucija i kulturnih organizacija koje provode promotivne aktivnosti vezano za pristup mladih kulturi, tip i vrsta promotivnih aktivnosti vezano za pristup mladih kulturi</li> <li>• Ukupni subvencionirani iznosi sredstava za ulaznice u javne ustanove u kulturi kojima je osnivač RH, broj i struktura mladih korisnika kojima su subvencionirani iznosi ulaznica</li> <li>• Broj kulturnih ustanova, popis djelatnosti iz područja umjetnosti i kulture u okviru kojih su sadržaji digitalizirani i dostupni javnosti, uključujući i broj programa prema djelatnostima</li> <li>• Broj javnih ustanova, popis djelatnosti iz područja umjetnosti i kulture u okviru kojih su sadržaji digitalizirani i dostupni javnosti, uključujući i broj programa prema djelatnostima</li> <li>• Broj podržanih elektroničkih i tiskanih medija organizacija civilnoga društva i medija u zajednici koji promoviraju sadržaje za mlade iz područja umjetnosti i kulture</li> </ul>
--	---

**Cilj 6.3.: OSIGURATI RAST FINANCIJSKE POTPORE TE POVEĆATI BROJ KULTURNIH I MEDIJSKIH PROGRAMA I AKTIVNOSTI MLADIH I ZA MLADE**

<b>MJERA 6.3.1.</b>	<b>Osiguravanje financijske potpore programima i aktivnostima kulture mladih za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo kulture
<b>SURADNIK U PROVEDBI</b>	Ministarstvo poduzetništva i obrta
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. U sva kulturna vijeća u djelokrugu rada Ministarstva kulture uključiti prioritete koji se odnose na programe i aktivnosti kulture mladih i za mlade
2014. i kontinuirano	2. Povećati broj financiranih programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade
2014. i kontinuirano	3. Podržavati mobilnost mladih umjetnika i organizacija mladih unutar i izvan Hrvatske
2014. i kontinuirano	4. Osigurati financiranje programa kulture mladih i za mlade u okviru javnih poziva za programe poduzetništva u kulturi
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Utvrđeni prioriteti za financiranje kulture mladih i za mlade pri svim kulturnim vijećima u djelokrugu rada Ministarstva kulture u 2014.</li> <li>• Povećan broj i povećani iznosi dodijeljenih potpora programima i aktivnostima kulture mladih i za mlade za svako kulturno vijeće u djelokrugu rada Ministarstva kulture za 50% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> </ul>

	<ul style="list-style-type: none"> <li>Povećan broj potpora i povećani iznosi potpora za programe kulture mladih i za mlade dodijeljenih u okviru javnih poziva Ministarstva kulture i Ministarstva poduzetništva i obrta za programe poduzetništva u kulturi za 40% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Broj i iznosi dodijeljenih potpora po djelatnostima kulturnih vijeća, broj organizacija mladih i za mlade uključenih u programe i aktivnosti kulture mladih i za mlade koji su ostvarili potporu u okviru poziva za programe javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske, broj mladih umjetnika koji sudjeluju u programima i aktivnostima kulture mladih i za mlade; broj dodijeljenih potpora za mobilnost mladih umjetnika i organizacija mladih unutar Hrvatske i međunarodno</li> <li>Broj organizacija mladih i za mlade kojima je dodijeljena potpora u okviru javnog poziva za programe poduzetništva u kulturi</li> </ul>
--	---

<b>MJERA 6.3.2.</b>	<b>Podupirati neprofitne medijske projekte mladih za mlade</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo kulture
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. – 2015.	1. Utvrditi kriterije za financiranje neprofitnih medijskih projekata mladih za mlade
2015. i kontinuirano	2. Putem natječaja financirati neprofitne medijske projekte mladih za mlade
2015. i kontinuirano	3. Evaluirati financirane projekte na godišnjoj osnovi
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu</li> <li>Broj udruga koje su uspješno ostvarile potporu, a registrirane su u mjestima s manje od 20.000 stanovnika</li> <li>Broj dodijeljenih potpora udrugama koje su registrirane u mjestima s manje od 20.000 stanovnika u odnosu na broj udruga koje su ostvarile potporu u mjestima s više od 20.000 stanovnika</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>Broj dodijeljenih potpora udrugama godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>Ukupan iznos dodijeljenih potpora godišnje i kumulativno (do kraja provedbene mjere)</li> <li>Broj udruga koje su uspješno ispunile svoje obveze u provođenju i administriranju svojih programskih potpora</li> <li>Upute za prijavitelje sadrže razrede te minimalne i maksimalne iznose financijskih potpora</li> </ul>

**Cilj 6.4.: OSIGURATI RAZNOLIKOST, RAZVOJ I STABILNOST PROSTORNIH RESURSA ZA PROVEDBU PROGRAMA I AKTIVNOSTI KULTURE MLADIH I ZA MLADE**

<b>MJERA 6.4.1.</b>	<b>Osiguravanje raznolikosti, stabilnosti i razvoja prostornih resursa za provedbu programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih Ministarstvo kulture
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU Državni ured za upravljanje državnom imovinom Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva Zaklada "Kultura nova"
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Osigurati odgovarajuće prostorne resurse u vlasništvu RH korisnicima za provedbu različitih programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade
2014. i kontinuirano	2. Osigurati održivost i razvoj prostornih i ljudskih resursa za provedbu programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade
2014. i kontinuirano	3. Podržavati postojeće te poticati razvoj novih programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade u okviru postojećih klubova i centara mladih i za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Povećan broj prostora u vlasništvu RH dodijeljenih korisnicima za provođenje različitih programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade za 50% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> <li>• Povećan broj i povećani iznosi potpora tijela državne uprave i drugih davatelja potpora iz državnog proračuna za održivost i razvoj prostornih i ljudskih resursa za provođenje programa i aktivnosti kulture mladih i za mlade za 50% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> <li>• Povećan broj i povećani iznosi potpora tijela državne uprave i drugih davatelja potpora iz državnog proračuna za kulturne i umjetničke programe realizirane u klubovima i centrima mladih i za mlade za 50% do 2017. u odnosu na 2013. godinu</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj, vrsta, namjena i veličina prostora, broj organizacija korisnica prostora</li> <li>• Broj i visina potpora, broj organizacija koje su ostvarile potporu, broj TDU-a te drugih davatelja potpora</li> <li>• Broj i visina potpora, broj klubova koji su realizirali potpore, broj centara koji su realizirali potpore, broj i vrsta realiziranih programa, broj TDU-a davatelja potpora</li> </ul>

**Cilj 6.5.: OSIGURATI ANALITIČKO-ISTRAŽIVAČKU PODLOGU ZA DJELOVANJE U PODRUČJU POTREBA, PROBLEMA I POTENCIJALA MLADIH U KULTURI**

<b>MJERA 6.5.1.</b>	<b>Provedba znanstvenih istraživanja u području kulture i mladih</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo kulture
<b>SURADNIK</b>	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Odrediti znanstveno-istraživačke prioritete u području kulture i mladih temeljene na metodološkom pluralizmu
2015.	2. Osigurati financijska sredstva za provedbu znanstvenih istraživanja u području kulture i mladih temeljenih na metodološkom pluralizmu
2016.	3. Uključiti kriterij metodološkog pluralizma među kriterije evaluacije izvještaja o znanstveno-istraživačkim projektima u području kulture i mladih
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Određeni znanstveno-istraživački prioritete u području kulture i mladih temeljeni na metodološkom pluralizmu</li> <li>• Kriterij metodološkog pluralizma uključen je među kriterije evaluacije izvještaja o znanstveno-istraživačkim projektima u području kulture i mladih</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj znanstveno-istraživačkih projekata u području kulture i mladih temeljenih na metodološkom pluralizmu kontinuirano raste po godišnjoj osnovi</li> </ul>

## 7. MLADI U EUROPSKOM I GLOBALNOM OKRUŽENJU

Područja Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine određena su prema strukturi Strategije za mlade EU, koja je na snazi od 2010.-2018. Sukladno tome, ovim Nacionalnim programom za mlade tematizira se i sudjelovanje mladih i organizacija mladih i za mlade iz Republike Hrvatske u procesima donošenja odluka i izradi politika za mlade na europskoj i globalnoj razini te njihova mobilnost.

Područje „Mladi i svijet“ Strategije za mlade EU počiva na suradnji država članica Europske unije Otvorenom metodom koordinacije, strukturiranim dijalogom s mladima, izradi izvješća o mladima na razini Europske unije, radom s mladima i drugim sličnim mehanizmima. Neki od nabrojanih mehanizama već su prepoznati u postojećim područjima Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017., dok se područje „Mladi u europskom i globalnom okruženju“ fokusira na sudjelovanje mladih, dionika sektora za mlade i za njega relevantnih institucija u izradi politika za mlade na razini Europske unije, Vijeća Europe i Ujedinjenih naroda te na poticanje mobilnosti mladih na europskoj i globalnoj razini.

Europska unija, Vijeće Europe i Ujedinjeni narodi u svojim pojedinim tijelima predviđaju i omogućavaju sudjelovanje mladih u procesima donošenja odluka, što je na različite načine regulirano u svakoj od nabrojanih institucija, odnosno svaka ima zaseban pristup tim mehanizmima.

Iz perspektive Republike Hrvatske procesi donošenja odluka na razini zemalja Vijeća Europe i Europske unije, u kojima mogu sudjelovati i mladi, nešto su uređeniji, intenzivniji i pristupačniji organizacijama mladih i za mlade, no što je to slučaj sa Ujedinjenim narodima, gdje je riječ o ponešto drugačijem obliku sudjelovanja i predstavljanja mladih. Naime, na razini institucija Europske unije i Vijeća Europe uglavnom su jasno određeni i navedeni kriteriji za sudjelovanje i procesi u kojima mogu sudjelovati organizacije mladih i za mlade te se provode kontinuirani programi predviđeni za ostvarivanje takve vrste participacije. Premda ti procesi često odaju dojam uređenosti i efikasnosti značajno je osvrnuti se na rezultate tih procesa i mogućnost zagovaranja njihove provedbe, što često nije na zadovoljavajućoj razini iz niza političko-administrativnih razloga, kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini. Dakle, važnost ovih mehanizama i procesa ne leži isključivo u uključivanju mladih u procese donošenja odluka, već i u njihovoj realizaciji i evaluaciji dobivenih rezultata.

Što se pak tiče sudjelovanja mladih u procesima donošenja odluka pri Ujedinjenim narodima, riječ je o procesima i mehanizmima s kojima države članice često nisu upoznate, premda su usvojile rezolucije i preporuke koje se zalažu za uključivanje mladih u za to predviđene procese. Osim što veliki dio država članica nije na ispravan i temeljit način upoznat s tim procesima ili pak nije sklon uključivanju mladih predstavnika/ica u te procese, ni Ujedinjeni narodi nemaju sustavan pristup podrške tim mehanizmima, što se donekle razlikuje od praksi institucija Europske unije i Vijeća Europe.

Predstavnici/ce organizacija mladih i za mlade te u većoj mjeri predstavnici/ce nadležnih institucija Republike Hrvatske sudjeluju u radu pojedinih tijela i inicijativa na razini Europske unije i Vijeća Europe, dok je to značajno manje ili gotovo uopće nije slučaj na razini Ujedinjenih naroda. Sukladno tome, ovim Nacionalnim programom za mlade prepoznata je važnost sudjelovanja mladih u važnim procesima donošenja odluka na spomenutim razinama, kao i adekvatnoj primjeni donesenih zaključaka i preporuka, kako bi mladi svojim iskustvom,

znanjem i perspektivama doprinijeli svom položaju i položaju svojih generacija kroz rad brojnih nadležnih institucija.

U prethodna dva Nacionalna programa za mlade mobilnost mladih je predstavljena kao obrazovna, kulturna i turistička pokretljivost mladih te njihovo uključivanje u međunarodnu suradnju i razmjenu. U kontekstu razvoja mobilnosti mladih ustručavalo se koristiti termin omladinski turizam i putovanja mladih jer je turizam još uvijek u Hrvatskoj bio preusko sagledavan kroz njegov ekonomski značaj i utjecaj na gospodarski razvoj države odnosno lokalne zajednice. Važnost omladinskog turizma i putovanja prelazi isključivo ekonomske vrijednosti. Mladi su prepoznati od strane Ujedinjenih naroda kao glavna snaga razvoja i društvenih promjena, što vrijedi i za omladinski turizam. Mladi putnici su nositelji pozitivnih promjena u sektoru, investiraju (ili troše) u lokalnu zajednicu te su najosjetljiviji po pitanju važnosti zaštite okoliša. Stoga se omladinski turizam i putovanja mladih sagledava kao obećavajući model odgovornog i održivog društvenog razvoja.

Recesijski trendovi mogu ugroziti mogućnosti mladima da u svojoj najaktivnijoj dobi prakticiraju putovanja i sudjeluju u programima turističke i obrazovne mobilnosti. Stoga se omladinski turizam shvaća kao realan ekonomski potencijal koji se očituje kroz mogućnosti kao što su smanjenje sezonalnosti turističke potražnje, otvaranje novih radnih mjesta i samozapošljavanja te socio-ekonomska revitalizacija ekonomski nerazvijenih područja. U Hrvatskoj je još uvijek dominantan društveni stav da turistički proizvod i putovanje predstavlja luksuzno dobro, te da, sukladno tome, nije nužno osigurati dostupnost turističkim uslugama društveno ugroženim skupinama među koje spadaju mladi te naročito mlade osobe s invaliditetom. Međutim, promjene dominantne društvene paradigme dovodi do afirmacije postmodernističkih društvenih vrijednosti koje promoviraju dostojanstvo, emancipaciju i socijalnu uključenost svih pojedinaca u društvu. Unutar procesa promjena društvenih vrijednosti, socijalna uključenost je prepoznata kao jedan od ključnih problema suvremenog društva. Turizam, odnosno njegov ekonomski potencijal (otvaranje novih radnih mjesta, samozapošljavanje i sl.), a naročito njegov socijalno-kulturni potencijal, prepoznat je kao jedan od mogućih načina za povećanje socijalne kohezije te ublažavanje problema društvene isključenosti.

Pored niske stope mladih u Hrvatskoj koji putuju i sudjeluju u različitim obrazovnim aktivnostima izvan svog prebivališta ili u inozemstvu (work&travel programi, tečajevi stranih jezika u inozemstvu, međunarodni seminari, treninzi, konferencije i sl.) slaba razina informiranosti mladih o popusnoj mreži za mlade u Hrvatskoj i Europi također predstavlja jedan od važnijih razloga vrlo malog broja mladih u Hrvatskoj koji posjeduju međunarodno valjanu putnu i popusnu iskaznicu poput Europske iskaznice za mlade. Među tridesetak europskih zemalja u kojima se provodi projekt Europske iskaznice za mlade, koji svoje ishodište ima u nastojanju Vijeća Europe da se poveća mobilnost mladih Europljana, Hrvatska je pri začelju po broju mladih koji posjeduju ovu iskaznicu. Taj mali broj (kreće se u prosjeku između 3 i 4 tisuće mladih) otežava razvoj strateških partnerstva i razvoj kvalitetne mreže popusta. Projekt Europske iskaznice za mlade uživa podršku i potporu Ministarstva socijalne politike i mladih, no za značajniji kvantitativni i kvalitativni iskorak ovoga projekta potrebno je kontinuirano jačati resurse nositelja ovog projekta i uključenih udruga partnera kako bi se ostvarila strateška partnerstva s financijskim sektorom (mogućnosti kreiranja združene bankovne i Europske iskaznice za mlade) i obrazovnim ustanovama (mogućnosti kreiranja združene učeničke i/ili studentske i Europske iskaznice za mlade). Europsku iskaznicu za mlade kao europski projekt potrebno je sagledavati kao instrument koji kombinira informiranost mladih s uslugama i sadržajima međunarodnih organizacija koje djeluju na

području mobilnosti mladih i mogućnostima programa Europske unije koji su usmjereni na razvoj turističke i obrazovne mobilnosti mladih (npr. Leonardo da Vinci, Erasmus, Youth in Action, EVS, Europe Direct, ERYA, EYCA, Hostelling International omladinski hosteli i sl.). Time se Europska iskaznica za mlade ne sagledava kao puka putna i popusna iskaznica za mlade već i kao preferirajući oblik potpore mladima u istraživanju i zaštiti bogate i raznolike prirodne i kulturne baštine Hrvatske i Europe, širenja i obogaćivanja iskustava mladih osoba, razvoja njihove kreativnosti i želje za istraživanjem novih kultura, razvoja multikulturalnosti te aktivnog sudjelovanja mladih u društvu.

**Cilj 7.1.: USPOSTAVITI SUSTAV POTPORE MLADIMA ZA SUDJELOVANJE U PROCESIMA DONOŠENJA ODLUKA NA EUROPSKOJ I GLOBALNOJ RAZINI**

<b>MJERA 7.1.1.</b>	<b>Razvijanje sustava potpore mladima te organizacijama mladih i za mlade za sudjelovanje u procesima donošenja odluka u tijelima UN-a</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo kulture Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Izraditi i provoditi program edukacije o Općoj skupštini UN-a i komisijama Ekonomskog i socijalnog vijeća (ECOSOC), osobito Komisije za socijalni razvoj, Komisije o statusu žena i ostalih tijela po potrebi
2014. i kontinuirano	2. Redovito pratiti i raspraviti zaključke, odluke i sl. Opće skupštine UN-a i Ekonomskog i socijalnog vijeća na Savjetu za mlade Vlade RH
2014. i kontinuirano	3. Informirati relevantne donositelje odluka i organizacije mladih i za mlade o aktivnostima, zaključcima, odlukama, programima i inicijativama Opće skupštine UN-a i Ekonomskog i socijalnog vijeća koje se odnose na mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Od 2015. godine zaključci rada Opće skupštine UN-a i Ekonomskog i socijalnog vijeća redovito se prate i raspravljani su na sjednicama Savjeta za mlade Vlade Republike Hrvatske</li> <li>• Od 2015. odluke, programi i inicijative Opće skupštine UN-a i Ekonomskog i socijalnog vijeća u području politika za mlade će, ovisno o potrebi, biti predstavljeni u Republici Hrvatskoj na okruglom stolu/stolovima na kojima zajednički sudjeluju donositelji odluka i organizacije mladih i za mlade</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Relevantni dionici sektora mladih upoznati su sa zaključcima i odlukama tijela UN-a koja se odnose na mlade</li> </ul>

<b>MJERA 7.1.2.</b>	<b>Razvijanje sustava potpore mladima i organizacijama mladih i za mlade za sudjelovanje u procesima donošenja odluka u tijelima UNESCO-a</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo kulture
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Ministarstvo socijalne politike i mladih Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske organizacije civilnog društva
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Izraditi i provesti program edukacije mladih delegata/kinja pri Općoj konferenciji UNESCO-a i UNESCO-vom forumu mladih
2014. i kontinuirano	2. Redovito pratiti i raspraviti zaključke, odluke i sl. Opće konferencije UNESCO-a i UNESCO-va foruma mladih na Savjetu za mlade Vlade Republike Hrvatske
2014. i kontinuirano	3. Informirati sektor mladih o zaključcima, odlukama i sl. koje donosi Opća konferencija UNESCO-a i druga njegova tijela u području unapređenja politika za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Izrađen i proveden program edukacije mladih delegata/kinja pri UNESCO-u</li> <li>• Uspostavljena javnosti dostupna baza podataka o mladima koji sudjeluju u programima i inicijativama na globalnoj razini od značaja za mlade</li> <li>• Zaključci, odluke i sl. UNESCO-a koje se odnose na mlade raspravljani su na sjednicama Savjeta za mlade Vlade Republike Hrvatske</li> </ul> <p><u>Indikator rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Od 2015. najmanje jedan mladi predstavnik/ca kontinuirano prati rad i sudjeluje u radu Opće skupštine UNESCO-a, a za njihov rad im je osigurana odgovarajuća potpora</li> </ul>



<b>MJERA 7.1.3.</b>	<b>Razvijanje sustava potpore mladima te organizacijama mladih i za mlade za sudjelovanje u procesima donošenja odluka u odgovarajućim tijelima Europske unije i Vijeća Europe</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Ministarstvo kulture Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva organizacije mladih i za mlade
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Predstavnicima organizacija mladih i za mlade te nadležnih tijela državne uprave osigurati potrebne uvjete za sudjelovanje u procesima donošenja odluka od važnosti za mlade na razini EU i Vijeća Europe
2014. i kontinuirano	2. Uspostaviti elektronski sustav informiranja relevantnih dionika sektora mladih o zaključcima, odlukama i sl. EU i Vijeća Europe koji se odnose na mlade
2014. i kontinuirano	3. Redovito pratiti i raspraviti zaključke, odluke i sl. koje donose tijela EU i Vijeća Europe o mladima na Savjetu za mlade Vlade Republike Hrvatske
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Uspostavljena javnosti dostupna baza podataka o organizacijama mladih i za mlade te nadležnih tijela državne uprave uključenih u procese donošenja odluka koje se odnose na mlade na razini EU i Vijeća Europe</li> <li>• Od 2015. zaključci rada EU i Vijeća Europe redovito se prate i raspravljani su na sjednicama Savjeta za mlade Vlade Republike Hrvatske</li> <li>• Najmanje dvije preporuke Savjeta za mlade Vlade RH temeljene na zaključcima odgovarajućih tijela EU i Vijeća Europe uključene su u razvojne strategije Republike Hrvatske koje su relevantne za mlade</li> <li>• Najmanje tri tijela državne uprave u svojim se izvještajima oslanjaju na odluke, smjernice i sl. EU i Vijeća Europe koje se odnose na mlade</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Relevantni dionici sektora mladih upoznati su sa zaključcima, odlukama i sl. EU i Vijeća Europe koji se odnose na mlade</li> </ul>

**Cilj 7.2.: POVEĆATI OBRAZOVNU, KULTURNU I TURISTIČKU MOBILNOST MLADIH NA NACIONALNOJ, EUROPSKOJ I GLOBALNOJ RAZINI**

<b>MJERA 7.2.1.</b>	<b>Osiguravanje programske potpore udrugama mladih i za mlade koje svojim programima promiču mobilnost mladih na svim razinama</b>
<b>NOSITELJI</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2015.	1. Raspisati javni natječaj za programsku financijsku potporu udrugama mladih i za mlade koje provode programe iz područja mobilnosti, uključujući programe informiranja o mogućnostima mobilnosti i uzimajući u obzir regionalnu zastupljenost udruga
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Raspisan natječaj za programsku financijsku potporu udrugama mladih i za mlade koje provode programe mobilnosti mladih ili programe informiranja mladih o mobilnosti</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Uspostavljena javnosti dostupna baza podataka udruga mladih i udruga za mlade koje su ostvarile pravo na programsku financijsku potporu</li> <li>• Uspostavljena javnosti dostupna baza podataka mladih uključenih u programe mobilnosti udruga mladih i udruga za mlade</li> </ul>

<b>MJERA 7.2.2.</b>	<b>Unapređenje sustava korištenja Europske iskaznice za mlade u Republici Hrvatskoj</b>
<b>NOSITELJ</b>	Ministarstvo socijalne politike i mladih
<b>SURADNICI U PROVEDBI</b>	Ministarstvo turizma Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Hrvatski ferijalni i hostelski savez
<b>ROK PROVEDBE</b>	<b>ZADACI</b>
2014. i kontinuirano	1. Osigurati podršku razvoju Europske iskaznice za mlade u Republici Hrvatskoj
2016.	2. Osigurati podršku provedbi kampanje o mogućnostima koje nudi Europska iskaznica za mlade
<b>INDIKATORI PROVEDBE</b>	<p><u>Indikatori ishoda:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Europska iskaznica za mlade uspostavljena je u Hrvatskoj</li> <li>• Kampanja o mogućnostima koje nudi Europska iskaznica za mlade provedena je na nacionalnoj razini</li> </ul> <p><u>Indikatori rezultata:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Broj popusta temeljenih na korištenju Europske iskaznice za mlade kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> <li>• Broj mladih koji posjeduju Europsku iskaznicu za mlade kontinuirano raste na godišnjoj osnovi</li> </ul>

## **8. PREPORUKE JEDINICAMA LOKALNE I PODRUČNE (REGIONALNE) SAMOUPRAVE**

Županije, gradovi i općine su pozvani djelovati u partnerstvu s državom i organizacijama civilnog društva u ostvarenju ciljeva i provođenju aktivnosti za dobrobit mladih navedenih Nacionalnim programom za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine.

Pozivaju se županije, gradovi i općine, one koje to još nisu učinile, na razvijanje, donošenje i praćenje provedbe svojih lokalnih, odnosno područnih (regionalnih) programa za mlade u suradnji s udrugama mladih i za mlade sukladno specifičnim interesima i potrebama mladih na određenom području. Pritom se mogu koristiti smjernicama ovog dokumenta, ali i primjerima dobre prakse drugih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave koje imaju iskustvo u donošenju i provođenju lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade. Također se posebno potiče uključivanje Savjeta mladih (osnovanih sukladno Zakonu o savjetima mladih, Narodne novine, 41/14) u proces predlaganja i donošenja takvih lokalnih i područnih (regionalnih) programa za mlade.

Potiču se županije, gradovi i općine da sukladno svojim kapacitetima i mogućnostima pronađu načine za osiguravanje odgovarajućih prostora za provođenje aktivnosti udruga mladih i za mlade, sportskih, kulturnih, obrazovnih i sličnih programa na dobrobit zajednice u kojoj mladi žive.

Županije, gradovi i općine se također pozivaju da iniciraju, podupiru i sukladno svojim mogućnostima sufinanciraju:

- osnivanje i rad udruga mladih i za mlade, inicijativa i neformalnih skupina mladih na svojem području;
- udruge mladih i za mlade i inicijative mladih koje svojim djelovanjem potiču sudjelovanje mladih u društvenom odlučivanju te im nude informiranje i obrazovanje u tom području;
- uključivanje mladih i njihovih udruga u djelovanje jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, a osobito uključivanje mladih u donošenje svih odluka koje ih se neposredno tiču;
- programe i projekte udruga mladih i za mlade koji pridonose ciljevima Nacionalnog programa za mlade i pojedinog lokalnog i područnog (regionalnog) programa za mlade;
- programe i projekte kojima se ostvaruje suradnja s drugim udrugama mladih i za mlade u Hrvatskoj i inozemstvu;
- omladinska i studentska informativna i obrazovna glasila na lokalnoj razini;
- projekte osnivanja i djelovanja Klubova mladih na lokalnoj razini, Info-centara za mlade na županijskoj i lokalnoj razini i centara za mlade.

## 9. ZAVRŠNE ODREDNICE

1. Savjet za mlade Vlade Republike Hrvatske, sukladno Odluci o osnivanju Savjeta (Narodne novine, 102/12), kao međuresorno savjetodavno tijelo Vlade Republike Hrvatske, prati rad ministarstava i drugih tijela državne uprave u provedbi, praćenju i vrednovanju politika za mlade u okviru njihove nadležnosti te daje mišljenja i preporuke kao i preporuke za razvoj politika za mlade na lokalnoj, područnoj, nacionalnoj i europskoj razini.
2. Koordinator provedbe Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine je ministarstvo nadležno za mlade.
3. Tijela državne uprave dužna su provoditi Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine.
4. Sva tijela državne uprave na nacionalnoj razini dužna su, u roku od 3 (tri) mjeseca nakon usvajanja Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine imenovati koordinate za provedbu mjera Nacionalnog programa za mlade od 2014. do 2017.
5. Središnja tijela državne uprave zadužuju se da, po donošenju ovog Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine, upoznaju tijela i ustanove iz svog djelokruga s činjenicom njegovog donošenja i svrhom donošenja, te da osiguraju njegovu dostupnost, kao i da poduzmu sve potrebne mjere radi njegove dosljedne primjene.
6. Sva tijela zadužena za provedbu Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine obvezna su, na temelju utvrđenih zadataka, izraditi operativne i financijske planove za provedbu mjera iz svoje nadležnosti te za svaku godinu osigurati sredstva iz državnog proračuna za njihovu provedbu. Operativne i financijske planove za provedbu mjera u narednoj godini potrebno je izraditi najkasnije do 31. kolovoza prethodne godine.
7. Sva tijela zadužena za provedbu Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine obvezna su na propisanom Obrascu za izvještavanje, najkasnije do 31. ožujka dostavljati ministarstvu nadležnom za mlade godišnja izvješća o provedbi mjera iz svoje nadležnosti, prema kriterijima predviđenim Nacionalnim programom za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine (zadaci, indikatori).
8. Ministarstvo nadležno za mlade će do 1. srpnja svake godine Vladi Republike Hrvatske dostaviti objedinjeno izvješće o provedbi mjera zadanih Nacionalnim programom za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine.
9. Po isteku Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine, ministarstvo nadležno za mlade osigurat će provedbu vanjske evaluacije provedbe i učinaka Nacionalnog programa za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine.
10. Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine objavit će se na mrežnim stranicama ministarstva nadležnog za mlade.